د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

لسم ټولګی

اسلامي ښوونه او روزنه - لسم ټولګی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هيواد به تل ځليږي
په سينه کې د آسيا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی يې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پاميريان، نورستانيان
هم ايماق، هم پشه يان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاويدان
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

لسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ .ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: اسلامي ښوونه او روزنه
مؤلفين: د تعليمي نصاب د اسلامي زده کړو برخې د درسي کتابونو مؤلفين
اډيټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډيټ ديپارتمنت غړي
ټولګی: لسم
د متن ژبه: پښتو
انکشاف ورکوونکی: د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تأليف لوی رياست
خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړيکو او عامه پوهاوي رياست
د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي
د چاپ ځای: کابل
چاپخونه:
برېښناليک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوريت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې يې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزير پيغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمریز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګوني بنسټیز عناصر بلل کیږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزير

دکتور محمد میرویس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوعاتو فهرست

د عقايدو برخه

لومړی لوست: د عقايدو علم ۱
دويم لوست: د الله تعالی پر وجود ايمان ٤
دريم لوست: د الله تعالی وحدانيت (يو والی) ۷
څلورم لوست: د الوهيت توحيد ۹
پنځم لوست: د الله تعالی نومونه او صفات ۱۳
شپږم لوست: د الله تعالی د نومونو شمېر او د صفتونو ډولونه ۱۷
اووم لوست: د الله تعالی ذاتي صفتونه (۱) ۲۱
اتم لوست: د الله تعالی ذاتي صفتونه (۲) ۲٤
نهم لوست: کلام د الله تعالی صفت دی ۲۷
لسم لوست: پر ملائکو ايمان ۳۰
يوولسم لوست: د حديثو برخه ۳٤
دولسم لوست: د احاديثو اهميت ۳۵
ديارلسم لوست: په چارو کې تدبير ۳۹
څوارلسم لوست: د سولې اهميت ٤۲
پنځلسم لوست: په کارونو کې آسانتيا ٤۵
شپاړسم لوست: د ظلم مخنيوی ٤۸
اوولسم لوست: د غضب درملنه ۵۱
اتلسم لوست: غوره خلک ۵٤
نولسم لوست: د ايمان خصلتونه ۵٦
شلم لوست: تعصب ٦۰
يو ويشتم لوست: د مؤمن شان (حالت) ٦٤
دوه ويشتم لوست: پر تکليفونو صبر ٦۹
درويشتم لوست: د مسلمان حقوقونه ۷۳
درويشتم لوست: دوه مخی ۷۷
څلور ويشتم لوست: د خوب آداب ۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فقهي برخه ٨٥
پنځه ويشتم لوست: اسلام د ژوندانه نظام..٨٦
شپږ ويشتم لوست: د اسلام اقتصادي نظام..٨٨
اووه ويشتم لوست: د اسلامي اقتصاد ځانګړتياوي..٩٠
اته ويشتم لوست: د اسلامي اقتصاد ښېګڼې..٩٢
نهه ويشتم لوست: د ميراث د علم اساسات..٩٤
دېرشم لوست: د ميراث په هکله قرآني لارښووني (١)..٩٧
يو دېرشم لوست: د ميراث په هکله قرآني لارښووني (٢)..٩٩
دوه دېرشم لوست: د ميراث په هکله قرآني لارښووني (٣)..١٠١
درې دېرشم لوست: ذوي الفروض او د هغوی برخې..١٠٣
څلور دېرشم لوست: د ښځينه ذوي الفروضو احوال..١٠٦
پنځه دېرشم لوست: عصبات..١٠٩
شپږ دېرشم لوست: د برخو (سهمونو) مخرجونه..١١١
اووه دېرشم لوست: عول..١١٣
اته دېرشم لوست: د عددونو ترمنځ تماثل، تداخل، توافق..١١٥
نهه دېرشم لوست: تصحيح..١١٧
څلوېښتم لوست: د وارثانو تر منځ د متروکې د تقسيم طريقه..١١٩
يو څلوېښتم لوست: تخارج..١٢١
دوه څلوېښتم لوست: رد..١٢٣
درې څلوېښتم لوست: جهاد..١٢٥
څلور څلوېښتم لوست: د جهاد لاسته راوړنې..١٢٨
پنځه څلوېښتم لوست: څوک په جهاد مکلف دي؟..١٣١
شپږ څلوېښتم لوست: د اسلام له نظره د جهاد ډولونه..١٣٣
اووه څلوېښتم لوست: سوله او احکام يې..١٣٧
اته څلوېښتم لوست: د ذمې عقد (تړون)..١٣٩

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

د عقایدو علم

شرعي احکام په عمومي ډول په دوو برخو وېشل شوي دي

۱- عملي احکام: هغه دي چې د اعمالو په کيفيت پورې اړه لري کوم چې د بدن د غړو په واسطه سرته رسېږي او فرعي احکام هم ورته ويل کېږي، لکه: د لمانځه فرضيت، د زنا حرام والی او داسې نور.

۲- اعتقادي احکام: هغه دي چې عقيدې پورې اړه لري، د زړه اعمال دي، د بدن په ظاهري غړو نه تر سره کېږي او اصلي احکام هم ورته وايې، لکه: د الله تعالی په وجود، وحدانيت، د آخرت په ورځ او داسې نورو باور کول.

د لومړي ډول احکامو علم ته د شريعت احکام او فقهې علم ويل کېږي او دويم ډول علم ته د توحيد، صفاتو او عقايدو علم ويل کېږي چې موږ دلته له دغه دويم ډول علـم څخه بحث کوو.

د عقایدو تعریف

عقايد د عقيدې جمع ده، عقيده په لغت کې کلك تړلو ته وايـې او د اسـلامي علومـو پـه اصطلاح کې په دوو معناوو راغلې ده.

لومړی: د الله تعالی د قديم ذات په وحدانيت او پر تړلو هغـو لارښـوونو چـې محمـدﷺ د الله تعالی له لوري انسانانو ته رسولې، کلك ايمان او باور لرل.

دويم: هغه قضايا او جملې چې د مؤمن له ځيزونو څخه بحث کوي.

د تعریف شرح

عقيده کلکو تړلو ته وايي او عقايد په دې نامه سره، ځکه يادېږي چې انسان هـم پـه هغـه څه چې عقيده لري خپل زړه تړي او کلك يقين ورباندې کوي،خو دا يقـين بايـد دومـره غښتلی او پوخ وي چې هېڅ ډول شك او شبهه پکې ځای ونه لري، ځکه عقيده په عربـي ژبه کې پوخوالي او ټينګښت ته وايي، سست باور عقيده نه ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست او هم د عقیدې د لفظ لومړۍ او دویمه معنا پکې وټاکئ:

۱ـ په الله تعالی عقیده لرل څه حکم لري؟

۲ـ تاسې ته عقیده په یوې اونۍ کې څو ساعته تدریس کېږي؟

د عقایدو د علم موضوع

د عقایدو د علم موضوع د الله تعالی ذات، صفات او د پیغمبر رسالت دی چې په هغه کې په ملایکو، آسماني کتابونو، انبیاوو، د آخرت په ورځ، حساب، جنت، جهنم او د خیر او شر په تقدیر ټولو ایمان لرل شامل دي.

د عقایدو د علم غرض

د عقایدو د علم غرض او ګټه په دنیا او آخرت کې د انسان بریالیتوب او نېک بختي ده، هغه څوک چې د الله تعالی په کتاب او د هغه د پیغمبر په سنتو په سمه توګه باور ولري او پیروي یې کوي، هېڅکله به نه په دنیا او نه په آخرت کې ناکام شي.

د دې علم په زده کړه د انسان عقیده سمېږي او حقیقتونه د ځان، کایناتو او خپل خالق په هکله په رښتیني بڼه پېژني.

فعالیت: زده کوونکي دې د عقایدو د علم د تعریف، موضوع او غرض په اړه بحث وکړي.

د عقایدو د علم نومونه

د عقایدو علم په نورو نومونو هم نومول شوی، لکه: د توحید علم، اصول الدین، الفقه الاکبر، الإیمان.

فعالیت: زده کوونکي دې د اسلامي عقیدې د پېژندلو په اړه په خپلو کې سره خبرې وکړي.

د عقایدو د علم فضیلت او ارزښت

د عقایدو علم له نورو ټولو علومو څخه غوره او د شرف خاوند دی، ځکه د هر علم شرف او فضیلت د هغه علم پر موضوع پورې اړه لري، د عقایدو د علم موضوع له شرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه ډکه موضوع ده چې هغه د الله تعالی ذات، اسماء، صفات، د هغه د وحدانيت، او پر بندګانو باندې د الله تعالی حقونه دي. همدارنګه پر انبياوو او ټولو هغو شيانو باندې علم چې پر آخرت پورې تعلق لري.

د عقايدو د علم حکم

د عقايدو د علم زده کول فرض عيني او فرض کفايي دي.

فرض عيني: په اجمالي ډول پر هر مسلمان نارينه او ښځه باندې فرض عين دي چې په ټولو هغو شيانو باندې عام او مجمل ايمان راوړي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم د الله تعالی له لوري د هغوی خبر ورکړی دی، لکه: په توحيد، رسالت، جنت، دوزخ او د قيامت په ورځ ايمان درلودل او د لمانځه، حج او روژې فرضيت ريښتينی ګڼل او داسې نور.

فرض کفايي: په تفصيلي ډول د عقايدو د علم د دلايلو زده کول فرض کفايي دي. د مثال په ډول: په هغو آيتونو او حديثونو باندې ځان پوهول چې توحيد، رسالت، جنت، دوزخ او د قيامت په ورځ ايمان درلودل او د لمانځه، حج او روژې فرضيت يې ثابت کړی وي.

فعاليت: زده کوونکي دې د عقايدو د علم د فضيلت او حکم په هکله نورو ته معلومات ورکړي.

۱. عقيده د لغت او اصطلاح له مخې تعريف کړئ.
۲. د عقايدو د علم موضوع څه شی ده؟
۳. د عقايدو د علم غرض څه شی ده؟
٤. دعقايدو علم څه اهميت لري؟ بيان يې کړئ.
٥. د عقايدو د علم حکم بيان کړئ.

زده کوونکي دې د علم په اړه يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم لوست

د الله تعالی پر وجود ایمان

ځمکه، آسمانونه او هغه څه چې په دې دواړو کې موجود دي آیا په خپله پیدا شوي او که داسې ذات وجود لري چې دغه موجودات یې پیدا کړي دي؟

د کایناتو دغه نظم چې هیڅ ګډوډي پکې نه لیدل کیږي او په منظم شکل پر مخ ځي آیا په خپل سر روان دي او که تنظیموونکی لري؟

د الله تعالی د وجود دلایل

د الله تعالی پر وجود نقلي اوعقلي دلایل شتون لري چې ځینې یې په لاندې توګه بیانیږي:

لومړی نقلي دلیل

د الله تعالی د وجود د اثبات لپاره په قرآن کریم کې ډېر زیات دلیلونه ذکر شوي، لکه: الله تعالی د البقرې په سورت کې داسې فرمايي: ﴿وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ۞ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾[البقرة: ۱۶۳– ۱۶۴]

ژباړه: او ستاسې معبود یو دی، له هغه پرته بل هیڅ معبود نشته، هغه ډېر مهربان او خورا بښونکی دی. د آسمانونو او ځمکې په پیدایښت، د شپې او ورځې په اوړېدو را اوړېدو او په هغو بېړیو کې چې خلکو ته د ګټې وړ شیانو وړلو راوړلو لپاره په سمندر کې روانېږي او په هغو اوبو کې چې الله تعالی له آسمانه نازلې کړي دي، بیا یې په هغو سره مړه ځمکه را ژوندۍ کوي او په ځمکه کې یې هر راز ساکښ موجودات خواره کړي دي او د بادونو په لګېدو او د آسمان او ځمکې تر منځ په ایل کړی شوي وریځ کې د هغو خلکو لپاره د قدرت نښې نښانې دي چې له پوهې نه کار اخلي.

له پورتنیو مبارکو آیتونو څخه د استدلال طریقه

دا آیتونه صراحتاً دلالت کوي چې ستاسې معبود یو دی، په رحمن او رحیم سره یې ستایلی دی او د یووالي لپاره یې د مخلوقاتو څخه ډول ډول دلیلونه بیان کړي دي، دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوله هستي چې د کوم نظم او قانون څخه پیروي کوي د دې هرو مرو ناظم او چلوونکی شته، که نه، نو هر څه به ګډوډ وای.
نو پورتني آیتونه، لکه: څرنګه چې نقلي دلیل حسابېږي همدا ډول عقلي دلیل هم ګڼل کېږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی پر وجود باندې نور نقلي دلیلونه هم ذکر کړي.

د الله تعالی پر وجود باندې عقلي دلیل

ډېر زیات عقلي دلایل شته چې د الله تعالی پر وجود دلالت کوي، د بېلګې په توګه: هغه واقعه چې د امام ابوحنیفه (رح) او دهري تر منځ پېښه شوې وه، د الله تعالی د وجود د اثبات لپاره تر ټولو غوره دلیل دی: له دهریانو څخه څو کسه امام ابو حنیفة (رح) ته راغلل او له ده څخه یې د الله تعالی د وجود په اړه پوښتنه وکړه، (د دوی نیت د امام ابو حنیفه (رح) په شک کې اچول وو) امام ابوحنیفه (رح) ورته وویل: زه په یوه ډېر حیرانوونکي کار بوخت یم. دوی وپوښتل هغه څه کار دی؟ ابو حنیفه (رح) ورته وویل: چا راته وویل: دلته یوه کښتۍ ده چې هېڅوک پکې نشته، په خپله په سیند کې چلېږي، د سیند په غاړه درېږي، په خپله سامان باروي، بیا په خپله سیده نورو ښارونو ته ځان رسوي، هلته خپل سامانونه په خپله کښته کوي، هر شی، لکه: خرما، جامې او داسې نور توکي بېل بېل له خپلو همجنسو توکو سره ځای پر ځای کوي، هېڅ شی یو له بل سره نه ترې ګډېږي، سره له دې چې په دې کې هېڅوک نشته، نه څوک شته چې هغه وچلوي او نه څوک شته چې هغې ته لارښوونه وکړي.
دوی وویل: نو آیا ته دا خبره منې؟ دا خبره، خو له لېوني پرته بل څوک نه قبلوي، ځکه کښتۍ له لرګي څخه جوړه شوې ده، نو څرنګه به لرګی په خپله حرکت وکړي؟ څرنګه به په خپله وچلېږي؟ څرنګه به په خپله سامان بار کړي؟ په دې وخت کې امام ابو حنیفه (رح) دوی ته وویل: تاسې شخړه کوئ، په داسې حال کې چې تاسې په خپلو سترګو باندې دغه کاینات وینئ، دغه ستوري چې حرکت کوي چا پیدا کړي؟ لمر او سپوږمۍ ته په دغه منظم ډول څوک حرکت ورکوي؟ دغه مخلوق چا په ځمکه کې خور کړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی؟ دغه وربخ چا پیدا کړې ده؟ په پای کې دهري په پړ کېدو سره له نور بحث نـه تېـر شو او توبه يې وايستله.

همدارنګه نور ډېر عقلي دليلونه شته چې د الله تعالی پـر وجـود دلالـت کـوي او هـر څـه چې الله تعالی پيدا کړي د هغه پر وجود باندې دليلونـه دي کلـه چې انـسان پـه دغـو مخلوقـاتو کـې فکر او سوچ وکړي، نو وايـې: ﴿رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴾ [آل عمران: ۱۹۱] **ژباړه:** ای زموږ پالونکيه (ربه)! دا مخلوقات تا عبث (بې حکمته او بې ګټې) نـه دي پيـدا کړي، پاکي ده تا لره (له ټولو عيبونو څخه) نو وساته موږ د دوزخ له اور څخه.

د الله تعالی ذات قديم دی

د الله تعالی ذات قديم دی، همېشه و او همېشه به وي، د ده د وجـود ابتـداء نـشته، پـه دې اړه الله تعـالی فرمـايي: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ﴾ [الحديد: ۳] **ژبـاړه:** همغـه لـومړی هـم دی او وروستی هم. يعني الله تعالی اول دی ابتداء نه لري او آخر دی انتهاء (پای) نه لري.

فعاليت: زده کوونکي دې د الله تعالی پر وجود باندې نور عقلي دليلونه بيان کړي.

د الله تعالی پر وجود د ايمان حکم

د الله تعالی پر وجود ايمان (باور او يقين) لرل فرض دي که څوک د الله تعالی لـه وجـود څخه منکر شي کافر دی.

پوښتنې

۱. د کايناتو له شتون څخه د خالق پر وجود څنګه دليل نيسئ؟
۲. د الله تعالی پر وجود باندې يو نقلي دليل ذکر کړئ.
۳. د الله تعالی پر وجود باندې يو عقلي دليل ذکر کړئ.
٤. په الله تعالی باندې ايمان څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د وجود په اړه يوه مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی وحدانیت (یو والی)

د ټولو مخلوقاتو پیدا کوونکی یوازې الله تعالی دی. په ذات، نومونو او صفاتو کې شریك او سارى نه لري، د هیڅا مرستې ته اړ ندی، بلکې ټول مخلوقات ده ته اړ او محتاج دي.

د توحید تعریف

توحید یو ګڼلو ته وایې او په اصطلاح کې د الله تعالی یو ګڼل توحید بلل کیږي. [1]

د تعریف شرح

د الله تعالی توحید دا معنا لري چې الله تعالی په ذات او صفاتو کې ځانګړی دی او له هغه سره سارى او شریک نشته.

د توحید ډولونه

د الله تعالی توحید په دریې ډوله دی:

- د ربوبیت توحید.
- د الوهیت توحید.
- د نومونو او صفاتو توحید.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د توحید په هکله یو له بل سره خبرې وکړي.

د ربوبیت توحید

د ربوبیت توحید په دې عقیده لرل دي چې د مخلوقاتو پیداکوونکی، رزق ورکوونکی، تدبیر نیوونکی، عزت او ذلت ورکوونکی، خیر او شر رسوونکی او په ټولو مخلوقاتو کې له اسبابو پرته متصرف او واکدار یوازې یو الله تعالی دی.

نو یوازې الله تعالی خالق او مالك دی. له اسبابو پورته مرسته یوازې له الله تعالی څخه غوښتل کیږي، په ټول عالم کې یوازې الله تعالی له اسبابو پرته تصرف کوي، مخلوقات په خلقت او پایښت کې ټول الله تعالی ته محتاج دي، الله تعالی د عالم د نظام په چلولو کې د هیڅا مرستې ته اړتیا نه لري.

---

[1] - شرح العقيدة الطحاوية - - (١ / ٨)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ربوبيت د توحيد د اثبات دليلونه

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ [الزمر: ٦٢] **ژباړه:** الله تعالی د هر شي هستوونکی دی، هماغه د هر شي کار ساز او چلوونکی دی.

همدا راز فرمايي: ﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا﴾ [الإسراء: ١١١] **ژباړه:** او ووايه ټوله ثنا او ستاينه هغه خدای لره ده چې هغه نه څوک په زوی ولي سره نيولی، نه په پادشاهۍ کې څوک شريک ورسره شته، نه يې د بې وسۍ له امله ملا تړی شته او پوره لويي يې بيان کړه.

د ربوبيت د توحيد غوښتنه دا ده چې بايد هر ډول عبادت، زاري اوفرياد، د مرستې آواز، ټول دنيوي او اخروي حاجتونه له الله تعالی څخه وغوښتل شي، ورسره د نورو متصرفينو او مرستندويانو له نيولو څخه په کلکه ډډه وشي، ځکه چې يوازې الله تعالی د هر ډول عبادت اوبندګۍ لايق دی.

همدارنګه الله تعالی فرمايي: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [الأنعام: ١٧] **ژباړه:** که الله تاته کوم تکليف در ورسوي، نو له هغه نه پرته بل څوک نشته چې تا له تکليف څخه وژغوري، که هغه ذات تا ته کومه ښېګڼه او ګټه در واړوي، نوهغه په هر څه قادر ذات دی.

په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقرة: ١٨٦] **ژباړه:** او ای پيغمبره! زما بندګان که له تا نه زما په اړه پوښتنه وکړي، نوهغوی ته ووايه چې زه ورته ډېر نژدې يم، بلونکی چې کله ما وبلي زه د هغه بلنه اورم، نو هغوی ته ښايي چې زما بلنې ته لبيک ووايي، او پر ما ايمان راوړي، ته دا خبره هغوی ته واوروه، کېدای شي چې هغوی سمه لار ومومي.

فعاليت: زده کوونکي دې د ربوبيت د توحيد د اثبات په اړه عقلي دليلونه بيان کړي.

پوښتنې

١. توحيد تعريف کړئ!
٢. توحيد په څو ډوله دی؟
٣. د ربوبيت له توحيد څخه مراد څه دی؟
٤. د ربوبيت پر توحيد باندې نقلي دليل ذکر کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الوهیت توحید

- آیا پرته له الله تعالی څخه بل څوك د عبادت وړ شته؟
- بنده باید له چا څخه مرسته وغواړي؟
- چا ته د عجز سر ښکته کړي؟

د الوهیت تعریف

اله معبود ته وایي. الوهیت مصدر او د الله تعالی صفت دی، د الوهیت د توحید معنا دا ده چې یوازې الله تعالی معبود دی او په معبودیت کې شریك نه لري.

د تعریف شرح

د عبادت وړ یوازې الله تعالی دی. یوازې الله تعالی ته باید د عجز سر ښکته شي، امر یې ومنل شي او له منهیاتو څخه یې ځان وژغورل شي چې دا په حقیقت کې د الوهیت توحید دی او د عبادت توحید هم ورته وایي.

د الوهیت توحید

د الوهیت توحید په دې باندې عقیده لرلو ته وایي چې یوازې الله تعالی د عبادت وړ دی.

عبادت په شرعي اصطلاح کې په دوو معناوو راغلی دی.

۱. په خاصه معنا: عبادت په خاصه معنا سره له لمانځه، روژې، زکات او حج څخه عبارت دی او همدارنګه نورې هغه چارې چې موخه ورڅخه یوازې د الله تعالی امر پر ځای کول وي او عادتي چارو پورې اړه ونه لري هم د عبادت په مفهوم کې داخلې دي.

۲. په عامه معنا: عبادت په عامه معنا سره دې ته ویل کیږي چې د ژوند په ټولو ډګرونو کې یوازې د الله تعالی امر ومنل شي، که هغه عبادت په خاصه معنا سره وي، که معاملات وي، که دکورنۍ ژوند احکام وي او که پر امنیت، سیاست او اقتصاد پورې تړلي احکام وي.

یو انسان هلته موحد ګڼل کیږي چې د ژوند په ټولو ډګرونو کې د الله تعالی اطاعت وکړي او ټول هغه عادتونه او نظریات چې د اسلام له سپیڅلي دین سره مخالف وي رد کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الوهيت د توحيد د اثبات دليلونه

په قرآن کريم او سنتو کې د الوهيت په توحيد باندې بې شمېره دليلونه شته چې يو څو يې په لاندې توګه بيانېږي.

قرآن کريم: الله تعالى په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ [البقرة: ٢٥٥] **ژباړه:** له الله، (هغه) ژوندي ابدي ذات پرته چې ټول کائنات يې تنظيم کړي دي، بل هېڅ خدای نشته.

په يو بل مبارک آيت کې الله تعالى فرمايي: ﴿ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ [الكهف:١١٠] ژباړه: اې پيغمبره! ووايه چې زه يوازې ستاسو په څېر انسان يم، او ما ته وحي شوي چې ستاسي معبود يو الله (ج) دى.

الله تعالى د الاخلاص په سورت کې فرمايي: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ [الإخلاص: ١، ٢]

ژباړه: اې پيغمبره! ووايه چې الله تعالى يو دى، الله تعالى بې نيازه دى چا ته اړ ندى.

همدارنګه الله تعالى په يو بل آيت کې فرمايلي دي: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ [البقرة: ٢٥٦]

ژباړه: د دين په چارو کې څه زور او مجبورول نشته، سمه خبره لـه غلطو مفکورو څخه جلا کړای شوې ده، اوس چې څوک له کوم طاغوت نه منکر شي او پر الله ايمان راوړي هغه يوه داسې کلکه اسره ونيوله چې هېڅکله ماتېدونکې نه ده.

د طاغوت تعريف: طاغوت هغه چا ته ويل کېږي چې د الله تعالى په مقابل کې يې پيروي کېږي، که هغه انسان وي او که بتان.

په يوه حديث شريف کې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: عَنْ عَدِيِّ بن حَاتِمٍ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: "يَا عَدِيُّ اطْرَحْ هَذَا الْوَثَنَ مِنْ عُنُقِكَ"، فَطَرَحْتُهُ، فَانْتَهَيْتُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَقْرَأُ سُورَةَ بَرَاءَةٍ، فَقَرَأَ هَذِهِ الآيَةَ: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾[التوبه:٣١] حَتَّى فَرَغَ مِنْهَا، فَقُلْتُ: إِنَّا لَسْنَا نَعْبُدُهُمْ، فَقَالَ: "أَلَيْسَ يُحَرِّمُونَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فَتُحَرِّمُونَهُ وَيُحِلُّونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ، فَتَسْتَحِلُّونَهُ؟"قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: "فَتِلْكَ عِبَادَتُهُمْ"[1] **ژباړه:** عدي بن حاتم رضي الله تعالى عنه وايي چې زه رسول الله صلى الله عليه

---

١ المعجم الكبير للطبراني – (١٢ / ٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسلم ته راغلم او زما په غاړه کې له سرو زرو څخه جوړ شوی صلیب ځوړند و، رسول الله صلی الله علیه وسلم راته وفرمایل: ای عدي! له غاړې څخه دې دغه بت ایسته کړه ما هغه بوت ایسته کړ، وروسته بیا زه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورغلم چې ده مبارک د براءت مبارک سورت تلاوت کاوه، نو دا آیت یې تلاوت کړ: ((دوی خپل عالمان او روحانیون له الله (ج) پرته خپل (خدایان) نیولي دي)) کله چې له تلاوت څخه فارغ شو، نو ما ورڅخه پوښتنه وکړه او ومې ویل: موږ خو د دوی عبادت نه کولو؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: آیا دوی به د الله تعالی حرام کړي شیان نه حرامول، تاسو به هغه شیان حرام ګڼل؟ دوی به د الله تعالی حرام کړي شیان نه حلالول چې بیا به تاسو هغه حلال ګڼل؟ ما ورته وویل همداسې خو وو، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: همدا د دوی عبادت کول دي.

حدیث شریف: د الله تعالی د الوهیت په توحید باندې ډېر زیات شمېر مبارک احادیث دلالت کوي چې د هغو له جملې څخه موږ دلته د جابر بن عبد الله ﷺ روایت شوی حدیث ذکر کوو: رسول الله ﷺ په حج کې تلبیه په لوړ آواز ییل کړه: « لَبَّيْكَ، اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ، وَالنِّعْمَةَ لَكَ، وَالْمُلْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ ». **ژباړه:** په طاعت ولاړ یم تاته، اې الله (ج) په هغه څه کې چې تا پر موږ نازل کړي، ستا اطاعت کوو، ای هغه ذاته چې شریک او ساری نه لري ستا اطاعت کوو، یقیناً چې ټولې ستاینې او نعمتونه یوازې تا لره دي او پاچاهي هم یوازې ستا ده، نشته شریک او سیال تا لره.

په همدې حدیث شریف کې جابر بن عبد الله ﷺوایي: کله چې رسول الله ﷺ د صفا غونډۍ ته وخوت، مخ یې کعبې ته کړ، داسې یې وفرمایل: «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كَلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ »[1] **ژباړه:** له الله تعالی پرته بل برحق معبود نشته، الله یو دی شریک نه لري، د عالم پاچاهي یوازې ده لره ده، ټولې صفتونه ټول ده لره دي او دی په هر څه توانمن دی. له الله تعالی پرته بل برحق معبود نشته، هغه یو دی، خپله وعده یې پوره کړه (د مکې په فتحه کې، د کفارو په ماتولو او داسې نورو کې) یې د خپل بنده مرسته وکړه او په یوازې ذات یې کفري لښکرو ته ماتې ورکړه.

۱ – صحیح مسلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقلي دليل: هرهغه څوك چې د الله تعالی په ربوبیت باور لري او وايي چې یوازې الله تعالی د دې مخلوق پیدا کوونکی او تدبیر کوونکی دی، بل هېڅوك نه شي کولای چې څه شی پیدا کړي، یا چا ته ګټه او یا زیان ورسوي، نو لازمه ده چې په دې هم اقرار وکړي چې یوازې همدغه ذات د بندګۍ مستحق هم دی، باید یوازې د ده بندګي وشي او یوازې د ده شکر ادا شي، د شیانو په تحلیل او تحریم کې یوازې د ده اوامرو ته غاړه کېښودل شي.

فعالیت: زده کوونکي دې د الوهیت د توحید په هکله څو نور دلیلونه ذکر کړي.

د الوهیت د توحید حکم

د الله تعالی د الوهیت په توحید باندې ایمان او باور لرل فرض او منکر یې کافر دی.

پوښتنې

١. الوهیت تعریف کړئ!
٢. د الوهیت توحید څه ته وايي؟
٣. د الله تعالی د الوهیت د توحید لپاره دلیلونه ذکر کړئ!
٤. طاغوت تعریف کړئ.
٥. د الله تعالی د الوهیت د توحید حکم څه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د الوهیت د توحید په اړه یوه مقاله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

د الله تعالی نومونه او صفات

الله تعالی د ښکلو نومونو خاوند دی، د الله تعالی په نومونو باندې په اجمالي توګه باور درلودل، د اسلامي عقیدې برخه ده او که څوک په تفصیلي توګه وربانـدې وپـوهېږي، الفاظ یې یاد کړي او په معنا یې ځان پوه کړي، نو د ستر اجر وړ ګرځي.

د نومونو او صفاتو تعریف

اسماء د اسم جمع ده، اسم نوم ته وایي، د الله تعالی اسماء هر هغه لفظ ته ویل کېږي چې په قرآن کریم او سنتو کې یې یادونه شوې وي او د الله تعالی په ذات دلالت وکړي، لکه: رحمان، رحیم، غفور، ودود او داسې نور.

صفات د صفت جمع ده، د الله تعالی صفات هغه د کمال معاني دي چې الله تعالی خپل ځان په قرآن کریم کې وربانديې ستایلی او د الله رسول په هغو، په خپلو ویناوو سره موصوف کړی وي، لکه: د علم، قدرت او ارادې صفتونه.

د نومونو ډولونه

د الله تعالی نومونه په دوه ډوله دي:

۱ـ ذاتي نوم چې یوازې د الله تعالی په ذات دلالت کوي، هغه د (الله) کلمه ده.

۲ـ صفتي نومونه چې د الله تعالی په ذات او صفت دواړو دلالت کوي، لکه: قادر، علیم، حکیم، سمیع او بصیر.

د صفتي نومونو او صفاتو تر منځ توپیر

د الله تعالی صفتي نومونه د هغه له صفاتو سره په معنا او شمېر کې توپیر لري:

لومړی: په معنا کې توپیر: لکه: پورته چې بیان شو صفتي نومونه د الله تعالی په ذات دلالت کوي سره له یو صفته، ځکه دا هر یو نوم د الله تعالی په ذات او په هغه پورې په قایم یو صفت دلالت کوي چې قادر په قدرت، علیم په علم، حکیم په حکمت، سمیع په سمع او بصیر په بصر د الله تعالی له ذات سره یو ځای دلالت کوي، نو صفتي نوم په ذات او صفت دواړو دلالت کوي او صفت په یو ځیزدلالت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم په شمېر کې توپير: د الله تعالی صفات د هغه له نومونو څخه زيات دي، ځکه هر صفتي نوم يو صفت په ځان کې لري، ځيني صفات د الله تعالی په افعالو پورې اړه لري، د افعالو نهايت او پای نشته، د بېلګې په توګه: اخذ (نيول)، تسخير (تابعدار ګرځول)، امساك (بندول) او بطش (راګيرول، او حمله کول) او داسې نور د الله تعالی صفتونه دي، ځکه دا افعال په قرآن کريم کې الله تعالی ته ثابت دي،[1] خو الله تعالی ته موږ د دې صفاتو پر بنسټ د آخِذ، مُسَخِّر، مُمْسِك او باطِش نومونه نه شو ايښودلی، ځکه د الله تعالی اسماء توقيفي دي، له ځانه څوك نوم نه شي ورته اېښودلای.

د الله تعالی د نومونو د اثبات دلايل

الله تعالی د ښو نومونو خاوند دی، د اثبات لپاره يې په قرآن کريم او نبوي احاديثو کې ډېر زيات دلايل شته چې په لنډ ډول دلته ځيني له هغو څخه ذکر کېږي.

قرآن کريم

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ [الأعراف: ١٨٠]

ژباړه: او د الله تعالی ډېر ښه نومونه دي، نو په هماغو يې و بولئ، هغه خلك پرېږدئ چې د ده په نومونو کې کوږوالی کوي، دوی چې څه کوي د هغو بدله به مومي.

الله تعالی په بل مبارك آيت کې فرمايي: ﴿ قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ﴾ [الإسراء: ١١٠] **ژباړه:** ورته ووايه: الله را وبولئ يا رحمان، هر يو چې رابولئ، نو د (الله) هغه ډېر ښه ښه نومونه دي.

دغه مبارك آيت دا په ډاګه کوي چې د الله تعالی نومونه ثابت دي او ټول په يوه الله تعالی دلالت کوي.

حديث شريف

په يوه مبارك حديث شريف کې داسې راغلي دي: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَقَدْ سَأَلَ اللَّهَ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى وَإِذَا دُعِيَ

---

١ الله تعالی فرمايي: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ (البقرة : ٦٣)، ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ﴾ (الحج : ٦٥)، ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنْتَقِمُونَ﴾ (الدخان: ١٦).

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِهِ أَجَابَ» ([1]) **ژباړه:** رسول الله ﷺله یوه سړي څخه واورېدل چې ویل یې: یا الله زه له تا څخه سوال کوم، ځکه ته الله یې، یو یې، بې نیازه یې، هغه ذات چې هېڅوک یې نه دي زېږولي، او نه خو له چا زېږېدلی او نه یې څوک سیال شته. د دې خبرو له اورېدو وروسته نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: یقیناً چې دغه سړي له الله تعالی څخه د ده په هغه لوی نامه سره سوال وکړ چې که په دغه نوم سره سوال ورڅخه وشي ورکوي یې او که غوښتنه ترې وشي قبلوي یې.

فعالیت

زده کوونکي دې د قرآن کریم ځینې هغه آیتونه ذکر کړي چې د الله تعالی نومونه پکې ذکر شوي دي.

د الله تعالی د نومونو حکم

د الله تعالی په ټولو هغو نومونو چې په قرآن کریم او یا د نبي کریم صلی الله علیه وسلم په مبارکو صحیحو احادیثو کې راغلي دي، ایمان راوړل فرض دي.

د الله تعالی د نومونو او صفاتو په هکله د اهل سنت او جماعت تګلاره

په دې هکله دوه مطلبونه د بیان وړ دي.

۱ـ اهل سنت والجماعت ټول هغه نومونه او صفات چې الله تعالی ځان ته ثابت کړي یا پیغمبر صلی الله علیه وسلم ورباندې ستایلی، الله تعالی ته ثابت ګڼي، هیڅ ډول تعطیل، تحریف، تمثیل او تکییف نه پکې کوي، په دې توګه چې معطل او بې معنا یې نه ګڼي، معناوې یې بل لور ته نه اړوي، مثالونه نه ورته بیانوي او له څرنګوالي څخه یې خبرې نه کوي.

الله تعالی فرمایي: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشوری: ۱۱] **ژباړه:** د هغه په څېر هېڅ شی نشته او هغه اورېدونکی او لیدونکی دی. د دې آیت په لومړۍ برخه کې تمثیل او تکییف او په دویمه برخه کې یې تعطیل او تحریف نفي شوی دی.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د نومونو او صفاتو په هکله د اهل سنت و الجماعت تګلاره بیان کړي او له پورتني آیت څخه دې د استدلال طریقه ذکر کړي.

---

۱ – رواه احمد في مسنده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ د الله تعالی نومونه توقیفي دي، په دې توګه چې ټول له قرآن کريم او حديثونو څخه اخيستل شوي، څوک نشي کولای چې الله تعالی ته له ځانه نوم کېږدي، البته د الله تعالی د نومونو ژباړه نورو ژبو ته علما د خلکو د پوهې لپاره روا بولي، لکه: رب ته چې په پښتو کې څښتن او په فارسي کې خدا ويل کېږي، نو په عقل سره الله تعالی ته نوم نشي ايښودل کېدای ځکه الله تعالی فرمايلي: ﴿ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لا تَعْلَمُونَ ﴾ [الأعراف: ۳۳]

ژباړه: ورته ووايه: زما رب خو ښکاره او پټ بې حيا کارونه حرام کړي، ګناه، په ناحقه تېری، دا چې له الله سره هغه څه شريک و ګڼئ چې د هغه په هکله يې څه سند نه دی را نازل کړی او دا چې په الله پورې داسې څه ووايئ چې تاسې پرې نه پوهيږئ.

د الله ﷻ پر نومونو او صفاتو ځان پوهول له بندګانو سره د الله ﷻ په پېژندلو کې مرسته کوي، او همدارنګه له الله ﷻ سره د مينې او تقوا د زيات والي لامل کيږي.

پوښتنې

۱. د نومونو او صفاتو تعريف بيان کړئ.
۲. د الله تعالی نومونه په څو ډوله دي؟
۳. آيا د الله تعالی د نومونو او صفاتو تر منځ توپير شته؟
٤. د الله تعالی د نومونو د اثبات دلايل بيان کړئ.
۵. د الله تعالی د نومونو حکم بيان کړئ.
٦. د الله تعالی د نومونو په هکله د اهل سنت و الجماعت تګلاره بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د قرآن کريم ځينې هغه آيتونه وليکي چې په هغې کې د الله تعالی نومونه ذکر شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د الله تعالی د نومونو شمېر او د صفتونو ډولونه

په تېر لوست کې مو د الله تعالی د نومونو او صفاتو د تعریف او د اثبات د دلایلو په اړه یو څه زده کړل. په دې لوست کې د الله تعالی د نومونو د شمېر او صفاتو د ډولونو په اړه معلومات ترلاسه کوو.

د الله تعالی د نومونو شمېر

د الله تعالی د نومونو یادونه په قرآن کریم او نبوي حدیثو کې شوې ده:

- **قرآن کریم:** الله تعالی فرمایي: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝﴾ [الحشر: ۲۲ - ۲۴]

ژباړه: الله ﷻ هغه ذات دی چې له هغه پرته بل هېڅ معبود برحق نشته، په پټه او په ښکاره هر څه باندې پوهېدونکی، همغه رحمن او رحیم دی. الله هغه ذات دی چې له هغه پرته کوم معبود برحق نشته، هغه باچا دی، ډېر مقدس، له ټولو عیبونو څخه سالم، امان ورکوونکی، ساتونکی، په ټولو برلاسی. په زوره د خپل حکم نا فذوونکی او د لویې څښتن، لویې کوونکی، پاک دی الله له هغه شرک نه چې خلک یې کوي، الله هغه ذات دی چې د هستونې پلان جوړوونکی د هغه نافذوونکی او د هغه سره سم صورت جوړوونکی دی، د هغه ډېر غوره نومونه دي هر څه چې په آسمانونو او ځمکه کې دي، د هغه په پاکۍ سره ستاینه کوي او هغه برلاسی او حکمت والا دی.

فعالیت: په پورتنیو آیتونو کې د الله تعالی ذکر شوي نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حديث شريف: په حديث شريف کې راغلي: **عن ابي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال:** (**إن لله تسعة وتسعين اسماً –مائة إلا واحداً– من أحصاها دخل الجنة**[1]) ژباړه: يقينا د الله تعالى (۹۹) نهه نوي نومونه دي، ـ يو کم سل ـ چا چې وشمارل (حفظ يې کړل) جنت ته به ننوزي.

ځينو پوهانو د قرآن کريم په مختلفو برخو کې د الله تعالى ذکر شوي نومونه سره راټول کړي او همدا نه نوي ورڅخه جوړ شوي دي.

خو سمه وينا داده چې د الله تعالى نومونه په نه نوي کې منحصر نه دي، بلکې د الله تعالى نومونه له دې پرته نور هم ډېر دي.

په حديث شريف کې عبد الله بن مسعود رضي الله عنه له رسول الله ﷺ څخه روايت کړی: «**مَا قَالَ عَبْدٌ قَطُّ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ وَحَزَنٌ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أَمَتِكَ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ عَدْلٌ فِيَّ قَضَاؤُكَ أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي وَنُورَ صَدْرِي وَجِلَاءَ حُزْنِي وَذَهَابَ هَمِّي إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَمَّهُ وَأَبْدَلَهُ مَكَانَ حُزْنِهِ فَرَحًا**»[۲]

ژباړه: هېڅکله يو بنده چې خواشينتوب يا غم ورته رسيدلی وي دا کلمات نه وايي مګر خفګان او غم يې الله تعالى لرې کوي او پر ځای يې خوښي ورکوي: اې الله زه ستا بنده او ستا د بنده او مينځې زوی يم، زما تندی ستا په لاس کې دی، زما په هکله ستا حکم نافذ اوقضا دې عادلانه ده، زه له تا څخه ستا په هر هغه نامه سوال کوم چې ځان دې پرې نومولی، يا دې په خپل کتاب کې نازل کړی، يا دې خپل کوم مخلوق ته ورښودلی، يا دې د هغه پوهه يوازې له ځان سره په علم غيب کې ساتلې چې ته دا قرآن زما د زړه سپرلی، د سينې رڼا، د خواشينتوب لرې کوونکی او د خفګان له منځه وړونکی وګرځوې.

نو له دې وينا څخه چې رسول الله فرمايي: (او يا دې د هغه پوهه يوازې له ځان سره په علم غيب کې ساتلې)، څرګندېږي چې الله تعالى نور نومونه هم لري چې له ده پرته بل څوک ورباندې نه پوهېږي.

---

۱ متفق عليه، بخاري: ۲۵۸۵ شميره حديث، مسلم: ۲۶۷۷ شميره حديث.

۲ د احمد مسند ۷ ټوک ۳۴۱ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی په نومونو او صفاتو د ایمان گټې

۱ـ د الله تعالی پېژندنه، هغه څوک چې د الله تعالی نومونه او صفات وپېژني، د الله تعالی په هکله یې معرفت زیاتیږي، په الله تعالی باندې یې ایمان پخیږي، او د توحید عقیده یې پیاوړې کیږي.

۲ـ په اسماء حسنی سره د الله تعالی ستاینه، په ذکر کې له غوره ډولونو څخه ده: الله تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ [الاحزاب: ۴۱] اې مؤمنانو! الله یاد کړئ په کثرت سره.

۳ـ له الله تعالی څخه د ده د نومونو په وسیله غوښتنه او دعا کول، الله تعالی فرمايي: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا﴾ او الله تعالی لره غوره نومونه دي نو په هغو سره یې راوبولئ.

۴ـ د دنیا او آخرت نېکمرغي.

د الله تعالی د صفتونو ډولونه

د الله تعالی صفتونه په دوه ډوله دي: ۱- ذاتي صفتونه ۲- فعلي صفتونه

۱- ذاتي صفتونه هغو صفتونو ته ویل کیږي چې الله تعالی یې په ضد نه موصوفیږي، دغه صفتونه د الله تعالی له ذات سره لازمي دي او هېڅکله له الله تعالی څخه نه جلا کیږي. د الله تعالی ذاتي صفتونه له قدرت، ارادې، سمع، بصر، علم، حیات او کلام څخه عبارت دي.

۲- فعلي صفتونه: هغو صفتونو ته ویل کیږي چې الله تعالی یې په ضد موصوفیږي، لکه: رحمت چې ضد یې غضب دی.

د الله تعالی فعلي صفتونه ډېر زیات دي، خو موږ دلته د بېلگې په ډول یو څو ذکر کوو: تخلیق (پیداکول)، ترزیق (رزق ورکول)، احیاء (ژوندي کول)، اعزاز (عزت ورکول) او داسې نور.

فعالیت: زده کوونکي دې د ذاتي او فعلي صفتونو تر منځ توپیر بیان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱. د الله تعالی د نومونو شمېر څومره دی؟
۲. د الله تعالی د نومونو په هکله د قرآن کریم څو مبارک آیتونه ذکر کړئ.
۳. د الله تعالی د نومونو په هکله د نبي کریم ﷺ یو مبارک حدیث ذکر کړئ.
٤. د الله تعالی په نومونو او صفاتو باندې د ایمان ګټې بیان کړئ.
۵. د الله تعالی صفات په څو ډوله دي؟
٦. د الله تعالی ذاتي صفات څو دي؟
۷. د الله تعالی فعلي صفات تعریف کړئ.
۸. د الله تعالی د فعلي صفاتو یو څو مثالونه بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د نومونو او صفتونو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

د الله تعالی ذاتي صفتونه (۱)

قدرت او اراده

- قدرت او اراده د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دي؟
- آیا الله تعالی د قدرت او ارادې په ضد سره موصوف کېدای شي؟

د قدرت تعریف

قدرت له هغه صفت څخه عبارت دی چې له امله یې یو څوک توانیږي چې د خپلې ارادې سره موافق کوم کار تر سره کړي او یا یې پرېږدي. [۱]

قدرت د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی په هر څه باندې په خپل ازلي او قدیمي قدرت سره چې د ده ازلي صفت دی، قادر دی. د ده لپاره نوی قدرت نه پیدا کیږي او په ضد سره یې چې عجز دی نه موصوفیږي.

د قدرت د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقرة: ۱۰۹]

ژباړه: یقیناً الله تعالی په هر څه قادر دی.

الله تعالی په یو بل مبارک آیت کې فرمایي: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾ [فاطر: ٤٤]

ژباړه: هېڅ شی د الله تعالی ببوسې کوونکی نه دی، نه په آسمانونو او نه په ځمکه کې، هغه پر هر څه پوهیږي او په هر څه باندې قدرت لري.

د الله تعالی د قدرت پر صفت د ایمان حکم

د الله تعالی د قدرت پر صفت باندې ایمان راوړل فرض دي.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د قدرت د صفت په اړه یو له بل سره خبرې وکړي.

۲ - د ارادې تعریف

د یو کار په پایلو کې له ښه غور او فکر کولو وروسته د هغه کار د کولو او یا پرېښودلو قوي عزم او قصد ته اراده ویل کیږي. [۲]

---

۱ - التعریفات - (۱ / ۲۲۱)

۲ - الفروق اللغویة - (۱ / ۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده او مشیت د الله تعالی ذاتي صفت دی، هېڅ شی د الله تعالی له ارادې پرته نه شي پیدا کېدای، بلکې هر شی که کوچنی وي او که لوی، که خیر وي او که شر، گټه وي او کـه نقصان، ایمان وي او که کفر او داسې نور ټول د الله تعالی په ارادې سره پیدا کېږي، کـه ټول مخلوقات یو ډېر واړه شي ته د حرکـت ورکولـو لپاره را ټـول شـي، د الله تعـالی لـه ارادې څخه پرته حرکـت نـشي ورکـولای او الله تعـالی د دې صـفت پـه ضـد سـره چـې مجبورتیا ده نه موصوفیږي.

د ارادې د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ﴾ [البروج: ١٦].

ژباړه: الله تعالی ښه سرته رسوونکی د هغه څه دی چې اراده یې وکړي.

الله تعـالی پـه بـل مبـارک آیـت کـې فرمـایي: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ١٨٥].

ژباړه: الله تعالی تاسې ته د آسانی اراده لري او په تاسې باندې د سختی اراده نه لري.

الله تعالی په یو بل مبارک آیت کې فرمایي: ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ [يس: ٨٢] **ژباړه:** هغه خو چې کله د یوه شي اراده کوي، نو د هغه کار همدومره دی چې ورته حکم وکړي چې شه او هغه کیږي.

عقلي دلیل

که چېرې الله تعالی د خپلې ارادې خاوند نه وای، نو بیا خو به د بل چا تر امر لاندې وای او د بل چا تر امر لاندې والی د الله تعالی په حق کې نقـص دی او نقـص د الله تعـالی پـه حـق کې باطل دی، همدارنگه که چېرې الله تعالی د بل چا تر امر لاندې شي، نـو بیـا پـه قـدرت سره نه موصوفیږي، ځکه قدرت تر هغه شي پورې تعلق نیسي کـوم پـورې چـې اراده تعلـق نیسي، نو ثابته شوه چې الله تعالی مرید دی او اراده د الله تعالی ازلي صفت دی.

د الله تعالی د ارادې په صفت د ایمان حکم

د الله تعالی د ارادې په صفت باندې ایمان راوړل فرض دی.

د ارادې ډولونه

د اهل سنت و الجماعت علماوو اراده په دوه ډوله وېشلې ده.

لومړی: قدري او کوني اراده.

دویمه: امري او شرعي اراده.

١. **کوني اراده:** دا اراده د مشیت سره مرادفه ده، ټولو موجوداتو ته شاملیږي، نو هر هغه څه چې منځ ته راځي، ټول د الله تعالی په اراده سره پیدا کیږي. دا اراده د الله تعالی پـه دې قـول

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ثابته شوې ده چې فرمايي: ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ﴾ [الأنعام: ١٢٥]

ژباړه: چا ته چې الله تعالی د لارښوونې اراده وکړي، د هغه سينه د اسلام لپاره پرانېزي او چا ته چې په ګمراهۍ کې د غورځولو اراده وکړي، د هغه سينه تنګوي او داسې فشار پرې راولي چې (څنګه د اسلام تصور په ذهن کې را ګرځوي نو) داسې ورته معلومېږي ته به وايې په سختۍ سره د آسمان لوري ته خېژي.

همدارنګه الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ [البقرة: ٢٥٣]

ژباړه: خو الله تعالی چې څه غواړي هغه کوي.

٢. **ديني او شرعي اراده:** له دې ارادې سره مينه او رضا لازمه ده، څکه الله تعالی فرمايي: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ١٨٥]

ژباړه: الله تعالی پر تاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل نه غواړي.

همدارنګه الله تعالی فرمايي: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [المائدة: ٦]

ژباړه: الله تعالی نه غواړي چې ژوند درباندې تنګ کړي، هغه خو غواړي چې تاسې پاک او سوتره کړي او خپل نعمت پر تاسې پوره کړي، ښايي چې تاسې شکر وېستونکي شئ.

فعالیت: زده کوونکي دې د ارادې د ډولونو په هکله يو له بل سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١- قدرت څه ته ويل کېږي؟

٢- د الله تعالی د قدرت د اثبات دلايل ذکر کړئ.

٣- د الله تعالی د قدرت په صفت د ايمان حکم څه دی؟

٤- اراده څه ته ويل کېږي؟

٥- د الله تعالی د ارادې د اثبات دلايل ذکر کړئ.

٦- د الله تعالی د ارادې په صفت د ايمان حکم بيان کړئ.

٧- د الله تعالی اراده په څو ډوله ده؟ بيان يې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دوو صفتونو (قدرت او ارادې) په اړه يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی ذاتي صفتونه (۲)

سمع، بصر، علم او حیات

- آیا تاسو پوهېږئ چې سمع، بصر، علم او حیات د الله تعالی صفتونه دي؟
- سمع، بصر، علم او حیات د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دي؟
- آیا الله تعالی د نوموړو صفتونو پر ضد ستایل کېږي؟

سمع

د سمع تعریف

سمع په عربي ژبه کې له هغه قوت څخه عبارت دی چې آوازونه پرې اورېدل کېږي، خو دلته له سمعې څخه د الله تعالی هغه ذاتي صفت مراد دی چې الله تعالی خپل ځان ته په قرآن کریم کې ثابت کړی او موږ یې په کیفیت نه پوهېږو.

سمع د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی ټول آوازونه، په خپلې ازلي سمعې سره چې دده ازلي صفت دی اوري، خو موږ یې په کیفیت نه پوهېږو، ډېر خفي شی هم د الله تعالی له سمعې (اورېدلو) څخه نه شي پټېدلای، الله تعالی د دې صفت په ضد سره چې کوڼوالی دی نه موصوفېږي.

بصر

د بصر تعریف

بصر د لیدلو هغه قوت دی چې په سترګو کې وجود لري او په هغه سره شکلونه، رنګونه، روښنايي، تیارې او داسې نور لیدل کېږي، خو دلته له بصر څخه د الله تعالی له هغه ذاتي صفت څخه مراد دی چې الله تعالی په قرآن کریم کې د خپل ځان لپاره ثابت کړی او موږ یې په کیفیت نه پوهېږو.

بصر د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی په خپل ازلي او قدیمي بصر سره چې د ده ازلي صفت دی ټول شکلونه او رنګونه ویني، خو موږ یې په کیفیت نه پوهېږو، د الله تعالی له بصر (لیدلو) څخه ډېر کوچنی شی هم نشي پټېدلای او د دې صفت په ضد سره چې ړوندوالی دی نه ستایل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سمع او بصر د اثبات دلايل

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ [الحج: ۷۵] ژباړه: يقيناً الله تعالی اورېدونکی او لېدونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په يو بل آيت کې فرمايي: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشوری: ۱۱] ژباړه: «د کايناتو هېڅ شی هغه ته ورته نشته او هغه اورېدونکی او لېدونکی دی.»

علم.

د علم تعريف

علم هغې پوهې ته ويل کېږي چې له واقعيت سره مطابقت ولري.

علم د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی په ټولو موجوداتو باندې عالم دی او د ده له علم څخه ډېر واړه شيان هم نشي پټېدلای، بلکې په ښکاره او پټو ټولو شيانو باندې په خپل علم چې د ده ازلي او قديمي صفت دی عالم دی او د دې صفت په ضد سره چې ناپوهي ده، نه ستايل کېږي.

د علم د اثبات دلايل

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايلي دي: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾[لقمان: ۲۳]

ژباړه: په باوري ډول الله (ج) د سينو په پټو رازونو پوهېږي. په يو بل آيت کې الله تعالی فرمايي: ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [الأنعام: ۵۹]

ژباړه: له هماغه سره د غيبو کليګانې دي چې له هغه نه پرته بل څوک پرې نه پوهېږي، په وچه او لمده کې چې هر څه دي له ټولو څخه هغه خبر دی، له ونې څخه کومه رالوېدونکې پاڼه داسې نشته چې هغه پرې عالم نه وي. د ځمکې په تړږمې پردو کې کومه دانه داسې نشته چې هغه ورڅخه باخبر نه وي، وچ او لامده ټول په يو روښانه کتاب کې ليکل شويدي.

ژوند (حيات)

د ژوند تعريف

ژوند د مرګ ضد دی او حيات د الله تعالی ازلي او ذاتي صفت دی، الله تعالی په خپل ازلي ژوند سره حی (ژوندی) دی او د دې صفت په ضد سره چې مرګ دی نه موصوفيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حیات د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایلي دي:﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ [البقرة: ۲۵۵] **ژباړه:** الله، له الله(ج) پرته بل هیڅوک د عبادت وړ نشته، هغه الله(ج) چې ژوندی او د کارونو تنظیموونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمايي: ﴿هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ [غافر: ٦٥] **ژباړه:** همغه تل تر تله ژوندی دی، له هغه پرته هېڅ معبود نشته، تاسې همغه وبولئ د هغه لپاره د خپل دین په خالص ګرځولو سره.

د پورتنیو صفتونو حکم

د الله تعالی د سمع، بصر، علم او ژوند په صفتونو باندې ایمان لرل فرض دي.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د ذاتي صفتونو په هکله په ډله ییزه توګه خبرې وکړي.

پوښتنې

۱. سمع، بصر، علم او ژوند تعریف کړئ.
۲. د سمع، بصر، علم او ژوند د اثبات دلایل ذکر کړئ.
۳. د سمع، بصر، علم او ژوند د صفتونو حکم بیان کړئ.
٤. سمع، بصر، علم او ژوند د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دي؟
٥. آیا الله تعالی د نوموړو صفتونو په ضد سره موصوف کېدای شي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دغو څلورو صفتونو په اړه چې په لوست کې ولوستل شول یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

کلام د الله تعالی صفت دی

- آيا تاسو پوهيږئ چې کلام د الله تعالی صفت دی؟
- کلام د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دی؟
- آيا الله تعالی د کلام په ضد سره موصوفيږي؟

د دې پوښتنو ځوابونه به په لاندې لوست کې ولولو.

د کلام تعريف

کلام په عربي ژبه کې هغه څه ته ويل کيږي چې له حروفو او غږونو څخه مرکب شوی وي، خو دلته له کلام څخه د الله تعالی ذاتي صفت مراد دی چې هغه قديم دی، په خرنګوالي باندې يې موږ نه پوهيږو او نفسي کلام هم ورته ويل کيږي.

د تعريف شرح

کلام د الله تعالی په ذات پورې قائم دی، په ضد سره يې چې ګونګوالی دی، نه موصوفيږي.

د کلام د اثبات دلايل

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ [النساء: ١٦٤].

ژباړه: او له موسی (عليه السلام) سره الله تعالی په ځانګړي ډول خبرې وکړې.

همدارنګه په يو بل مبارك آيت کې الله تعالی فرمايي: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ [الشورى: ٥١] **ژباړه:** او هيڅ انسان ته دا نشته چې الله ورسره و غږيږي، پرته له دې چې وحې به وي، يا له پردې ها خوا، يا کوم رسول و ليږي او هغه د ده په حکم سره څه چې غواړي وحې کړي، يقيناً هغه لوړ مرتبه حکمت والا دی.

د کلام په صفت د ايمان حکم

د الله تعالی د کلام پر صفت باندې ايمان راوړل او باور کول فرض دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن کریم د الله تعالی کلام دی

قرآن کریم د الله تعالی کلام دی، الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره رالیږلی دی، قرآن کریم د ټولو آسماني کتابونو وروستنی کتاب دی. له دې کتاب څخه وروسته د قیامت تر ورځې پورې بل کتاب نه نازلیږي.

د قرآن کریم تعریف

قرآن د لغت له مخې د مصدر کلمه ده، د یو ځای کولو او تلاوت په معنا دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایي:﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وقُرْآنَهُ۞ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ﴾ [القيامة: -١٧- ١٨]

ژباړه: بې شکه د هغه جمع کول او بیا تا لوستل یې زموږ په ذمه دي، نو کله چې هغه موږ ولوست، بیا یې ته وریسې لوله.

په اصطلاح کې: قرآن کریم د الله تعالی کلام دی، پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندې په عربي ژبه نازل شوی، په صحیفو کې لیکل شوی، موږ ته په پرله پسې، پرته له کومې شبهې څخه را نقل شوی دی، تلاوت یې عبادت ګڼل کیږي، یو سل او څوارلس سورتونه لري.

په قران کریم باندې د ایمان حکم

په دې باندې یقین او باور کول فرض دي چې قرآن کریم د الله تعالی کلام دی، د ده پر ذات پورې قایم دی، که څوک د قرآن کریم(د الله تعالی د کلام) له قدیم والي څخه منکر شي کافر کیږي.

د قرآن کریم نومونه

قرآن کریم په ډېرو نومونو یاد شوی دی چې ځینې یې په لاندې ډول بیانیږي:

قرآن: الله تعالی فرمایي:﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾[البقرة: ١٨٥] د روژې میاشت هغه ده چې قرآن پکې نازل کړی شوی.

الکتاب: الله تعالی فرمایي: ﴿ ذَلِكَ الكِتَابُ لاَ رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴾ [البقرة: ١] **ژباړه:** دا هغه کتاب دی چې (هیڅ) شک پکې نشته، د متقیانو لپاره لارښوونه ده.

الحکیم: الله تعالی فرمایي: ﴿ تِلْكَ آيَاتُ الكِتَابِ الحَكِيمِ ﴾ [یونس: ١] **ژباړه:** دا له حکمتونو څخه د یوه ډک کتاب آیتونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـور: الله تعـالى فرمـايي: ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُوراً مُّبِينًا﴾ [النساء: ١٧٤]. **ژبـاړه:** او تاسـو تـه مـو
څرګنده رڼا نازله کړې (چې قرآن دی).

الفرقان: الله تعالى فرمايي: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيراً﴾ [الفرقان
١ آيت] **ژباړه:** هغه ذات برکتناک دی چې فرقان يې د دې لپاره نازل کړ، تـر څـو د ټولـو
خلکو لپاره د وېرې خبر ورکوونکی وي.

الروح: الله تعالى فرمايي: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحاً مِّنْ أَمْرِنَا﴾ [الشورى: ٥٢].
ژباړه: او په همدې توګه موږ تاته هم په خپل امر سره روح راولېږلو.

فعاليت: زده کوونکي دې د قرآن کريم نور نومونه هم ذکر کړي.

پوښتني

١. کلام تعريف کړئ.
٢. د کلام د اثبات دلايل ذکر کړئ.
٣. د کلام پر صفت باندې د ايمان حکم بيان کړئ.
٤. قرآن کريم تعريف کړئ.
٥. د قرآن کريم د قِدم په هکله د اهل سنتو نظر بيان کړئ
٦. پر قرآن کريم باندې د ايمان حکم بيان کړئ.
٧. د قرآن کريم نومونه له دليلونو سره ذکر کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن کريم په اړه يوه مفصله مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

پر ملائکو ایمان

په تېرو درسونو کې موږ د الله تعالی پر وجود، وحدانیت، نومونو او صفاتو باندې د ایمان په اړه پوره معلومات تر لاسه کړل، په دې لوست کې په ملائکو، باندې د ایمان په اړه بحث کوو.

د ملائکو تعریف

ملائکه د ملك جمع ده، په لغت کې استازي ته ویل کېږي.

د عقایدو د علم په اصطلاح کې ملایکې د الله ﷻ هغه نوراني او لطیف مخلوق دی چې د الله ﷻ له اوامرو څخه سرغړونه نه کوي.

د تعریف شرح

ملایکې د الله تعالی له غوره مخلوقاتو څخه دي، له نور څخه پیدا شوې دي، په سترګو نه لیدل کېږي، له ټولو ګناهونو څخه پاکې او معصومې دي، په هېڅ صورت د الله تعالی له اوامرو څخه سر غړونه نه کوي، بلکې هر کار چې الله تعالی ورته وفرمايي، هغه تر سره کوي، د نارینه یا ښځینه نسبت نه ورته کېږي، په هر ډول ښکلو شکلونو سره ځانونه جوړولای کولای شي، د اوسېدلو ځای یې آسمانونه دي، له نفسي غوښتنو او شهواتو څخه پاکې دي، خوراك، څښاك او خوب نه کوي.

د ملایکو د وجود د اثبات دلایل

د ملایکو وجود او خلقت د قرآن کریم په مبارکو آیتونو او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم پر مبارکو احادیثو ثابت دی:

۱. قرآن کریم: الله تعالی د قرآن کریم په مختلفو آیتونو کې د ملایکو یادونه کړې ده، لکه څرنګه چې د النجم سورت کې فرمايي: ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنْثَى﴾ [النجم: ۲۷] **ژباړه**: یقیناً کوم کسان چې آخرت نه مني هغوی په پرښتو باندې د ښځینه معبودانو نومونه ږدي.

الله تعالی په یوه بل مبارك آیت کې فرمايي: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [فاطر: ۱] **ژباړه**: ثنا ستاینه د الله لپاره ده چې د آسمانونو او ځمکې جوړوونکی او د پیغام رسوونکو، پرښتو ټاکونکی دی. (داسې پرښتې) چې د هغو دوه دوه، درې درې او څلور څلور وزرونه دي، د هغه چې څنګه خوښه وي دخپل مخلوق په جوړښت کې زیاتوالی راولي، بېشکه هغه پر هر څه قادر دی. همدارنګه الله تعالی د النحل سورت په دویم آیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې فرمايي: ﴿يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ [النحل: ٢]. **ژباړه:** الله ﷻ دغه ملايکې او روح چې په خپل کوم بنده يې وغواړي د خپل حکم سره يې نازلوي.

٢. حديث شريف

له نبي کريم صلى الله عليه وسلم څخه د ملايکو په اړه زيات احاديث روايت شوي دي چې دلته په لنډ ډول يو حديث بيانوو: «عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا زَالَ يُوصِينِي جِبْرِيلُ بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ»[1] **ژباړه:** له حضرت عايشې رضي الله تعالى عنها څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: جبرائيل عليه السلام به ما ته تل د ګاونډي په هکله توصيه کوله تر دې چې ما ته دا ګومان پيدا شو چې يو ګاونډی به له خپل ګاونډي څخه ميراث وړي.

په ملايکو باندې د ايمان حکم

په ملائکو باندې ايمان راوړل، باور او يقين کول فرض دي، منکر يې د اسلام له کړۍ څخه وتلی ګڼل کيږي.

ملايکې له ټولو ګناهونو څخه معصومې دي

د قرآن کريم زيات شمېر آيتونه د ملايکو پر عصمت دلالت کوي، لکه: څرنګه چې الله تعالى فرمايي: ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحريم: ٦] **ژباړه:** په هغه څه کې چې الله تعالى امر ورته کوي نافرماني يې نه کوي او هغه څه سرته رسوي چې امر ورته کيږي.

همدارنګه په يوه بل آيت کې فرمايي: ﴿يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ﴾ [الأنبياء: ٢٠] **ژباړه:** شپه او ورځ تسبيح وايي لټې نه کوي.

همدارنګه نور ډېر آيتونه شته چې د ملايکو په عصمت باندې دلالت کوي چې دلته په همدې ذکر شويو آيتونو بسنه کوو.[2]

د ملايکو صفتونه

په قرآن کريم او نبوي سنتونو کې د ملايکو ډېر زيات صفتونه ذکر شوي دي چې په لنډ ډول يې ذکر کوو.

١. ملايکې له نور څخه پيدا شوي دي.

---

١ – صحيح البخاري ت – (١٥ / ١٩٨)

٢ – المواقف للامام عضد الدين عبد الرحمن بن أحمد الإيجي، (٣ / ٤٥٣).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. ملایکې په سترګو نه لیدل کیږي، خو که چېرې دوی چاته د ځرګندېدو اراده وکړي نو لیدل یې شوني دي.
۳. ملایکې خپل ځانونه په ښو او ښکلو شکلونو سره جوړولای شي.
٤. الله تعالی ملائکې انبیاؤ ته د وحې او داسې نورو ارزښتناکو کارونو په سرته رسولو ګمارلې دي.
٥. پرته له ستونزې ځخه د ځمکې او آسمان تر منځ تګ او راتګ کولای شي.
٦. ځینې ملایکې د دوو، ځینې د دریو، ځینې د څلورو او ځینې له دې څخه د زیاتو وزرونو خاوندانې دي.
۷. الله تعالی له انسانانو څخه مخکې ملایکې پیدا کړې دي.
۸. ملائکې سره له دې چې معصومې دي او تل د الله تعالی عبادت کوي، خو بیا هم له الله تعالی څخه ډېرې وېرېږي.
۹. الله تعالی ته ملایکې ډېرې نژدې او مقربې دي.
۱۰. ملائکې د خارق العادة توان خاوندانې دي.

د ملایکو دندې

ملایکو ته الله تعالی ډېر لوی لوی کارونه او دندې ورسپارلې دي، دوی ته الله تعالی دا توان ورکړی چې ورسپارل شوې دندې په ښه توګه سرته ورسوي، د ملایکو د دندو ډولونه په لاندې ډول بیانیږي.

۱. الله تعالی پیغمبرانو ته د وحې په رسولو باندې جبرائیل علیه السلام مکلف کړی دی جبرائیل علیه السلام د ټولو ملایکو څخه غوره او د الله تعالی په وړاندې معزز دی چې د (الروح الامین) په نامه سره یې یاد کړی دی.
۲. میکائیل علیه السلام ته د اورښتونو او نباتاتو د پالنې دنده ور سپارل شوې ده. میکائیل علیه السلام هم د الله تعالی په وړاندې لوړه مرتبه او لوی مقام لري، ځکه الله تعالی د جبرائیل په څنګ کې ذکر کړی دی.
۳. اسرافیل علیه السلام ته د قیامت لپاره د شپېلۍ وهلو دنده ورسپارل شوې ده.
٤. ملك الموت (عزرائیل) او د ده ملګرو ته د ارواحو د قبض کولو دنده ورسپارل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥. کرام کاتبین ته د خلکو د عملونو د لیکلو دنده ورسپارل شوې ده.

٦. نکیر او منکر ته په قبر کې له مړو څخه د پوښتنو کولو دنده ورسپارل شوې ده.

په ملایکو باندې د ایمان ګټې

١. د الله تعالی په عظمت پوهېدل.

٢. له مخلوق څخه د الله تعالی غنا، (که موږ له الله تعالی څخه سرغړونه وکړو، نو د الله تعالی نور مخلوقات شته چې د هغه عبادت وکړي او الله تعالی له دې ټولو څخه بې پروا او غني دی.

٣. له مؤمنانو سره د الله تعالی له مینه څخه خبرتیا چې دا د دې لامل کېږي چې بنده ګان د الله تعالی ډېر اطاعت او پیروي وکړي.

٤. د الله تعالی له قدرت او د ده د لښکر له قوت څخه خبرتیا، د ده په نصرت او مرسته ایمان راوړل چې دا په جهاد او دعوت کې د ثبات لامل کېږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د ملایکو د عصمت او صفتونو په اړه یو له بل سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١. ملایکې تعریف کړئ.

٢. ملایکې له څه شي څخه پیدا شوې دي.

٣. د ملایکو د اثبات په اړه یو څو دلیلونه ذکر کړئ.

٤. په ملایکو باندې د ایمان حکم بیان کړئ.

٥. په لنډ ډول د ملایکو صفات ذکر کړئ.

٦. په لنډ ډول د ملایکو دندې ذکر کړئ.

٧. په ملائکو باندې د ایمان څو ګټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ملایکو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیثو
برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احاديثو اهميت

په تېرو ټولګيو کې مو ولوستل چې حديث د پيغمبر ﷺ د اقوالو، افعالو، او تقريراتو څخه عبارت دي. په دې لوست کې غواړو چې د احاديثو اهميت وپېژنو.

١ـ حديث د الله ﷻ وحې ده

وحې په دوه ډوله ده

يوه جلي وحې چې له قرآن کريم څخه عبارت ده، اوبله خفي وحې چې دپيغمبرﷺ له احاديثو څخه عبارت ده، ځکه چې پيغمبرﷺ به خپل اقوال او افعال د جبرائيل عليه السلام په لارښوونو ترسره کول. الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَى إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم: ٣، ٤].

ژباړه: او هغه {پيغمبرﷺ} له نفسي خواهش څخه تاسې ته خبرې نه کوي، بلکې دا وحې ده چې پر هغه نازليږي، نو حديث چې د پيغمبرﷺ خبرې دي او هم د الله ﷻ له طرفه پر خپل پيغمبر نازله شوې وحې ده، لکه: چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «أَلاَ إِنِّى أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ». [١]

ژباړه: ځان پوه کړئ! بيشکه ماته کتاب (قران کريم) راکړل شوی، د هغه په څېر نورڅه هم راکړل شوي دي (يعني احاديث) په همدې بناء دپيغمبر ﷺ احاديث دالله ﷻ خفي وحې ده.

٢ـ دپيغمبرﷺ پيروي.

لکه: څرنګه چې دقرآن کريم د لارښوونو پيروي پرمسلمانانو فرض ده، همداسې دپيغمبر ﷺ د سنتونو، او احاديثو پيروي هم پرمسلمانانو لازمه ده، ځکه د الله ﷻ پيروي د رسول اللهﷺ په پيروۍ کې نغښتې ده، لکه: څرنګه چې د اللهﷻ مينه دپيغمبرﷺ په مينه پورې تړلې ده. نو څوک چې دپيغمبر ﷺ تابعداري اوپيروي نه کوي او د الله ﷻ نژديوالى په بله لاره کې لټوي، هېڅکله خپل مرام ته نه شي رسيداى. الله ﷻ فرمايي: ﴿قُلْ إِن كُنْتُم تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ. . . ﴾ [آل عمران: ٣١]

ژباړه: ورته ووايه اې پيغمبره! که چېرې په رښتيا د اللهﷻ سره مينه کوئ، نو زما پيروي وکړئ، الله به هم درسره مينه وکړي.

١ـ ١ سنن أبي داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداراز پيغمبرﷺ فرمايي: «مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فقد عصى الله» [١]

ژباړه: چاچې زما پيروي وکړه په حقيقت کې يې دالله ﷻ پيروي وکړه، اوچاچې زما نافرماني وکړه هغه د الله ﷻ نافرماني وکړه.

دپيغمبرﷺ داقوالو، افعالو، اوکړنوڅخه سرغړونه لويه بد مرغي، اوگمراهي ده.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ [النساء: ١١٥]

ژباړه: اوڅوک چې د رسولﷺ څخه سر غړونه کوي، ورروسته له هغې چې سمه لار ورته څرگنده شي، د مؤمنانو له لارې څخه پرته بله لاره خوښه کړي، نو هماغه لوري ته به يې وروگرځوو چې ده ورته مخه کړې ده، دوزخ ته به يې ورننباسو او هغه دورتلو بد ځای دی.

همدا راز پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ» [٢]

ژباړه: ما ستاسې لپاره دوه اساسه پرېښي دي چې هېڅکله به گمراه نه شئ، څو پورې چې تاسې پر هغې منگولې لگولې وي چې يو د الله ﷻ کتاب او بل د الله ﷻ د رسول سنت دي.

د پيغمبرﷺ پيروي دا ده چې د هغه وېناوې ومنل شي، لارښوونې يې عملي شي، د ژوند په ټولو برخوکې د هغه دسيرت پيروي وکړل شي او د هغه پر وېناوو د هيچا وينا غوره ونه گڼل شي.

٣ـ حديث دقرآن کريم شرحه ده

پيغمبرﷺ په خپلو اقوالو، افعالو او تقريراتو سره قرآن کريم تفسير اوشرحه کړې دی.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ. . . ﴾ [النحل: ٤٤]

ژباړه: اونازل کړی مو دی تاته ذکر { قرآن کريم } د دې لپاره چې ته بيان کړې خلکوته هغه لارښوونې چې دوی ته رالېږل شوي دي.

---

١ – البخاری.

٢ – موطأ امام مالک

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې امله که څېرې دقرآن کريم په ځينو آيتونوکې اجمال پروت و د پيغمبرﷺ په احاديثو کې د هغې توضيح او تفسير بيان شوی دی، لکه: چې الله ﷻ فرمايلي دي:
﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ [البقرة: ۸۳]

ژباړه: لمونځ قايم کړئ. پيغمبرﷺ په خپلو احاديثو سره د لمانځه د درولو طريقه، د رکعتونو شمېر، او د لمانځه وختونه په ځانګړې ډول بيان کړي دي.

۴ـ احاديث دشريعت دويم اصل اومصدر دی

په شريعت کې ځينې حکمونه له قرآن کريم څخه ثابت دي، خوځينې نور يې د پيغمبرﷺ په احاديثو ثابت شوي دي، لکه: په ميراث کې دجدې (نيا) شپږمه برخه، دکافر او مسلمان ترمنځ له يوبل څخه د ميراث د نه وړلو حکم، دکورنيو خرو د غوښو خوړلوحرمت، د سرسايې وجوب، د ځينو وحشي ژوو حرمت او داسې نور.

کوم احکام چې په احاديثو ثابت دي دهغو حيثيت دقرآن کريم دحکمونو په څېر دی الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ [الحشر: ۷]

ژباړه: او څه چې پيغمبر تاسې ته درکړي هغه واخلئ، او له کوم شي څخه چې يې منعه کړي ياستئ مه يې کوئ. د پيغمبرﷺ احاديث د بې شمېره تولنيزو، اقتصادي، سياسي، اخلاقي، اوحقوقي مسايلو دويم مصدر دی.

۵ـ داحاديثو يادول

حديث يادول خورا لوی فضيلت لري، پيغمبرﷺ هغه چاته چې احاديث په يادو يادوي، وربانديې عمل کوي، د عزت او لوی مقام دعا کړې ده او فرمايلي يې دي: «نَضَّرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا فَحَفِظَهُ حَتَّى يُبَلِّغَهُ...» [۱]

ژباړه: الله ﷻ دې تر او تازه لري هغه شخص چې زموږ حديث واوري، بيا يې ياد کړي او هم يې نورو ته ورسوي.

فعاليت:
زده کوونکي دې په ډله ييزه توګه ځينې هغه احاديث له يادو ووايې چې په تېرو ټولګيو کې يې ياد کړي وو.

۱ – سنن أبي داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱. د خفي وحې په اړه دقرآن کريم دليل ذکرکړئ.

۲. احاديث د قرآن کريم شرحه ده دا څه معنالري؟ څرگند يې کړئ.

۳. دشريعت اصول او مصادر کوم کوم دي؟ نومونه يې واخلئ.

٤. داحاديثو يادول څه فضيلت لري؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو ټکو په نظر کې نيولو سره په خپلو کتابچو کې د حديثو د اهميت پـه اړه يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په چارو کې تدبير

عن أنس رضى الله عنه أن رجلا قال للنبي ﷺ: أوصني يا رسول الله ! فقال له النبي ﷺ: (خُذِ الأَمْرَ بالتَّدْبِيرِ فإِنْ رَأَيْتَ في عاقِبَتِهِ خَيْرًا فأمْضِ وإِنْ خِفْتَ غَياً فأمسِكْ). [شعب الإيمان للبيهقي]

د راوي پېژندنه

انس بن مالك بن نضر ابوحمزه انصاري خزرجي ﷺپوره لس کاله د رسول الله ﷺ په خدمت کې تېرکړي وو او په کوچنيوالي کې د بدر په غزا کې شريک شوی. په لمانځه کولو کې رسول الله ﷺ ته ډېر ورته و. انس بن مالك يو له هغو صحابه وو څخه دی چې زيات شمېر حديث يې روايت کړي دي. له ده څخه د روايت شويو احاديثو شمېر څه دپاسه دوه زره اودوه سوو احاديثو ته رسيږي. دپيغمبر ﷺله وفات څخه وروسته دجهاد او فتوحاتو په دوره کې په بصره کې استوګن شو او په بصره کې وروستی صحابي و چې د هجرت په سلم کا ل څه د پاسه د سلو کلونو په عمر وفات شو.

د ځينو کلمومعنا

١_أوصني: د امر لفظ دی: ماته نصيحت وکړه.

٢_خُذ: دامر لفظ دی: واخله، ونيسه، وکړه.

٣_الأَمْرَ: چاره، کار.

٤_التَّدْبِيرَ: پايلوته په پام لرنې سره چارې سرته رسول.

٥_فأمْضِ: د امر لفظ دی: پس ترسره يې کړه، سرته يې ورسوه.

٦_غَياً: د خير ضد، ضلالت او بې لارې.

٧_فأمسِكْ: د امر لفظ دی: ځان ترې وساته، مه يې کوه.

د حديث ژباړه

له انس ﷺڅخه روايت دی چې يوه سړي پيغمبر ﷺ ته وويل: اې د الله رسوله! ماته نصيحت وکړه، نو رسول الله ﷺورته وويل: کارونه په پوره غور او تدبير سره کوه، که دې د کار په پايلو کې خير او ښېګنه ليده، نو ورانديې څه او تر سره کوه يې، او که خرابي په نظر درتله، نو ځان ترې وساته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

داسلام سپېڅلی دین تل د انسان د هوسا ژوند په هڅه کې دی. او ځای په ځای انسان ته په دې هکله لازمې او اړینې لارښوونې کوي.

تدبیر یا په کارونو کې سوچ، د چارو پر پایلو نظر لرل، احتمالي ګټې او زیانونه سره پرتله کول، هدفونه یاد ساتل او په دې توګه د چارو د لړۍ ژوره څارنه او وخت په وخت د هغو ارزونه هغه څه دي چې انسان ته د ژوند په چارو کې بری او موفقیت په برخه کوي، ګټې یې خوندي او تر ممکنه حده پورې د زیانونو مخه نیسي.

فعالیت:

د رسول الله ﷺ له سیرت څخه د هغه له کارونو څو بېلګې په ګروپي توګه په ګوته کړئ او د پلان او تدبیر نښې په کې وښایاست.

د حدیث شریف ګټې

۱_ په نصیحت دصحابه وو ټینګار

صحابه کرام خپلو ځانونو او خپلو چارو ته متوجه وو او تل به د کمال په لټه کې وو. دوی به له پیغمبر ﷺ څخه د ځانګړو توصیو او نصیحتونو غوښتنه کوله به او رسول الله ﷺ به هغوی ته هر اړخیز نصیحتونه کول چې وروسته په صحابه کرامو او تابعینو کې دغه کار یو نېک سنت وګرځید او چې کله به سره جلا کېدل او یا به پر سفر روانیدل نو یو بل ته به یې ویل: ماته نصیحت وکړه! او هغوی به د مینې او لورېنې نه په ډک زړه ورته د خیر او نېکمرغی نصیحتونه کول.

۲_د تدبیر غوښتنې

په چارو کې د تدبیر غوښتنه دا ده چې انسان مخکې له دې چې په کوم کار لاس پورې کړي لومړی دې د هغه کار په اړه پوره غور وکړي، له خپلو نژدې دوستانو او تجربه لرونکو کسانو سره دې مشوره وکړي، خپل نیت دې جوړ کړي، شرعي اصول او معیارونه دې په نظر کې ونیسي، موخې دې په ګوته کړي، دهغه کار په وسایلو او امکاناتو دې هم غور وکړي او له هغه وروسته دې په پاک الله (ج) دې توکل وکړي او په قوي هوډ سره دې په کار پیل وکړي. چې دغې عملیې ته (کرښنده)، (خطه) او (پلان) ویل کیږي.

۳_ چارې په غور او تدبیر سره سرته رسول او له تلوار څخه ځان ژغورل.

د بېړې، او وارخطایی په خلاف کارونه په تدبیر، آرام فکر، سړې سینې، پیل او پایلوته په پام لرنې سره سرته رسول ستره هوښیاري ده چې رسول الله ﷺ پرې امرکړی دی، لکه: چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوذر ﷛ته په خطاب کې فرمايي: (اي ابوذره! د تدبير په څېر هوښياري نشته!). د همدې لپاره اسلام د تدبير او غور نسبت د الله لوري ته کړی او هغه يې د نبوت اوپيغمبرۍ يوه برخه ګرځولې او بيړه يې د شيطان له لوري ګڼلې: رسول الله ﷺفرمايي: (تانئ تأمل، د رنګ او فکر کول د الله(ج) له لوري دي او بيړه د شيطان له لوري ده). په بل حديث شريف کې فرمايي: ښه رويه، په چارو کې غور او اعتدال د نبوت څلورويشتمه برخه ده.[1]

٤ـ د کاري جريان څارنه او ارزونه او له موخو سره د هغه تطبيقول.

دحديث شريف د وروستۍ جملې غوښتنه داده چې د کار په اوږدو کې انسان بايد وخت په وخت د کار جريان وڅاري چې څومره په خپل مطلوب مسير باندې روان دی، که کار له پلان سره سم روان و او له خپلو موخو سره تړلی او نژدې و، نو کار بايد دوام وکړي څو بشپړ شي او که داسې نه و، بلکې د وخت، مال او وسائلو ضياع وه او ټاکل شوي هدفونه ورڅخه نه ترلاسه کېدل، نو بايد کار ودرول شي.

٥ـتدبير او توکل.

توکل يو شرعي امر دی او مسلمان ته ښايي چې تل په الله (ج) توکل وکړي. د توکل رښتينی او شرعي مفهوم دادی چې يو مسلمان بايد د کار ټول شرايط، اسباب، وسايل برابر کړي، په کار کې زړه نازړه نشي او په پوره عزم سره په کار پيل وکړي او سر ته يې ورسوي.

پوښتنې

١ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

آ ـ التدبير، ب ـ أمض، ج ـ غيا، د ـ أمسك،

٢ـ د لوست حديث شريف په لنډه توګه وژباړئ.

٣ـ په چارو کې د تدبير غوښتنې څه دي؟

کورنۍ دنده

د تدبير په هکله يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

---

١ ـ مسند أحمد بن حنبل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سولې اهميت

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلَ مِنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّلاَةِ وَالصَّدَقَةِ»؟. قَالُوا: بَلَى. قَالَ: « إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ. وَفَسَادُ ذَاتِ الْبَيْنِ الْحَالِقَةُ ». [سنن ابی داود]

د راوي پيژندنه

نوم يې عويمر دعامر زوی د خزرج له قبيلې څخه ؤ او په ابودرداء يې شهرت درلود. ډېر لوی فقيه صحابي و. پيغمبرﷺ ورته دحكيم الامة لقب ورکړی و. کله چې مسلمانانو مدينې منورې ته هجرت وکړ، نو پيغمبرﷺ دده او سلمان فارسي رضي الله عنه ترمنځ د مواخات (وروركلوی) تړون وتاړه. په ټولو غزاګانو کې له رسول اللهﷺ سره ملګری و. حضرت عثمان رضي الله عنه ددمشق قاضي مقرر کړی و. نوموړی دهجرت په(۳۲)کال دحضرت عثمان رضي الله عنه دخلافت په دور کې په دمشق کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوي

۱. أَلاَ أُخْبِرُكُمْ: آيا تاسو خبر نه کړم؟
۲. بِأَفْضَلَ: په غوره عمل.
۳. إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ: دخلکو ترمنځ سوله راوستل.
٤. الْحَالِقَةُ: ددين له منځه وړونکې.

د حديث ژباړه

له حضرت ابودرداء رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول اکرم ﷺوفرمايل: آيا تاسې داسې عمل څخه خبر نه کړم چې له روژې، لمانځه او صدقې څخه يې درجه لوړه ده ؟ صحابه کرامو وويل: بلې(هو کې) يارسول الله !بيا پيغمبرﷺ وفرمايل: هغه عمل دخلکو ترمنځ سوله روغه راوستل دي، خپل منځي فساد اواختلاف دين له منځه وړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

داسلام لـه ځـانګړنو څخـه یـوهم دکورنیـو، پرګنـو، قومونـو، او نژادونـو تـرمنځ اتفـاق، ورورګلوي، او يو له بل سره په کړنوکې د همغږۍ رامنځ ته کول او ټینګـول دي، هرهغـه عمل چې دغه وحدت ته زيان رسوي او يا يې کمزوري کوي، داسلام سپېڅلی دین دهغه د له منځه وړلو ټولې لارې په ډېر دقت سره په ګوته کړي دي، ترڅو مـسلمانان د ورونـو او خویندو په څېر د مينې او اتفاق تر سیوري لانـدې د خوشـحالۍ شـپې او ورځـې تېـرې کړي، يو له هغو اسبابو څخه چې ټولنيز وحدت تـه ګـواښ دی د دوو یـا زیاتوکـسانو تـر منځ اختلاف دی پيغمبرﷺ پـه پـورتني حـديث شـريف کـې د اخـتلاف لـه منځـه وړل د ډېروعباداتوپه پرتله غوره او بهترعمل ګڼلی دی.

فعالیت

زده کوونکي دې د سولې دګټو په هکله په خپلو منځو کې خبرې وکړي.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ دسولې ارزښت داسلام له نظره

داسلام له نظره دسولې ارزښت له نفلـي روژې، نفلـي لمـونځ اونفلـي صـدقې څخه غـوره دی، ځکه چې په روژه او لمانځه کې يوازې فردي مصلحت پروت دی، خو په سـوله کـې فـردي او ټولنيز دواړه مصلحتونه پراته دي او هم په ټولنه کې د فساد د مخنيوي لار ده.

۲ ـ سوله يووالی رامنځ ته کوي

په دې حديث شريف کې مسلمانان سولې ته هڅول شوي دي، د دې لپاره چې سوله هـم ملي يووالی تمثيلوي او هم د الله ﷻ په رسۍ (قرآن کريم) بانـدې دمنګولـو لګولـو مقـصد ترسره کیږي. خپلمنځي اختلافات په دين کې ډېـره لويـه نيمګړتيـا ده، نـو څـوک چـې د خلکو له منځ څخه د فساد او دښمنۍ د ورکولو هڅه کوي، دومره لوړه مرتبه لري چـې د نفلي لمونځ کوونکو، روژې او خیرات ورکوونکو له مرتبې څخه لوړه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_خپلمنځي اختلافات دينی اړتیاوې

د اختلاف دوام د خپلو خپلوانو سره د صله رحمی پرې کېدلو، د متقابل درناوې لـه منځه وړلو، د نېکو عملونو د نه قبليدلو، د ظلم د دوام، په زړونوکې دکرکې او نفرت زياتېـدلو، او د مقابل لوري په هکله د دسيسو په کار اچولو لامـل گرځـي چې دا ټـول د اسـلام لـه نظره ناروا کارونه دي او له دين او ديندارۍ سره په ټکر کې دي.

فعاليت

يو شمېر زده کوونکي دي د دوو کسانو ترمنځ د سولې راوستلو تمثيل وکړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ.

آ_أَفْضَل.

ب_إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ.

ج_الْحَالِقَةُ.

۲ـ په پورتني حديث شريف کې ولې پر سولې دومره زيات ټينگار شوی دی؟

۳_ خپلمنځي اختلافات څه زيانونه لري؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو ټکو په پام کې نيولو سره د سولې د ارزښت اهميت په اړه يوه لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کارونو کې آسانتیا

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: مَا خُيِّرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ قَطُّ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ، وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ فَيَنْتَقِمَ بِهَا لِلَّهِ عزوجل). [متفق عليه]

د راوي پېژندنه

حضرت عایشه رضي الله عنها د حضرت ابوبکر صدیقﷺ لور، د پیغمبرﷺ مېرمن او د مسلمانانو مور ده د هجرت په دویم کال پیغمبرﷺ ور سره واده وکړ، خورا فقیهه او عالمه ښځه وه، په ځانګړي ډول د پیغمبرﷺ د ژوندانه په هکله یې پوره معلومات درلودل، له پیغمبرﷺ څخه یې (۲۲۱۰) دوه زره دوه سوه لس حدیثونه روایت کړي دي او د هجرت په ۵۸ کال کې وفات شوه.

د ځینو کلمو معناوې

۱. مَا خُيِّرَ: واک اواختیار نه دی ورکړل شوی.
۲. بَيْنَ أَمْرَيْنِ په دوه کارونو کې.
۳. قَطُّ: هېڅکله.
٤. إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا: مګرداچې د هغو اسان به یې غوره کاوه.
٥. أَبْعَدَ: ابعد د بعد له مادې څخه اخیستل شوی، دلرې والي معنا لري.
٦. وَمَا انْتَقَمَ: انتقام اوبدله یې نه ده اخیستې.
٧. تُنْتَهَكَ: دانتهاک له مادې څخه اخیستل شوی چې: دېښولاندې کولومعنا تري نه مراد ده.
٨. حُرْمَةُ اللَّهِ: دالله ﷻ اوامر، نواهي، او احکام.

د حدیث ژباړه

حضرت عایشه رضی الله تعالی عنها فرمايي چې هېڅکله رسول الله ﷺ ته په دوو کارونو کې دیوه د خوښولو اختیار نه دی ورکړل شوی، مګر ده ﷺبه آسانه عمل ترې غوره کاوه، که چېرې ګناه به پکې نه وه، خو که هغه به ګناه وه، نو تر ټولو خلکو نه زيات به يې ځان ترې لرې ساته او پیغمبرﷺ هېڅکله د خپل ځان لپاره له چا څخه غچ نه دی اخیستی، مګر دا چې د الله ﷻ حقوق به تر پښو لاندې کېدل بيا به يې يوازې د اللهﷻ د رضا په خاطر انتقام اخیسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته د اسلام په سپېڅلي دین کې د آسانۍ څو بېلګې وواییي.

د حدیث حکمت

رسول اللهﷺ خورا ډېر غوره صفات درلودل، لکه: عفوه، صبر او زغم، استقامت، پراخه سینه، په کړو وړو کې آساني کول، د جفا کوونکو سره په غوره توګه چلند کول او داسې نور چې ځینې یې په دې حدیث کې ذکر شوي دي.

د حدیث ګټې

۱ـ د اسلام سپېڅلي دین د اسانۍ دین دی

اسلامي تعلیمات او ټول تکلیفي احکام د آسانۍ او له مشقت څخه د لرېوالي پر اساس بنا دي چې په هر وخت او هر حالت کې پرې عمل کېدای شي. الله ﷻ خپل بندګان په داسې څه نه دي مکلف کړي چې له کولو یې ناتوانه وي، لکه: چې الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ [الحج: ۷۸]

ژباړه: او الله ﷻ په دین کې پر تاسې څه سختي نه ده راوستې.

په بل آیت کې الله ﷻ فرمایي: ﴿يُرِيدُ الله أَن يُخَفِّفَ عَنكُمْ وَخُلِقَ الإنسان ضَعِيفاً﴾ [النساء: ۲۸]

ژباړه: الله ﷻ غواړي چې له تاسې څخه درانه بارونه سپک کړي، ځکه چې انسان له بیوسۍ او کمزورۍ پیدا کړ شوی دی. پیغمبرﷺ پر دې اساس خپل امت ته په عملي بڼه ورښودلي دي چې دیني او دنیوي کارونه په داسې توګه سرته ورسوي چې سختي پکې نه وي.

۲ـ په ژوند کې د پیغمبرﷺ پیروي

لکه: چې پیغمبر ﷺ دشریعت د آسانتیا اصل او قانون په خپلو عملي کړنوکې پلې کړی و، نو هرمسلمان ته ښایي چې د پیغمبرﷺ پیروي وکړي او په دیني او دنیوي کارونوکې آسانه او هغه چې تل یې د سرته رسولو وس ولري ځانته غوره کړي.

۳ـ د حلم، عفوې او صبر مقام

صبر او تېرېدنه د یوه رېښتني مسلمان له غوره اخلاقي صفتونو څخه دوه صفتونه دي. هغه څوک چې د قدرت په وخت کې عفوه غوره او له انتقام اخیستلو څخه لاس واخلي او د نورو له ظلم او تېري څخه تېر شي په حقیقت کې یې د نبي کریمﷺ د لارې او سنتو پیروي کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی عفوه کوونکي داسې ستايلي دي: ﴿وَالْكَاظِمِينَ الغَيْظَ والْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ واللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ [آل عمران: ١٣٤]

ژباړه: اوپرهېزگاران هغه کسان دي چې غوسه زغمونکي او د خلکو له (بدۍ) تېرېدونکي وي او الله (داسې) احسان کوونکي خوښوي.

٤ـ د الله ﷻ احکامو ته په درنه سترگه کتل او د بې حرمتۍ څخه يې د ځان ژغورل

قهر او غوسه ګڼ شمېر اسباب لري چې ځينې يې ناسم او ځينې يې په دين کې ستايل شوي دي چې په غيرت هم ورڅخه تعبيرکېږي، غيرت هغه وخت د ستاينې وړ دی چې د الله ﷻ د اوامرو، حدود، او حکمونو تر پښو لاندې کېدلو په وړاندې عکس العمل وي، نو پر داسې مهال سستي کول د ايمان دکمزورۍ څخه پرته بل مفهوم نه لري، که څوک د الله ﷻ او د رسول ﷺ حکمونو او ديني اساساتو او مقدساتو ته د سپکاوي او بې احترامۍ د جرم مرتکب شي، بايد هغه ته سزا ورکړل شي، ځکه د داسې چا په حق کې بې پروايي لويه گناه ده.

فعاليت: زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته پر هغو مواردو چې غوسه پکې ستايل شوې ده په خپلو منځونو کې دې خبرې وکړي.

پوښتنې

١. لاندې کلمې معنا کړئ:

الف: خُيِّرَ:

ب: بَيْنَ أَمْرَيْنِ:

ج: أَيْسَرَهُمَا:

د: قَطُّ:

٢. د ښو اخلاقو څو مثالونه ذکرکړئ.

٣. د حرمة الله څخه څه مراد دی؟ واضح يې کړئ.

کورنۍ دنده

د ښېښي په اړه يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د ظلم مخنيوی

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ –رَضِيَ اللهُ عَنْهُ– عَنِ النَّبِيِّ –صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ– قَالَ: أُنْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا، فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْصُرُهُ إِذَا كَانَ مَظْلُومًا أَفَرَأَيْتَ إِذَا كَانَ ظَالِمًا كَيْفَ أَنْصُرُهُ قَالَ تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ. {رواه البخارى}

د ځينو عبارتونو معناوې

١ـ انْصُرْ أَخَاكَ:	دخپل (مسلمان) ورورمرسته وکړه.
٢ـ تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ:	له ظلم څخه يې راوګرځوه.
٣ـ فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ :	بې له شکه دغه کار له هغه سره مرسته ده.

د حديث ژباړه

د انس رضي الله عنه څخه روايت دی چې نبي اکرم ﷺ فرمايلي: د خپل ورور سره مرسته وکړه، که هغه ظالم وي او که مظلوم. يوه سړي ورته وويل: ای د الله رسوله! که چېرې مظلوم وي مرسته به يې وکړم، مګرکه ظالم وي بيا يې څرنګه مرسته وکړم؟ رسول الله ﷺ وفرمايل: له ظلم څخه يې راوګرځوه، بې له شکه دا مرسته ده، له هغه سره.

د حديث سبب ورود

په مسلم شريف کې له جابر بن عبدالله رضي الله عنه څخه روايت دی چې د پيغمبر اکرم ﷺ په زمانه کې دوه کسان سره په جنګ شول يو يې مهاجر او بل يې انصاري و. مهاجر غږ وکړ چې اې مهاجرو! د مهاجر مرسته وکړئ، انصاري هم غږ وکړ چې اې انصارو! د انصاري مرستې ته راورسيږئ. پيغمبر ﷺ راووت او ويې وويل: داڅه د جاهليت د زمانې خبرې کوئ؟! اصحابو وويل: په الله جل جلاله قسم چې داسې نه ده. دې دوو کسانو يو بل سره ووهل، پيغمبر ﷺ وفرمايل: دا پروا نه لري، بايد هر يو له تاسو څخه د خپل ورور سره که هغه ظالم او يا مظلوم وي مرسته کړې وای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

د ظلم او تېري ټول ډولونه حرام دي او له منځه وړل یې د هر مسلمان دنده ده، اسلام خلکو ته په عدل او انصاف امر کړی دی، له مسلمان شخه په کلکه غوښتنه کوي چې په نیکو اخلاقو باندې ځان سمبال کړي، دا ځکه چې د هر ډول پرمختګ او قانونیت د پلې کېدلو اساس عدل او انصاف دی، څرنګه چې ظلم او تېری د ټولو بدمرغیو لامل دی، نو ځکه پیغمبرﷺ په دې حدیث شریف کې د هر ډول ظلم مخنیوی لازم بللی دی.

د دې حدیث له مخې له ظلم سره مبارزه یوه شرعي وجیبه ده، مسلمان مکلف دی چې له مظلوم سره مرسته وکړي، حق یې ورته واخلي او ظالم له ظلم کولو څخه منع کړي.

فعالیت

په ډله ییزه توګه د فردي او اجتماعي ظلمونو څومثالونه ووایئ.

د حدیث شریف ګټې

۱_د ظلم او ظالم مخنیوی اړینه ده

په هره ټولنه کې زورور اوکمزوری ژوند کوي، ظلم چې عموماً د زورورو له خوا د کمزورو په مقابل کې ترسره کیږي یو ناوړه خصلت دی.

ظلم ټول انسانیت له منځه وړي، نو باید د مخنیوي لپاره یې ټول انسانان یو موټی شي، که چېرې خلك د ظلم په وړاندې یو له بل سره مرسته ونه کړي، د ظالم لاس له ظلم څخه لنډ نه کړي، مظلوم د ظالم له پنجو ونه ژغورل شي، نوظلم به دومره پراخه شي چې د ځمکې پرمخ به ژوندي انسانان تر خاورو لاندې او ولاړې آبادۍ به رانسکورې شي، نو مسلمان مکلف دی چې د ظلم په وړاندې ودرېږي او د ظالم مخنیوی وکړي.

۲_ له مظلوم سره مرسته لازمه ده

د هغو حقوقو له جملې څخه چې یو مسلمان یې پر بل لري له مظلوم سره مرسته کول دي، که چېرې داسې څوك ولیدل شي چې پر هغه ظلم او تېری کېږي، نو پر نورو مسلمانانو لازم دي چې له هغه سره د هرې ممکنې وسیلې له لارې مرسته وکړي او له ظلم څخه یې وژغوري، دا هغه حق دی چې داسلام سپېڅلي دین ټول مؤمنان یې پرې مامور کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ له ظالم سره مرسته یعني څه؟

کله چې د ظالم لفظ ذکر شي فکر کیږي چې ظالم هغه څوك دی چې یوازې پر نورو تېرى کوي، خو داسې نه ده، ځکه ظالم هغه چاته هم ویل کیږي چې پرخپل ځان ظلم کوي، لکه: شرك، کفر، ځان وژنه، صغیره اوکبیره ګناهونه چې دا پر خپل ځان او نفس یو ډول ظلم دی، نو لازمه ده چې د هر ډول ظالم لاس له ظلم څخه ونیول شي، ترڅو د دنیوي او اخروي سزاګانو څخه وژغورل شي، له ګناه څخه د ظالم ژغورنه په حقیقت کې له ظالم سره مرسته کول دي.

فعالیت

له ظلم څخه لاس نیونه څرنګه کیږي؟ د ښوونکي په مرسته په ډله ییزه توګه یې لارې چارې په ګوته کړئ.

پوښتنې

۱ـ د حدیث راوي معرفي کړئ.

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

أ – اُنْصُرْ أَخَاكَ

ب – تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ

ج – فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ

۳_ظالم چاته ویل کیږي؟

کورنۍ دنده

پورتنی حدیث په یادو زده کړئ او هم لوست په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

د غضب درملنه

عن عطية قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ خُلِقَ مِنَ النَّارِ وَإِنَّمَا تُطْفَأُ النَّارُ بِالْمَاءِ فَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ». [سنن ابي داود]

د راوي پېژندنه

عطية د عروة زوی د بنو سعد له قبيلې څخه د رسول الله ﷺ يو جليل القدر صحابی و، له رواياتو څخه وروسته يې له پيغمبر ﷺ سره ملاقات کړی او له هغه مبارک څخه يې ځينې احاديث هم روايت کړي، په شام کې يې هستوګنه غوره کړه او اولادونه يې په بلقاء سيمه کې اوسېدل.
په ځينو رواياتو کې د **عطية** بن سعد او په ځينو نورو کې د **عطية** بن عمرو په نامه ياد شوی. د ده لمسی عروة د محمد بن **عطية** زوی د عمر بن عبدالعزيز له خوا د يمن والي ټاکل شوی و.

د ځينو کلمو معنا

١ـ الْغَضَبُ مِنَ الشَّيْطَانِ: قهراوغوسه د شيطان له خوا وي.
٢ـ خُلِقَ مِنَ النَّارِ: له اور څخه پيداشوی.
٣ـ تُطْفَأُ: مړ کيږي
٤ـ فَلْيَتَوَضَّأْ: اودس دې وکړي.

د حديث ژباړه

د عطيه عوفي ؓ څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: بې له شکه غوسه د شيطان له طرفه وي او شيطان له اور څخه پيدا شوی دی او اور په اوبو مړ کېږي هرکله چې له تاسو څخه څوک په غوسه شي، نو اودس دې وکړي.

د حديث حکمت

د غوره اخلاقو له جملې څخه يو هم د قهر او غوسې څخه ځان ساتل دي، ځکه قهر او غوسه د شيطان له وسوسو څخه پيدا کيږي او شيطان د انسان ازلي دښمن دی، پيغمبر ﷺ موږ ته د شيطان له دسيسو څخه د خلاصون او ژغورنې ټولې لارې راپه ګوته کړې دي چې له هغو څخه يو له غوسې څخه ډډه کول دي، ځکه غوسه انسان ډېرو ناوړو کارونو ته اړ باسي چې په انسان کې دده د ناکامی لامل کيږي.

فعاليت

زده کوونکي دې د غوسې د اړتياو په هکله يو بل ته معلومات ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث ګټې او احکام

۱ـ غضب کمزوري او زغم قوت دی

ډېر ژر غوسه کېدل د انسان د کمزورتيا نښه ده، لکه: چې د غضب په مقابل کې زغم د قوت نښه ده، دا ځکه چې د غوسې پر وخت انسان پر خپلو حواسو کنټرول له لاسه ورکوي، که دا حالت دوام ومومي ډېرې ناخوالې رامنځ ته کوي، هغه څوك چې د غضب په حساسه لحظه کې خپل ځان اداره کړي، يقيناً ځان يې د بديو څخه وژغوره او هم يې دغضب په مقابل کې خپل قوت څرګند کړ.

۲ـ د غوسې پروخت خپل ځان اداره کول برياليتوب دی

کله چې انسان په غوسه شي، نو حيواني طبيعت پرې غالب شي، د انسان په باطن کې د شر قوه برلاسی مومي چې په نتيجه کې بشري نفس د خپلو غوښتنو تابع کوي، د الله ﷻ د اوامرو مخالفت ته يې اړ باسي او له نېکيو څخه يې منع کوي، نو په داسې حالت کې انسان ته په کار ده چې له خپل نفس سره مبارزه وکړي، د خپل نفس د کنټرولولو په نيت اودس وکړي چې همدا د نفس د کنټرول تر ټولو غوره لار ده.

۳ـ د غوسې بدې پايلې

غوسه دبد اخلاقی سرچينه اويوه وژونکې وسله ده، که چېرې په ژوند کې د غوسې لار تعقيب کړای شي، نو ګڼې فردي اوټولنيزې ستونزې ورڅخه راولاړېږي.

ا ـ د غوسې فردي زيانونه

غوسه ډېر مادي، معنوي، روحي او ديني ضررونه لري، دا هغه مها ل په ډاګه کيږي چې کله د غوسه ناك شخص حالت ته وکتل شي: رنګ يې بدلېږي، د بدن وينه يې په جوش راځي، د وجود غړي يې بې واکه کيږي، په خبرو کې يې ګډوډي رامنځ ته کېږي، ژبه يې په سپکو ويناوو پيل کوي، کله کله ورڅخه د فسق او کفر الفاظ هم صادرېږي دا ټول هغه څه دي چې دده دين او بدن دواړه زيانمنوي.

ب ـ د غوسې ټولنيز زيانونه

غوسه د خلکو په زړونو کې کرکه او نفرت پيدا کوي چې په پايله کې د وګړو ترمنځ اختلافات راپاروي، مسلمانان يوله بل څخه جلا کوي، دښمني زياتوي، ژوند تريخوي او د ټولنو د بربادۍ سبب ګرځي.

۴ـ د غوسې لاملونه

په دې حديث شريف کې د غوسې لامل شيطان ښودل شوی دی، دا په دې معنا چې د کوم انسان زړه د الله ﷻ له ذکر او ياد څخه خالي وي، نو په هغه زړه کې شيطان ځای نيسي، شيطان دده پر زړه او ټول جسم باندې مسلط کيږي، آن تردې پورې چې د انسان زړه او ټول بدن د شيطان د وسوسو تابع شي بيا کبر، په خلکو ټوکې او مسخرې کول، په مال، ځان، نسب او څوکۍ غرور کول او داسې نور خويونه د انسان په زړه کې ځای ونيسي، او تل د خلکو د هرې کړنې په مقابل کې ډېر ژر په قهر کيږي، نو هر مسلمان ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کار ده چې تل خپله رابطه له خپل رب سره کلکه او خپل زړه د الله ﷻ په يادولو ژوندی وساتي، څو د شيطان د دسيسو او وسوسو ښکار نشي.

۵ـ د غوسې مخنيوی او درملنه

غوسه د نورو ناروغيو په څير يو ډول ناروغي ده، د اسلام سپيڅلی دين ددغې خطرناکې ناروغۍ د درملنې او مخنيوي لارې راښودلې دي چې ځينې يې په لاندې ډول دي.

۱ـ پرهېز چا لازمه ده چې ځان په ښو اخلاقو سمبال کړي، غوره صفتونه خپل عادت وګرځوي، لکه: صبر، زغم، په ژوند کې ثبات، په ويناوو او کړنو کې فکرکول او داسې نور.

۲ـ د غوسې پر وخت د(اعوذبالله من الشيطن الرجيم) ويل.

۳ـ خپل حالت بدلول: که چېرې د غوسې پر وخت انسان ولاړ وي بايد کېني اوکه ناست وي ډډه دې ووهي، ځکه چې په ولاړه کې انسان انتقام او اقدام ته تيار وي او کله چې کېني او يا ډډه ووهي، د غوسې جوش يې کمېږي.

۴ـ اودس کول: دا هغه درملنه ده چې په دې حديث کې يې ذکر شوی دی، دا ځکه چې غوسه د انسان په وجود کې حرارت او ګرمي پيدا کوي او وينه په جوش راولي، خو اودس يا غسل په جسم کې سوړوالی راولي او د وينې حرارت راټيټوي.

همدا راز اودس د عبادت هغه برخه ده چې په کې د الله ﷻ ذکر او ياد ترسره کېږي، دا هرڅه شيطان سپکوي او تېښتې ته يې اړ باسي.

فعاليت

زده کوونکي دې د غوسې د له منځه وړلو په هکله يو بل ته معلومات ورکړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ:
- خُلِقَ مِنَ النَّارِ:
- تُطْفَأُ:
- فَلْيَتَوَضَّأْ:

۲ـ د غضب اسباب په لنډه توګه بيان کړئ.

۳ـ د غضب درملنه اوعلاج څه دی؟ په لنډه توګه يې بيان کړئ.

کورنۍ دنده

لوست په خپلو کتابچوکې وليکئ او حديث په يادو زده کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره خلک

عن جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: «خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ»

[مسند الشهاب القضاعي]

د راوي پيژندنه

نوم يې جابر او د پلار نوم يې عبد الله، د مديني منورې د خزرج له قبيلې څخه و، پلار او زوی دواړه جليل القدره صحابه وو، پيغمبرﷺ ورته په يوه شپه کې پنځه ويشت ځله د مغفرت دعاء کړې وه، د بدر او اُحد څخه پرته يې په ۱۹غزاگانو کې له رسول اللهﷺ سره يې برخه اخيستې ده، په خپل وخت کې د مديني منورې لوی مجتهد او مفتي و، د هجرت په (۷۸) کال يې له فاني دنيا څخه سترگې پټې کړې.

د ځينو کلمو معناوې

۱ـ خيرالناس: غوره له خلکو څخه.
۲ـ انفعهم: زيات خير رسوونکې له دوی څخه.
۳ـ للناس: دخلکو لپاره.

د حديث ژباړه

جابرؓ فرمايي چې رسو ل اللهﷺ فرمايلي دي: په انسانانو کې غوره هغه څوک دی چې نورو خلکو ته زيات خير او گټه رسوي.

د حديث حکمت

د ځينو خلکو په آند ښه او غوره کس هغه دی چې د ښه نسب، ډېر ثروت او قدرت څښتن وي، خو پيغمبرﷺ له نورو خلکو سره نيکي کول، خلکو ته مادي او معنوي گټې رسول د غوره والي معيار گڼلی دی، دا ځکه چې د اسلام سپيڅلی دين د خير او ښېگڼې دين دی.

فعاليت

زده کوونکي دې په ډله ييزه توگه له خلکو سره د نيکۍ کولو يو څو مثالونه ووايي.

د حديث شريف گټې

۱ـ د الله تعالی مرسته

د الله جل جلاله پر وړاندې خلك په يو ډول نه دي، هغه څوك چې د خلكو سره په روا كارونو كې مرسته كوي د هغه سره د الله جل جلاله مرسته مل وي او مينه يې ورسره زياته وي، نو بايد موږ له خلكو سره په نيكو كارونو كې مرسته وكړو، څو د الله جل جلاله مرسته او مينه مو په برخه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ ښېګڼه څه ته وايي؟

پيغمبرﷺ انسانان دې ته هڅوي چې له نورو سره نېکي وکړي، هغوی ته خير ورسوي، خوښي وروبښي او له هغوی څخه غمونه او تکليفونه لرې کړي. مثلاً که چېرې څوک وږی وي ډوډۍ دې ورته ورکړي، که څوک پوروړی وي د پور په ادا کولو کې دې ورسره مرسته وکړي، له ناروغ سره دې د علاج په برخه کې همکاري وکړي او ناپوهانو ته دې د زده کړې لاره هواره کړي. پيغمبرﷺ د داسې خويونو څښتنانو ته د الله ﷻ د مرستې او مينې زيری ورکړی دی.

فعاليت

زده کوونکي دې په ډله ييزه توګه ښه او بد خويونه په ګوته کړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- خيرالناس:
- انفعهم:
- للناس:

۲ـ د حديث لنډه معنا ووایاست.

۳ـ غوره خلک څوک دي؟

کورنۍ دنده

۱ـ حديث شريف له معنا سره په يادو زده کړئ.

۲ـ (په ښوونځي کې د خير او ګټې کارونو) تر عنوان لاندې يوه لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایمان خصلتونه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ ». [متفق علیه]

د راوي پېژندنه

عبدالرحمن بن صخرالدوسي چې پر ابو هریره یې شهرت درلود، د هجرت په اووم کال د خیبر له غزا څخه مخکې د دېرشوکالو په عمر د اسلام په مبارک دین مشرف شو، په همدغه غزا کې یې برخه هم واخیسته، کله چې مدینې منورې ته ورسېد، په نبوي جومات کې یې د علم د زده کړې په غرض په اصحاب صفه کې شامل شو، له همدې امله یې له رسول اللهﷺ څخه (۵۳۷٤) حدیثونه روایت کړي دي.

دغه جلیل القدر صحابي په تقوی او پرهېزګارۍ کې مشهور او د قوي ذکاوت خاوند و چې د هجرت په اته پنځوسم (۵۸) کال کې وفات شو.

د ځینو کلمو معناوې

۱_الإِيمَانُ: باور او د زړه کلك تصدیق.

۲_بِضْعٌ: په عربي ژبه کې له دریو څخه تر نهو پورې عدد ته وایي.

۳_شُعْبَةً: برخه.

٤_أَفْضَلُهَا: غوره یې.

۵_ادْنَاهَا: کوچنۍ، او ټیټه یې.

٦_ إِمَاطَةُ: لرې کول

۷_الأَذَى: زیان رسوونکي شیان.

د حدیث ژباړه

له حضرت ابوهریره ﷜ څخه روایت دی چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: ایمان د څه د پاسه اویا خویونو څخه عبارت دی چې غوره یې د (لااله الا الله) کلمه ویل دي، ټیټه درجه یې له لارې څخه د زیان رسوونکو شیانو لرې کول دي او حیاء د ایمان یوه برخه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه په لارو کې د ضرري شیانو مثالونه وښیي.

د حدیث ګټې

۱ـ دایمان خصلتونه

پیغمبر ﷺ ایمان له داسې ونې سره تشبیه کړې چې ډېر ښاخونه ولري، ځینې یې اوچت، ځینې یې متوسط، او څه یې ټیټ وي، دا په دې معنا چې ایمان له ډېرو خصلتونو او خویونو څخه عبارت دی چې د ژوند له اوچتې سطحې څخه پیل او د ژوند تر ټیټې سطحې پورې ځانګړي احکام او سپیڅلې لارښوونې لري چې د بېلګې په ډول یې په دې حدیث کې د عقیدې په برخه کې کلمه طیبه، د ټولنیز ژوند په برخه کې د لارې پاکول، او د اخلاقو په برخه کې د حیاء ذکر راغلی دی.

۲ـ د توحید کلمه

د توحید کلمه د (لا إله إلا الله محمد رسول الله)څخه عبارت ده چې د الله ﷻ په الوهیت او وحدانیت دلالت کوي، د ټولو ادیانو او پیغمبرانو د دعوت اساس او بنسټ په دې مبارکه کلمه ولاړ دی، نو پر هر مسلمان لازم دي چې د دې کلمې په معنا ځان پوه کړي، پر غوښتنو یې عمل وکړي او تر سیورې لاندې یې ژوند تېر کړي. (لا إله إلا الله) یوازې د ژبې کلمه نه ده او نه یوازې مفکوره ده، بلکې په الله ﷻ د ایمان عنوان دی، علم او عمل دی، د عقیدې، شریعت او د ټولنې د هوسا ژوند د متضمن نظام نوم دی.

۳ـ د لااله الا الله فضیلت

(لااله الا الله) داسېستره کلمه ده چې په ویلو یې انسان د اسلام په مبارک دین کې داخلېږي، له ټېرو ګناهونو څخه داسې پاکېږي، لکه: چې له مور څخه نوی زېږېدلی وي او له هلاکېدو څخه ژغورل کېږي. پیغمبر ﷺ فرمایي: « مَنْ كَانَ آخِرُ كَلاَمِهِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ ».[۱]

ژباړه: د چا چې اخرنی وینا (لااله الا الله) وي جنت ته به داخل شي.

پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «لو أنَّ السماوات السَبعَ والأرضين السبعَ، وضِعْنَ في كفةٍ ووضعت لا إله إلا الله في كفة مالت بهن لا إله إلا الله»[۲]

---

۱ – سنن أبي داود.

۲– الدعاء للطبراني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که چېرې اووه اسمانونه او اووه طبقې ځمکه دتلې په يوه پله کې واچول شي او د (لااله الاالله) کلمه د تلې په بله پله کې واچول شي، نو هرومرو به کلمه طيبه پرې درنه وي.

٤ـ د (لااله الا الله) غوښتنه:

د دې کلمې غوښتنه پـه اللهﷻ، د هغـه پـر ملايکـو، د هغـه پـه رسـولانو او د هغـه ﷻ پـر کتابونو ايمـان درلـودل دي. همـدا راز د اللهﷻ او د هغـه دلېـرل شـوي پيغمبـرﷺ اتبـاع او پيروي کول، يوازې د اللهﷻ څخه وېره او د هغه سره مينه، د مافوق الاسباب اميـد يـوازې د اللهﷻ څخه کول، له اللهﷻ څخه د حاجتونو غوښتل، يـوازې اللهﷻ تـه عـاجزي او سـر ټيټول، د هغه د نعمتونو شکر اداکول او د مصيبت پر وخـت يـوازې لـه هغـه څخـه مرسـته غوښتل دي.

٥ـ له لارو او سرکونو څخه د زيان رسوونکو شيانو لرې کول

په نظافت او پاکوالي د اسلام سپېڅلي دين ډېر ټينگـار کـړی او هغـه يـې د ايمـان نيمـايې برخه گڼلې ده. د دې لوست په حديث شريف کـې د لارو پـاک سـاتلو تـه د ايمـان يـوه برخه ويل شوې ده چې دا د چاپېريال د پاک ساتلو په ارزښت دلالت کوي.

د دې حديث شريف په بنسټ د هر مسلمان دا دنده ده چـې د لارو پـه پـاک سـاتلو کـې هڅه وکړي او له هر هغه څه څخه چې لارويـانو تـه د زيـان رسـولو او د لارې د ککړتيـا لامل گرځي ځانونه وساتي.

٦ـ حياء د ايمان يوه برخه ده

حياء له داسې خصلت څخه عبارت ده چې انسان له ناوړو کارونو، سپکو عادتونو او پوچو ويناوو څخه ژغوري، حياء، ځکه د ايمان برخه گڼل شوې چې د حق لورې ته بلنـه کـوي او د خير خوا ته انسانان هڅوي.

حيا ټوله خير ده پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «الْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهُ»

ژباړه: حيا ټوله خير ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوکه چېرې حیا د زده کړې مانع وګرځي، یا د خپل حق د غوښتلو پـه لاره کـې خنـډ شـي او یا هم د حق ویلو مانع وګرځي، نو بیا دا حیا نه، بلکې د انسان په کمزورۍ دلالت کوي.

پوښتنې

۱ـ ابوهریره ﷛ څوک و؟

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- الإِيمَانُ:
- بِضْعٌ:
- شُعْبَةً:
- إِمَاطَةُ:
- الأَذَى:

۳ـ د توحید غوښتنې څه دي؟

۴ـ له لارې څخه د زیان رسوونکو توکو لـرې کـول څـه اهمیـت لـري؟ پـه اړه یـې لنـډ معلومات ورکړئ.

کورنۍ دنده

د حیا په اړه یوه لنډه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعصب

عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ –ﷺ– قَالَ: « لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ ». [سنن أبي داود]

د راوي پېژندنه

نوم يې جبيراو د پلار نوم يې مطعم د قريشو له قبيلې څخه و، ډېر حليم او په علم الانساب کې يې خورا زياته پوهه درلوده. يو له هغو کسانو څخه و چې هغه پاڼه يې څيرې کړه کومه چې د بنو هاشم او بنو مطلب د مقاطعې په غرض قريشو ليکلې وه، هغه شخص و چې قريشو د بدر د بنديانو په سر د خبرو لپاره د استازي په توګه د پيغمبرﷺ حضور ته لیږلی و، کله چې د پيغمبرﷺ حضور ته راغی او د (الطور) سورت تلاوت يې واورېده، نودده په زړه يې زياته اغيزه وکړه، هماغه و چې د حديبې له سولې څخه وروسته يې اسلام ومانه. نوموړی د هجرت په (۵۸) کال کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوي

۱–لَيسَ مِنَّا: زموږ له ډلې (دين) څخه نه دی.

۲_ مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ:   څوک چې قوم پرستی، نژاد پرستی. . . ته بلنه کوي.

۳_مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې د قوم پرستی، نژاد پرستی. . . لپاره جنګيږي.

٤_مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې د قوم پرستی، نژاد پرستی په لاره کې مړشي.

د حديث شريف ژباړه

له جبير بن مطعمرضي‌الله‌عنه څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: زموږ له ډلې څخه نه دی هغه څوک چې تعصب ته بلنه کوي، زموږ له ډلې څخه نه دی، هغه څوک چې د عصبيت په خاطر جګړه کوي او زموږ له ډلې څخه نه دی هغه څوک چې د عصبيت په فکر مړشي.

د حديث حکمت

عصبيت (تعصب کول له قبيلې، قوم، ژبې، نژاد، سيمې او داسې نورو سره) هم دجاهليت دزمانې راپاتې ميراث دی چې تل بشريت ګواښوي او آرامې ټولنې ړنګوي، له همدې امله پيغمبرﷺ په کلکو الفاظو سره عصبيت ناروا او حرامه پديده ګڼلې ده، نو په هر مسلمان باندې لازمه ده چې د ايمان له غوښتنې سره سم د جاهليت له دې ناولې پديدې سره په هر شکل کې چې وي مبارزه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث شریف ګټې

۱ـ تعصب د جاهلیت شعار

له خپلې کورنۍ، قبیلې، نژاد، ژبې او سیمې څخه په ناحقه دفاع او ملاتړ کولو ته تعصب ویل کیږي.

له اسلام څخه مخکې به خلکو له خپلو خپلوانو، کورنیو او قبیلو څخه په حق او باطل دواړو حالتونو کې دفاع کوله، دا کار لوی زړورتوب او شجاعت ګڼل کېده، کله چې د اسلام مبارک دین څرګند وواهه، نو د نورو ظالمانه او جاهلانو رسمونو په څېر یې د قوم پرستۍ، او نژاد پرستۍ لمنه هم ور ټوله کړه، عصبیت یې کلک وغنده، خلکو ته یې امر وکړ چې په اسلام کې یو له بل سره د مرستې اساس یوازې پر عدالت او تقوی ولاړ دی.

الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُوا عَلَى الإِْثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾[المائدة:۲]

ژباړه: او یو له بل سره په نېکۍ او تقوی کې مرسته وکړئ، د ګناه او ظلم په کارونوکې یوله بل سره مرسته مه کوئ.

۲ـ په اسلام کې د برترۍ معیار

د جاهلیت په دوره کې به خلکو د عصبیت په خاطر په پټو سترګو جنګونه کول، یو د بل پرخلاف به یې دسیسې جوړولې، په قوم، نسب او حسب به فخر کول لوی ویاړ بلل کېده، خو د اسلام سپېڅلي دین تواضع او د ژوندانه په چارو کې یوله بل سره مرسته او نېک عملونه د برترۍ معیار وټاکه او خلکو ته یې په ډاګه کړه چې په مسلمانانوکې هغه خوك غوره دی چې له الله ﷻ څخه ویریږي او د تقوی خاوند وي. الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُم عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُم﴾ [الحجرات: ۱۳]

ژباړه: بېشکه د الله ﷻ په وړاندې په تاسو کې هغه څوك ډېر غوره دی چې له الله ﷻ څخه ډېر ویریږي.

له تقوی څخه پرته په مال، نسب، حسب او د پلرونو او نیکونو په مېړانو ویاړ کول هېڅ ارزښت نه لري.

۳ـعصبیت ته بلنه حرام عمل دی

اسلام عصبیت ته بلنه په بشپړه توګه حرامه کړې ده، که هغه بلنه قبیلوي رنګ ولري، که اقلیمي، سمتي او یا ژبنۍ بڼه ولري، ځکه چې عصبیت ته بلنه د نژادونو، قومونو او پرګنو ترمنځ کرکه او نفرت پیدا کوي، اسلامي ورورګلوي له منځه وړي، او انساني ټولنه چې بنیاد یې په یووالي ولاړ دی بربادوي، خلك د ځان غوښتنې په بد مرض اخته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عصبيت د ريښو په ويستلو سره له ټولني څخه ظلم او د نورو په حقوقو تجاوز کمېږي او د انسانانو ترمنځ د مرستې مينې اړيکې لا پياوړې کېږي. الله ﷻ دجاهليت د زماني د ناخوالو او بې اتفاقۍ لرې کولو په هکله فرمايي:

﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾[آل عمران: ۱۰۳].

ژباړه: اود الله ﷻ هغه نعمت ياد کړئ کله چې تاسې په خپلو کې دښمنان وئ، بيايې ستاسو د زړونو ترمنځ مينه واچوله، نودده د نعمت په برکت سره ورونه شوئ.

٤ـ د عصبيت لپاره جګړه

پيغمبر ﷺ جاهليت له بيخه ويستلی، د هغه زهرجنه ماده يې له منځه وړې، لکه: څرنګه چې عصبيت ته د بلنې ټول ډولونه يې حرام کړي، همدا راز د عصبيت په بناء جګړه کول يې هم حرام کړي دي.

پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: «ومن قُتِلَ تحت راية عمية، يغضب للعصبية، ويقاتل للعصبية فليس من أمتي»[۱]

ژباړه: څوک چې د عصبيت د بيرغ لاندې مړ شي، څوک چې د عصبيت په خاطر په غوسه کيږي او څوک چې د عصبيت په لاره کې جنګيږي زما له امت څخه نه دی.

٥ـ د جاهليت مرګ

څوک چې په پټو سترګو د عصبيت په خاطر په ژبه، لاس او نورو وسيلو سره مبارزه او جګړه کوي، په دې لاره کې مړ شو، نو د ده مرګ د جاهليت د زمانې د مړو په څېر ناوړه مرګ دی.

٦ – د جاهليت له عصبيتونو سره مبارزه.

د دې لوست د حديث شريف او د قرآن کريم او د پيغمبر اکرم ﷺ د سنتونو د نورو نصوصو په بنسټ، له هر ډول عصبيتونو سره (که هغه قومي، سيمه ييز، ژبني، نژادي او داسې نور وي) جهاد او مبارزه کول د هر مسلمان دنده او شرعي رسالت دی، ځکه عصبيت ډېره خطرناکه او وژونکې ناروغي ده چې په ټولنه کې د امنيت ټينګښت او اسلامي وروګلوي کمزورې کوي او د خلکو تر منځ د دښمنيو او کړکېچ پيدا کېدلو لامل ګرځي.

---

۱ – رواه مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

د ښوونکي په مرسته دې زده کوونکي د جاهلیت د زمانې د شخړو او جنګونو په هکله معلومات سره شریک کړي.

پوښتنې

۱. د حدیث راوي څوک دی معرفي یې کړئ.

۲. لاندې کلمې معنا کړئ:

ا_ لَيْسَ مِنَّا:

ب_مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ:

ج _ مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ:

د _ مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ:

۳. قوم پرستي د اسلام له نظره څه حکم لري؟

٤. که څوک د عصبیت په خاطر جنګېږي او په دې لاره کې مړ شي، د ده مرګ د اسلامي شریعت له مخې څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

د لوست حدیث په یادو زده کړئ.

(په اسلام کې د برترۍ معیار) تر عنوان لاندې لس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلم لوست

د مؤمن شان (حالت)

عن صهيب بن سنانٍ – ﷺ –، قَالَ: قَالَ رسولُ الله – ﷺ – «عَجَباً لأمْرِ المُؤمنِ إنَّ أمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خيرٌ وليَسَ ذلِكَ لأحَدٍ إلا للمُؤْمِن: إنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكانَ خَيراً لَهُ، وإنْ أَصَابَتْهُ ضرَاءُ صَبَرَ فَكانَ خَيْراً لَهُ ». [رواه مسلم]

د راوي پېژندنه

نوم يې صهيب الرومي د پلار نوم يې سنان بن مالك دی، لاكوچنی و چې روميانو د موصل په ځينو برخو حمله وكړه او دی يې له ځانه سره په اسارت بوت، د روميانو په منځ كې رالوی شو، له دې كبله په رومي مشهور و. له لومړنيو مؤمنانو څخه و.

په ټولو غزاګانو كې يې له رسول اللهﷺ سره ونډه اخيستې وه. د هجرت په اته دېرشم (۳۸) كال په مدينه منوره كې وفات شو.

د ځينو كلمو معناوې

١. عَجَباً: تعجب دی (يعني زه تعجب كوم)
٢. لأمْرِ المُؤمنِ: دمؤمن حالت(ژوند) ته.
٣. إنَّ أمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خيرٌ: دده ټول ژوند دده لپاره خير دی.
٤. إنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ: كه ورته خوشحالي ورسيږي.
٥. إنْ أصَابَتْهُ ضرَّاءُ: كه ورته زيان اوتكليف ورسيږي،
٦. فَكانَ خَيْراً لَهُ: نودده لپاره خير دی.

د حديث شريف ژباړه

له صهيب رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول اللهﷺ فرمايلي دي: د مؤمن حالت د تعجب وړ دی! دده ټول ژوند دده لپاره خير دی چې دا خير د هيچا لپاره نشته خو يوازې د مؤمن لپاره دی. كه خوشحالي ورته ورسيږي شكر باسي، نو دا ورته خير دی اوكه ضرر او يا كوم تكليف ورته ورسيږي، نو صبر پرې كوي چې دې كې هم د ده لپاره خير دی.

د حديث شريف حكمت

هر انسان په ورځني ژوند كې له مختلفو حالاتو سره مخ كېږي، كله خوښي او سوكالي، كله پرېشاني او تكليفونه چې دا دواړه حالته اكثره د انسان په عادي ژوند مستقيماً منفي اغېز لري او په ډېرو وختونو كې د باطني ناروغيو لامل ګرځي، لكه ځان لوی ګڼل، غرور او داسې نور همدا راز ځينې وخت ناهيلي، انديښنې، د زړه نا آرامي او داسې نور حالات ورته پيښيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغمبرﷺ په دې حدیث کې د دغو دواړو ډولو ناروغیو د درملنې لپاره دوه مهم بنسټونه ښودلي دي: یو دا چې د خوښۍ او نعمت پر مهال د الله ﷻ شکر پرځای کول او دویم د ستونزو او پریشانۍ پر مهال له صبر او زغم څخه کار اخیستل دي. که چېرې انسان دغه دوه لوی خویونه په خپل ژوند کې پلي کړي، نو نه یوازې دا چې د ژوند هره شېبه به یې په راحت او ډاډ تېرېږي، بلکې د ژوندانه په هر ډګرکې به تل بریالی وي.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ انسان ازمویل کېږي

انسان د ژوند په هره شیبه کې تر آزمېښت لاندې وي، کله د خیر او راحت په آزموینه کې وي، لکه: ښه روغتیا، مال، اولاد. . . او نور، او کله دکړاوونو، لکه مرګ، مرض، بېوزلي او داسې نورو ستونزو سره مخ وي. الله ﷻ فرمايي: ﴿وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِفِتْنَةً﴾ [الأنبياء: ۳۵]

ژباړه: او موږ په بدو، او ښو (حالاتو کې) ستاسې آزمېښت کوو نوځوک چې په الله ﷻ ایمان نه لري ارو مرو په دغه آزموینه کې له ناکامۍ او بد مرغۍ سره مخ کېږي، یوازې مؤمن دی چې په الله ﷻ د کلك ایمان له برکته په دغه ازمېښت کې بریالي کېږي، دا ځکه چې مؤمن په دې کلك باور لري چې خیر او شر یوازې د الله ﷻ له لوري دي، په هر حالت کې خپل کارونه الله ﷻ ته سپاري او له هغه څخه مرسته غواړي.

۲ـ د نعمت او خوښۍ حالت

ښه ژوند د الله ﷻ هغه ستر نعمت دی چې له کبله یې د بنده زړه خوشحالیږي. خوشحاله ژوند یوازې په شتمنۍ او مالدارۍ پورې تړلی نه دی، بلکې د الله ﷻ نور معنوي نعمتونه هم شته چې انسان ورته اړتیا لري، لکه امنیت، روغتیا، وخت او داسې نور. بنده ته ښایي چې ورباندې خوښي ښکاره کړي او د الله ﷻ شکر پرځای کړي.

اـ مال او دولت

د الله ﷻ له نعمتونو څخه یو نعمت سرمایه او شتمني ده، لکه: نقدي پیسې، د کر او کښت ځمکه، سوداګري، صنعت او داسې نور.

د مال او دولت له لارې انسان خپل دیني او دنیوي هدفونه ترلاسه کوي او هم د دنیا ښکلا او ښایست دی. الله ﷻ فرمايي: ﴿الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ [الکهف: ٤٦]

ژباړه: مال او اولاد د دنیايي ژوند ښکلاده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب ـ روغتيا

روغتيا هم د نورو نعمتونو په څېر ارزښتناك نعمت دی، روغ بنده په ډېره آسانۍ سره خپل دنيوي او اخروي كارونه سرته رسوي، خورا زيات فضيلتونه يې په برخه كېږي، د نورو نعمتونو ښه احساس كوي او ورڅخه خوند اخلي بالعكس ناروغ انسان د هر ډول نعمت له احساس څخه محروم وي. پيغمبرﷺ يوه سړي ته داسې نصيحت وكړ: «اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْل خَمْس, شَبَابك قَبْل هَرَمك, وَصِحَّتك قَبْل سَقَمك. . . . »[1]

ژباړه: پنځه شيان د پنځو نورو د راتلو څخه مخكې غنيمت وګڼه: خپله ځواني د خپل زړښت له راتلو څخه مخكې غنيمت وګڼه، خپله روغتيا له ناروغۍ څخه مخكې غنيمت وګڼه. . . . او داسې نور.

ج ـ امنيت

امن او امنيت د الله جَلَّ جَلَالُهُ له ارزښتناكو نعمتونو څخه داسې نعمت دی چې د انسان ژوند، كورنۍ، مال او عزت مادي او معنوي مصالح په كې له ګواښونو څخه خوندي وي.

نور نعمتونه د دې نعمت تر سيورې لاندې پايښت لري، كه چېرې امنيت نه وي، نو انسان له هېڅ ډول نعمت څخه ګټه نه شي اخيستلای. الله جَلَّ جَلَالُهُ د مكې پر خلكو د خپلو پېرزوينو په لړكې يوه پېرزوينه د امنيت مسأله هم شمېرلې ده او فرمايلي يې دي: ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ۝الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾ [قريش: ٣، ٤]

ژباړه: نو په كار ده (قريشو ته)چې د دې كور د پروردګار عبادت وكړي د هغه ذات چې دوی ته يې خوراك وركړ پس له لوږې څخه، او امنيت يې ور په برخه كړ پس له وېرې څخه.

يعنې پر دوی لازم وو چې د امنيت د نعمت شكر يې ادا كړی وای او يوازې د يوه الله جَلَّ جَلَالُهُ عبادت يې كولای.

د ــ فارغ وخت

فارغ وخت هم د نورو نعمتونو په څېر خورا ستر نعمت دی، خو خلك ورڅخه غافل دي، په عبث تېرېدو يې هېڅ پروا نه كوي، حال دا چې د انسان او وخت ترمنځ يوه چوپه مسابقه

١- المستدرك للحاكم

(c) ketabton.com: The Digital Library

روا نه ده. تاواني او بدمرغه انسان هغه دی چې د ځان او نورو لپاره له وخت څخه ګټه پورته نه کړي.

۳ـ پر نعمتونو شکر ویستل

شکر د عربي ژبې لفظ دی، د نعمت تصور او د هغه څرګندونې ته وايي. ضد يې کفـران دی چې له نعمت څخه سترګو پټولو او هېرولو ته ويل کېږي.

کله چې بنده ته کومه خوشحالي او خير ورسېږي او په زړه کې په دې کلکه عقيده ولري چې دا هرڅه د الله ﷻ له خوا دي، بل څوک د خير او شر مالک نـه دی او دغـه حقيقـت په ژبه او عمل کې څرګند کړي همدا شکر بلـل کېږي، خـو دا د شـکر ټيټـه مرتبـه ده او لوړه مرتبه يې کومه ټاکلې اندازه نه لري. د الله ﷻ پر نعمتونو شکر ويستل واجب دي.

۴ـ د شکر ډولونه

سره له دې چې د شکر ادا کول کومه ټاکلې اندازه نه لري، خو بيا هم ځينـې ډولونـه يـې په لاندې ډول بيانيږي.

آـ په زړه کې د شکر ادا کول

په زړه کې د نعمت تـصور او يادونـه داده چـې د نعمـت لـوروونکي ذات سـره د هغـه د رالېږلي کتاب او پيغمبر ﷺ سره د زړه له کومې مينه ولري او دغه مينه پـه عمـل کـې ثابتـه کړي، نو همدې ته په زړه کې د شکر ادا کول ويل کېږي.

ب ـ په ژبه شکر ادا کول

د نعمتونو په مقابل کې د الله ﷻ ثنا او صفت بيانول د ژبې شکر بلل کېږي، په ژبه د شـکر ادا کول د زړه هغه احساسات بيانوي چې د بنده په زړه کې پراتـه دي. پـه ژبـه د الله ﷻ د احسانونو شکر ادا کول، ځکه اړين دي چې له يوې خوا د احسانونو د حقيقي مالک حـق پرځای کول دي او له بلې خوا نورو ته د خپل ښه حالت ښکاره کول دي دا پـه دې معنـا چې د ټولو احسانونو او نعمتونو ښونکی او مالک يوازې يو الله ﷻ دی، له الله ﷻ پرته بـل هېڅوک د خير يا شر واک نه لري، همدا راز د نعمتونو په لاس ته راوړلو کې بنـده هـېڅ واک نه لري، دا يوازې د الله ﷻ پېرزوينه ده او بس داسې نه، لکه: چـې قـارون ويلـي وو:

﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي﴾ [القصص: ۷۸]

ژباړه: قارون وويل: دا خو ماته د هغې پوهې له کبله راکړل شوي چې زه يې لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج ــ په اندامونو د شکر ادا کول

په اندامونو، شکر ادا کول د الله ﷻ د نعمتونو قدرداني کول دي. د نورو شکرونو په پرتله دا ډول شکر ډېر ارزښتاك دی، ځکه د بدن په اندامونو شکر ويستل د شکر عملي بڼه ده او په شريعت کې زيات احکام داسې دي چې که عملي بڼه ونه لري، نو کوم اهميت نه لري لکه: لمونځ چې د اندامونو صدقه او شکر تمثيلوي، که عملاً ادا نه شي، په زړه کې يې دکولو اراده هېڅ ارزښت نه لري.

۵ـ د شکر گټې

شکر د الله ﷻ پر احسانونو له اعتراف څخه عبارت دی چې بنده يې له پوره ادا کولو څخه ناتوانه دی.
شکر ويستل د شکر کوونکي لپاره ډېرې گټې او ښې پايلې لري چې ځينې يې په لاندې ډول دي:

اـ شکر د قيامت په ورځ د الله ﷻ د ديدار سبب دی

له هرڅه لومړی شاکر بنده ته د قيامت پر ورځ د الله ﷻ ديدار په برخه کېږي. دا هغه لاسته راوړنه ده چې مسلمان يې تل هيله لري.

ب ـ الله ﷻ ته د نژدېوالي احساس

شاکر انسان د دې خبرې احساس کوي چې الله ﷻ د خپلو بندگانو څخه په ده احسان او مهرباني کړې ده، نو همدا شان هيله ده چې ده ته به دده د گناهونو بښنه هم وکړي او توبه او عبادات به يې قبول کړي.

ج ـ شکرمسلمان ته ډاډ اوروحي راحت وربښي

د الله ﷻ پر نعمت شکر ويستل مسلمان ته تل پاتې ډاډ وربښي. کله چې بنده په دې خبره عقيده ولري چې د هرډول خير او نعمت حقيقي مالك يوازې يو الله ﷻ دی، انسان يې يوازې د دې لپاره د دغه نعمت مجازي مالك گرځولی چې د الله ﷻ له نعمت څخه په هغه شان گټه واخلي، څرنگه چې الله ﷻ يې غوښتنه کړې.

؟؟ پوښتنې

۱ـ د حديث راوي څوك دی؟ معرفي يې کړئ.

۲ـ شکر څه ته وايې، او په څو ډوله دی؟

۳ـ شکر ويستل څه گټې لري؟

کورنۍ دنده

د لوست په هکله په خپلو کتابچوکې يوه لس کرښيزه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر تکليفونو صبر

(د تير لوست دوام)

«. . . . . وإنْ أصَابَتْهُ ضرَّاءُ صَبَرَ فكانَ خَيْراً لَهُ »

دا يوځرگند حقيقت دى چې انسان په ژوند کې له ستونزو سره مخ کيږي، مالي او بـدني زيانونه ورته اوړي، خو مسلمان دا ټول د الله ﷻ له لوري آزموينه بولي او په صبر او زغـم سره يې مقابله کوي، د نن ورځې لوست مو د صبر په هکله دى.

د صبر حقيقت

که چېرې مؤمن ته کوم ضرر، تکليف او غم ورسيږي، نو پرې صبر کـوي، ژړا، چيغـې او شکايت نه کوي، بلکې د مصيبت او غم اجر له الله ﷻ څخه غواړي، تل د ځـان لپـاره پـه مصيبت کې د استقامت دعا کوي چې په پايله کې الله ﷻ ورته اجر ورکوي.

دصبر اهميت

په قرآن کريم او احاديثوکې مسلمان صبر او زغم ته هڅول شوى دى، لکـه: چې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَاسْتَعِينوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلاةِ﴾ [البقرة: ٤٥] **ژباړه:** او مرسته وغواړئ لـه (الله ﷻ څخـه) په صبر او لمانځه سره.

په بل ځاى کې فرمـايي: ﴿إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ [البقـرة: ١٥٣] **ژبـاړه:** بـې شـکه الله ﷻ (پـه مرسته کې) له صابرينو سره ملگرى دى. په بل ځاى کې فرمايي: ﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ [البقرة: ١٥٥] **ژباړه:** او زيرى ورکړه صـبرکوونکو تـه. صـبر د انـسان لـه دوامـداره مبـارزې څخـه عبارت دى، انسان تل د ډول ډول دښمنانو سره په مبارزه کې ښکيل وي. پـه دغـه مبـارزه کې د انسان برياليتوب په صبر پورې تړلـې دى، يـوازې صـبر دى چـې انـسان پـرې خپـل هدف ته رسيږي، صبر او زغم د دښمن په مقابل کې د قوي ډال حيثيت لري، نـو مؤمنـانو ته ښايي چې د کړاوونو پر وخت صبر وکړي، او له بې صبرۍ څخه ځان وژغوري، ځکـه چې الله ﷻ مـسلمانان پـه صـبرازمايي. الله ﷻ او پيغمبـر ﷺ مؤمنـانو تـه پـه صـبر امـر کـړى اوصبرکوونکي يې ستايلي دي:

﴿وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ﴾ [البقرة: ١٧٧]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: او مؤمنان هغه کسان دي چې په کړاوونو، رنځونو او د جګړې پر مهال صبرکوونکي وي.

۷ـ د صبر ډولونه

صبر په درې ډوله دی.

۱- صبر د الله ﷻ په طاعت.

۲ – صبر په مصیبت.

۳- صبر له معصیت څخه.

۱ـ صبر په طاعت

د الله ﷻ د اوامرو په پرځای کولو او له نواهیو څخه یې په ځان ژغورلو کې تکلیف او په بشري نفس باندې یوډول سختي راوستل دي. له دغې سختی سره باید داسې مقابله وشي، ځو انسان پرخپل لوی دښمن برلاسی شي چې هغه نفس او شیطان دي. الله ﷻ فرمایلي دي: ﴿إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾ [یوسف: ۵۳] **ژباړه:** بیشکه نفس حتماً (انسان ته) په بدی امرکوي. همدا راز فرمایي: ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ [ص: ۲٦] **ژباړه:** اوپه هوس پسې مه ځه چې بیا به دې د الله له لارې څخه واړوي.

د شیطان په اړه فرمایي: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا﴾ [فاطر: ٦] **ژباړه:** بې شکه شیطان ستاسې دښمن دی، نو په دښمنی یې ونیسئ.

دا درې واړه انسان ته ګمراهي او نفسي غوښتنې ښایسته کوي او د الله ﷻ له اطاعت څخه یې لرې کوي نو مسلمان ته لازم دي چې د مبارزی لپاره یې خپله ملا کلکه وتړي، ترڅو وربانديې غالب شي، نفس دې ته وادار کړي چې د الله ﷻ اوامرو ته غاړه کېږدي او هم خپل خواهشات د شریعت تابع کړي. په دې کار کې صبر، زغم او د سختیو ګاللو ته اړتیا ده، نو څوک چې خپل نفس د الله ﷻ د حکمونو تابع کړي او له ګناهونو څخه یې وژغوري، نو په حقیقت کې په خپل پټ دښمن برلاسی شو.

۲ـ په مصیبتونو صبرکول

په مصیبتونو صبر د الله ﷻ پرېکړو او فیصلو ته غاړه له ایښودلو او د مصیبت په هکله مخلوق ته د شکایت نه کولو څخه عبارت دی. کوم مصیبتونه چې انسا ن ته رسېږي ډېر زیات دي، چې ځینې یې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلوانو او دوستانو پر مړينې صبر

تر ټولو ډېر سخت غم او مصيبت د اولاد، مور، پلار او دوستانو مړينه ده، د دې خلکو د مرګ پر وخت صبر او زغم، ځکه ضروري دی چې په دې کې له خپل رب سره د انسان د اړيکو قوت او نژديوالى څرګنديږي.

د خلکو په اذيتونو صبر

دا شونې ده چې که چېرې انسان د داسې خلکو له ضرر سره مخ شي چې د شريعت او اخلاقو له حدودو څخه د باندې وي، په دې صورت او تر هغه ځايه چې له شرعي اصولو څخه مخالفت نه وي شوی هغه چا ته چې زيان او ضرر ورته رسېدلى وي بايد صبر وکړي او د هر راز ضرر په وړاندې د انتقام غوښتنه ونه کړي، خو دا بايد په ياد ولرو چې دلته صبر د تل لپاره د ظلم او ضرر منلو په معنا نه ده، بلکې له صبر څخه مراد د حلم او برده بارۍ له دايرې څخه نه وتل دي.

د ناروغۍ په صورت کې صبر

ناروغي داسې مصيبت دی چې هر انسان ورسره مخ کيږي، صبر کول پرې د مؤمن د ګناهونو د رژيدو لامل ګرځي. پيغمبرﷺ چې د ام العلاء پوښتنې ته ورغى او ورته يې وويل: «أَبْشِرِي يا أم العَلاء، فإن مَرَضَ المُسلِمِ يُذهِبُ اللهُ به خَطَايَاهُ، كما تُذهب النار خَبَثَ الذهبِ وَالفِضةِ»[1]

ژباړه: خوشحاله شه اې ام العلاء! کله چې مسلمان ناروغ شي الله جل جلاله د ده ګناهونه داسې پاکوي، لکه: اور چې د سرو او سپينو زرو خيرى پاکوي.

۳ـ صبر له معصيت څخه

له الله جل جلاله څخه د وېرې او د هغه د لوېۍ په خاطر، د هغه پاك ذات څخه د حيا په نيت له ګناهونو څخه د ځان ژغورل ، د هرډول ناروا او سرکشۍ څخه ځان ساتل له معصيت څخه صبر بلل کيږي.

---

۱ – أبو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

له معصيت څخه صبر ځکه ضروري دی چې له ګناهونو څخه ځان ساتل په هر مسلمان فرض دي، نو په دې ډول په صبر سره مؤمن د خپل ایمان قوت ساتي، ځکه په ګناهونو او نا فرمانیو سره د مؤمن ایمان کمزوری کیږي.

مسلمان باید د حرامو، شهوتونو او ګناهونو په وړاندې مقاومت وکړي او د نفس او شیطان غوښتنو ته تسلیم نه شي، همدغه مقاومت د ګناهونو په وړاندې له صبر او زغم څخه پرته بل څه نه دي.

پوښتنې

۱ـ صبر تعریف کړئ.

۲ـ د صبر اهمیت وواياست.

۳ـ په ناروغتیا کې صبر او زغم کول څه ګټه لري؟

۴ـ له ګناهونو څخه د صبر کولو څو مثالونه وواياست.

کورنۍ دنده

د لوست مهم موضوعات په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست

د مسلمان حقوقونه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِﷺ قَالَ: « حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ». قِيلَ: مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: « إِذَا لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَشَمِّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ ». [رَوَاهُ مُسْلِمٌ]

د ځینو عبارتونو معناوې:

۱. لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ:	چې ورسره مخامخ شوې، نو سلام پرې واچوه.
۲. دَعَاكَ فَأَجِبْهُ:	چې یې دمېلمستیا بلنه درکړه، نو قبوله یې کړه.
۳. اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ:	چې درڅخه د نصیحت غوښتنه وکړي، نصیحت ورته وکړه.
٤. عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ:	چې وپرنجېده او (الحمدلله) یې وویل.
٥. فَشَمِّتْهُ:	نوورته په (یرحمک الله) دعا وکړه.
٦. مَرِضَ فَعُدْهُ:	چې ناروغ شو، نو پوښتنه یې وکړه.
۷. مَاتَ فَاتَّبِعْهُ:	چې مړشو، نو د جنازې لمانځه ته یې ورشه.

د حدیث ژباړه

له حضرت ابوهریره ﷺ څخه روایت دی چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: د یوه مسلمان پر بل مسلمان شپږ حقونه دي. پوښتنه وشوه چې اې د الله رسوله! هغه کوم حقونه دي؟ پیغمبرﷺ وفرمایل: کله چې ورسره مخامخ شوې، نو سلام پرې واچوه، کله چې د مېلمستیا بلنه درکړي، نو هغه قبوله کړه، کله چې درڅخه د نصیحت غوښتنه وکړي، نو نصیحت ورته وکړه او چې کله وپرنجیږي او الحمدلله ووایي، نو ورته په (یرحمک الله) دعا وکړه چې کله ناروغه شي پوښتنې ته یې ورشه او چې کله مړشو، نو د جنازې لمانځه ته یې ورشه.

د حدیث حکمت

دغه حدیث شریف د مسلمانانو یو پر بل باندې ځینې حقونه بیانوي چې د دې حقونو مراعاتول د ټولنې د وګړو تر منځ د ورورګلوۍ او مینې د اړیکو په ټینګښت کولو کې اساسي رول لوبوي، په هر مسلمان باندې لازمه ده چې د نورو خلکو حقونه وپېژني او په مراعاتولو سره یې په ټولنه کې د یووالي او وحدت د ټینګښت لامل و ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث ګټې اوحکمونه

۱- دمسلمان د حق پېژندنه

له حق څخه مراد او مقصد هغه څه دي چې سرته رسول یې فرض، واجب، سنت او یا مستحب وي. دلته ورڅخه مطلب د مسلمانانو تر منځ د خواخوږۍ هغه اخلاقي نظام دی چې یو مسلمان د بل مسلمان د متقابل درناوي په بنا پرې مکلف دی.

۲_ د سلام اچولو حق

له ښو اخلاقو څخه یوه سلام اچول دي، کله چې یو مسلمان د بل مسلمان سره مخ شي باید په سلام ویلو سره خپله لیدنه پیل کړي.

غوره مسلمان هغه دی چې د سلام په اچولو کې لومړی شي. سلام اچول د اسلام خصوصیت، د پیغمبرﷺ سنت او ځواب ورکول یې واجب دي.

۳ـ هغه ځایونه چې سلام پکې نه اچول کیږي

په سلام اچولو کې سنت طریقه دا ده چې وړوکی به پر لوی سلام اچوي، پر لاره تېرېدونکی به پر ناست سلام اچوي، لږ خلك به په ډېرو سلام اچوي، خو ځینې داسې حالات شته چې سلام اچول پکې غوره نه دي لکه:

- پر لمونځ کوونکي.
- د قرآنکریم پر لوستونکي.
- د علم د زده کړې پر حلقه.
- پر واعظ او خطیب باندې.
- پرمؤذن چې په آذان مصروف وي.
- پر هغه چا چې په قضاء حاجت ناست وي، یا په حمام کې وي.
- د ډوډۍ خوړلو یا اوبو څښلو پر وخت، که چیرې سلام اچوونکی په خوراك کې ورسره ګډون نه غواړي.
- هغه څوك چې په ګناه یا په بې ګټې کارونو کې بوخت وي.

٤_ د بلنې (میلمستیا) منل

که یو مسلمان بل مسلمان ته د کوم مناسبت په بنا لکه: واده، عقیقه او یا بې له کوم مناسبته د میلمستیا بلنه ورکړي، نو پر بلل شوي لازم دي چې دعوت یې ومني، ځکه پیغمبرﷺ فرمایي: "مَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ". **ژباړه**: که څوك مو مېلمستیا ته دعوت کړي بلنه یې ومنئ.

دا ځکه چې د دعوت په منلو سره د مناسبت خوشحالي زیاتیږي، که مناسبت نه وي، نو د بلنې شکریه ترسره کیږي، که بلنې ته ځواب ور نه کړای شي د زړه د بدوالي لامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځي او نېکو اړیکو ته زیان رسېږي، خو که چېرې په مېلمستیا کې ناروا عمل ترسره کېده، نو مسلمان باید له داسې دعوت څخه ډډه وکړي او له ګناه څخه ځان وساتي.

۵ـ نېکه مشوره ورکول

که څوک له چا څخه په کارونو کې مشوره وغواړي، نو لازم دي چې ورته نېکه مشوره ورکړي. که چیرې په کولو کې یې ګټه وه باید ورته وهڅول شي او که پکې د ضرر ویره وه باید ورڅخه وژغورل شي. د مشورې ورکولو پر مهال باید داسې مشوره ورکړي چې د هغه دنیوي او اخروي سرلوړي پکې نغښتې وي. په کار ده چې په مشورې ورکولوکې د هر ډول غولونې، دوکه او غوړه مالۍ څخه ډډه وشي، ځکه چې دا په مشوره ورکولو کې خیانت دی.

٦ـ عطسې (پرنجي) ته ځواب ورکول

د پرنجي په ذریعه الله ﷻ د انسان له مغزو څخه زیان رسوونکي مواد بهر ته راوباسي چې دا په بنده باندې د الله ﷻ لوی احسان دی، بنده ته ښايي چې د الله ﷻ د دغه نعمت شکر ادا کړي او پر ژبه (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ووايي. بل مسلمان ورور باید له اوریدلو سره سم ورته دعا وکړي، او ووايي: (يَرْحَمُكَ اللَّهُ) الله ﷻ دې پرتا ورحمیږي. له دې څخه وروسته پر پرنجي کوونکي لازم دي چې د خپل مسلمان ورور ځواب په (يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ) سره ورکړي، نوڅوک چې د پرنجي پر وخت د الله ﷻ ستاينه ونه کړي، نو د دعا مستحق هم نه دی، ځکه چې ده له دوو نعمتونو څخه ځان بې برخې کړ، یو د الله ﷻ د ستاینې (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ویلو څخه او بل د مسلمان ورور له دعا (يَرْحَمُكَ اللَّهُ) څخه .

۷ـ د ناروغ پوښتنه

د مسلمان له حقونو څخه یو هم د ناروغۍ په حالت کې د ناروغ انسان پوښتنه ده خصوصاً که ناروغ د خپلوانو یا دوستانو څخه وي چې د دوی د ناروغۍ پوښتنه د نورو په نسبت ډېره ضروري ده.
د ناروغ لیدل او د هغه د حال پوښتنه ډېر لوی فضیلت لري. که څوک د ناروغ تر څنګ کیناست، پر ده د الله ﷻ خاص رحمت رانازلیږي او ملایکې ورته د مغفرت دعا کوي. که څوک د ناروغ پوښتنې ته ځي باید هغه ته تسلي او ډاډ ورکړي، هغه ته د روغتیا دعا وکړي او ورته پر مرض د صبر توصیه وکړي.

۸ـ د مسلمان په جنازه کې برخه اخیستل

یو له هغو وجایبو څخه چې مسلمان یې پر غاړه لري داده چې د بل مسلمان د نېکبختۍ په فکرکې اوسي. کله چې یو مسلمان مړشي، نو د هغه د اعمالو دروازه وتړل شي او د نورو دعاوو ته ډېر اړ شي، نو له دې امله پر نورو مسلمانانو د ده حق دی چې په اړه یې الله ﷻ ته سوال او زارۍ وکړي چې د ده ګناهونه ور وبښي او راتلونکی ژوند یې ښایسته کړ ي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمان په جنازه کې په ګډون کولو سره د مړي او د مړي د خپلوانو حقوق ادا کېږي او هم په جنازه کې ګډون کوونکي ته لوی اجر په برخه کېږي. پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «مَنْ اتَّبَعَ جَنَازَةَ مُسْلِمٍ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا وَكَانَ مَعَهُ حَتَّى يُصَلَّى عَلَيْهَا وَيَفْرُغَ مِنْ دَفْنِهَا فَإِنَّه يَرْجِعُ مِنْ الْأَجْرِ بِقِيرَاطَيْنِ كُلُّ قِيرَاطٍ مِثْلُ أُحُدٍ وَمَنْ صَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ رَجَعَ قَبْلَ أَنْ تُدْفَنَ فَإِنَّهُ يَرْجِعُ بِقِيرَاطٍ»[1]

ژباړه: څوک چې د ایمان په بناء او د ثواب په نیت د مسلمان په جنازې پسې روان شي، تر هغې ورسره وي چې د جنازې لمونځ پرې وکړي او هم یې له دفن کولو څخه فارغ شي، نو بې شکه ده ته د سرو زرو د دوو دینارونو په اندازه ثواب په برخه شو چې د هر دینار وزن د احد د غره په اندازه دی او چاچې ورباندې د جنازې لمونځ وکړ، بیا ورځخه له دفن کولو مخکې راستون شو، نو د یوه دینار په اندازه ثواب ورکول کیږي.

فعالیت

که یو مسلمان مړشي، پس له مرګه دکومو کارونو ثواب ورته رسیږي؟ زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه سوال ځواب کړي.

پوښتني

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

۱ ــ وَإِذَا عَطَس فَحَمِدَ اللَّهَ:

ب ــ فَشَمِّتْهُ:

ج ــ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ:

د ــ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ:

۲ــ د سلام اچولو ګټې ووایاست.

۳ــ د ناروغ عیادت کوونکی باید کوم کارونه وکړي؟

۳ــ د جنازې لمونځ څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

د لوست حدیث په یادو زده کړئ او د لوست ګټې په کتابچو کې ولیکئ.

---

۱ – صحیح البخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه مخی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ فَخِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَقِهُوا وَتَجِدُونَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَكْرَهُهُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ فِيهِ وَتَجِدُونَ مِنْ شِرَارِ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَهَؤُلَاءِ بِوَجْهٍ. [متفق علیه]

د ځینو کلمو معناوې

١ـ مَعَادِنَ: د معدن جمع ده، کانونه.

٢ـ خِيَار: غوره کسان.

٣ـ الْجَاهِلِيَّةِ: له اسلام څخه مخکې زمانه.

٤ـ إِذَا فَقِهُوا: چې پوهه او فقاهت تر لاسه کړي.

٥ـ أَكْرَهُهُمْ: تر ټولو بد ګڼونکی.

٦ـ شِرَارِ: د شریر جمع ده، د خیار ضد دی، بد خلک.

٧ـ ذَا الْوَجْهَيْنِ: دوه مخی.

٨ـ هَؤُلَاءِ: هغوی.

د حدیث ژباړه

له ابوهریره ﷺ څخه روایت دی چې رسول اللهﷺ فرمایي: تاسو به خلک د کانونو او معدنونو د زېرمو په څېر ومومئ، نو څوک چې له هغوی څخه له اسلام نه دمخه په جاهلیت کې غوره وو هغوی به په اسلام کې هم غوره وي، په دې شرط چې پوهه او فقاهت تر لاسه کړي. تاسو به د منصبونو او مسؤولیتونو په اړه غوره خلک هغه ومومئ چې ځان منصب او مقام ته رسول ډېر بد ګڼي، خو دا چې منصب او مقام ورته وسپارل شي او ده نه وي غوښتی. تاسو به تر ټولو شریر او بد خلک دوه مخي ومومئ چې ځینو خلکو ته په یو مخ ورځي او ځینو نورو ته په بل مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

په دې مبارک حدیث کې رسول الله ﷺ لومړی هغه انساني لوړ ارزښتونه په ګوته کړي چې په هر وخت کې د انسانیت په خیر، د ټولنې په ګټه او د ټولو په وړاندې غوره او مطلوب دي، بیاپې هغه ناوړه صفات ذکر کړي چې د انساني لوړو ارزښتونو پر خلاف د انسانیت په زیان او دټولنې په ضرر دي، هر څوک یې بد او ناوړه ګڼي.

د حدیث شریف ګټې

١ـ انسانان داسې دي لکه طبیعي زېرمې

رسول الله ﷺ انساني پرګنې له طبیعي زېرمو او کانونو سره ورته بللې دي، فرمایې: «تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ» خلک به د طبیعي زېرمو په څېر ومومئ چې ځینې یې اصیل او ځینې یې کم اصله وي، ځینې یې ډېر ارزښتناک او ډېر قیمتي وي، ځینې یې بیا ارزښت او قیمت نه لري، ځینې کانونه د سرو زرو وي، ځینې د سپینو زرو وي.

انسانان که چېرې په سمه توګه وروزل شي او په ګټورو لارو کې استخدام شي، نو په ټولنه کې به تر ټولو غوره اوبا ارزښته بڼه پیداکړي.

٢ـ که څوک له اسلام څخه مخکې هم د نیکو اخلاقو او انساني فضایلو خاوند وي او له اسلام راوړلو څخه وروسته هم دغه غوره خویونه په هغه کې موجود وي، نو د دې حدیث شریف له مخې دغه انسان له غوره خلکو څخه شمېرل کېږي، د اسلام سپېڅلی دین هغو انساني غوره او نیکو خویونو ته چې د بشري فطرت له مخې په انسان کې پیدا شوي وي وده او پراختیا ورکوي.

٣ـهغه څوک چې دیني پوهه ولري

د اسلام له نظره غوره والی هغه مهال بشپړ دی چې دیني پوهه ورسره ملګرې وي یعنې دیني پوهه د غوره والي اساسي برخه ده.

پیغمبرﷺ فرمایلي: «مَنْ يُرِدْ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ»[1]

ژباړه: چاته چې الله ﷻ دخیر اراده وکړي، نو فقاهت او په دین کې پوهه ور په برخه کړي.

---

١ - صحیح البخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤ـ د منصب په اړه غوره خلک

پیغمبرﷺ فرمايي چې د منصبونو او مسؤولیتونو په اړه غوره خلک هغه دي چې ځان منصب او مقام ته رسول تر ټولو بد ګڼي، ځکه چې یوخو په طبیعي توګه عهده او منصب تکلیف او کړاو لري. خو تر ټولو غوره خلك هغه دي چې عهده او منصب یو امانت او مسؤولیت ګڼي، د هغه دحق اداکولو ځخه په ویره کې وي او اندېښنه ورسره وي چې هسې نه دغه امانت ترې ضایع شي. خو که چاته له غوښتنې او تمې پرته منصب او مقام ور وسپارل شي، نو په دې صورت کې منصب په غاړه اخیستل د غوره والي خلاف نه دی، نه په کې کوم ډول کراهت شته، بلکې ملا به ورته کلکه ترې او له خلکو سره په مشوره او دالله تعالی په توکل به یې پر مخ بیايي، یقینا چې الله تعالی به ورسره مرسته کوي رسول اللهﷺ فرمايي: «مَنْ ابْتَغَى الْقَضَاءَ وَسَأَلَ فِيهِ شُفَعَاءَ وُكِلَ إِلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أُكْرِهَ عَلَيْهِ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَلَكًا يُسَدِّدُهُ»(۱)

ژباړه: چاچې قضا او منصب وغوښت، په واسطو او سپارښتونو یې ترلاسه کړ، نو خپل ځان ته به وسپارل شي، د اللهﷻ لخوا به مرسته ورسره نه کېږي، که څوك دمنصب منلوته اړ کړای شو او د مسلمانانو لخوا ور وسپارل شو، نو اللهﷻ به یې مرستې ته پرښتې راولیږي.

د اسلام له سیاسي او حکومتي اخلاقو ځخه دادي چې باید د اهلیت او کفایت له مخې منصب او عهدې ته وړاندې کړای شي، نه داچې خلك خپله ورته په دروغو او رښتیاوو کمپاین وچلوي. که چاته منصب او څوکۍ د مسلمانانو د اعتماد پر اساس ورکړل شوه، نو الله ﷻ به ورسره مرسته وکړي.

٥ـ دوه مخی انسان

ذوالوجهین هغه چاته وايي چې هري ډلې ته د هغوی دخوښۍ او خوشحالۍ خبرې کوي، ځان داسې ورته څرګندوي چې دی ددوی خواخوږی او له مخالفینو سره یې وران دی. چې دغه تعامل او چلند د منافقت، دروغو او غوړه مالۍ زېږنده ده.

د انسان په زړه او سینه کې چې نېك نیتونه او پخې ارادې وي، نو چلند او سلوك يې په عمومي توګه له ټولو سره اصولي، متوازن او یو شان وي.

---

۱ – رواه الترمذي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه مخي ډېر بد صفت دی، دوه مخی انسان سربېره پردې چې په ټولنه کې د نفاق، کرکې او دښمنۍ تخم کري، په خپله د ځان لپاره هم ډېرې نورې ناخوالې رامنځته کوي، خپل عزت له لاسه ورکوي او د نورو په وړاندې بې عزته او بې آبرو کېږي.
د اسلام مبارک دین دغه ناوړه صفت په کلکه غندلی او مسلمانان يې ترې په ټينګه منع کړي دي.

٦ـ د دوه مخي انسان سزا

امام بخاري (رح) له ابوهريره ﷺ څخه د رسول الله ﷺ دغه حديث هم نقل کړی.

«لا يَنبَغِي لِذي الوَجهينِ أنْ يَكونَ أَميناً» [١]

ژباړه: دا شوني نه ده چې له دوه مخي څخه امين شخص جوړ شي.

په همدې توګه د عمار بن یاسر څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چې په دنيا کې دوه مخونه ولري د قيامت په ورځ به د اور دوه ژبې ولري.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او د دوه مخی د بدو پايلو په اړه دې سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١. د حديث ژباړه ووایاست.
٢. د منصب په اړه غوره خلک څوک دي؟
٣. ذوالوجهين څوک دی؟
٤. د ذوالوجهين سزا بيان کړئ.

کورنۍ دنده

د سيرت له معتبر کتاب څخه د عمر بن عبد العزيز (رح) دخلافت منلو کيسه ولولئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

---

١ - الأدب المفرد للبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوب آداب

عن الْبَرَاء بْن عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وَضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ وَقُلْ: اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَهْبَةً وَرَغْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ فَإِنْ مُتَّ مُتَّ عَلَى الْفِطْرَةِ. [صحيح البخاري]

د راوي پېژندنه

نوم يې براء، د پلار نوم يې عازب او د انصارو د اوس له قبيلې څخه و. پلار او زوى دواړه جليل القدره صحابه وو. د بدر د غزا پر مهال د عمر د کموالي له کبله ورته پيغمبرﷺ په غزا کې د ګډون اجازه ورنه کړه، خو د هجرت په دريم کال يې د اُحد په غزا کې برخه واخيسته، د دې غزا په شمول يې د پيغمبرﷺ سره په څوارلسو غزاګانو کې برخه اخيستې وه. د هجرت په دوه اويايم (۷۲) کال د عبدالله ابن الزبيرؓ د خلافت پر وخت په کوفه کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوي

١. مَضْجَعَكَ: ستا د خوب ځای.
٢. اضْطَجِعْ: ډېره ولګوه.
٣. عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ: په ښي اړخ باندې.
٤. أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ: سپارلې مې دی خپل ځان تاته.
٥. وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ: او پرېښی مې دی خپل کار تاته.
٦. وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ: او تکيه کړې مې ده خپله ملا تاته. (يعنې پرتا مې خپل ځان سپارلی).
٧. رَهْبَةً وَرَغْبَةً إِلَيْكَ: ستا له وېرې او ستا په هيله تاته مخه کوم.
٨. لَا مَلْجَأَ: د تېښتې ځای نشته.
٩. وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ: ستا له عذابه د پناه اخيستو ځای نشته، خو يوازې ته يې.
١٠. الْفِطْرَةِ: د اسلام په دين.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث ژباړه

د حضرت براء بن عازبﷺ څخه روایت دی چې پیغمبرﷺ راته وویل: کله چې دې د خوب ځای ته د تللو اراده وکړه، نو د لمانځه د اوداسه په څېر اودس وکړه، بیا په ښي اړخ ډېره ووهه او دا دعا ووایه: اې اللهﷻ خپل ځان مې تا ته تسلیم کړی دی او خپل کار مې تاته سپارلی دی (یعني پر تا مې توکل کړی دی) او خپله ملا مې ستا ساتنې او حفاظت ته تکیه کړه په داسې حال کې چې ستا له عذابه وېرېږم او ستا د رضامندۍ امید لرم. نشته ځای د تېښتې، نشته دی خلاصون ستا له عذابه، مګر یوازې ته یې. ایمان مې راوړی په هغه کتاب چې تا نازل کړی دی، ایمان مې راوړی په هغه پیغمبر چې تا رالیږلی دی، که چېرې (په همدې شپه کې) مړ شوې، نو خاتمه به دې د اسلام په دین وي.

د حدیث حکمت

په دې حدیث شریف کې نبي کریمﷺ د خوب ځینې اداب بیان کړي دي، اسلام د ژوند کولو لپاره بشپړ او هر اړخیز نظام او قانون دی، د بشر لپاره د ژوند په ټولو برخو کې ښکاره او ځانګړې لارښوونې لري، نو له دې امله دا د حیرانتیا خبره نه ده چې پیغمبر اکرمﷺ مسلمانانو ته د خوب په اړه لارښوونې کړې دي.

د حدیث شریف ګټې او احکام

۱ـ خوب ته د بدن اړتیا

انسانان د ورځې له خوا کارکوي او د کار له امله یې بدن ستړی او ستومانه کېږي، جسم یې آرامۍ ته اړتیا پیداکوي، اللهﷻ د خپلو بندګانو د راحت لپاره شپه رالیږلې ده چې په کې ویده شي، ترڅو ستړتیا یې ختمه او بدن یې د سبا دکار لپاره چمتو وي. اللهﷻ فرمایي: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ﴾ [یونس: ٦٧]

ژباړه: اللهﷻ هغه ذات دی چې پیدا کړې یې ده، شپه ستاسې لپاره چې آرام پکې وکړئ.

خوب د اللهﷻ نعمت دی، پکار ده چې د دې نعمت شکر پرځای کړو د دې نعمت د شکر ادا کول، په دې کې دي چې مسلمان د خوب پر وخت د خوب آداب مراعات کړي.

۲ـ خوب هم عبادت کېدای شي

سره له دې چې خوب انساني مهمه اړتیا ده، خو که چېرې مسلمان په دې نیت ویده شي چې د اللهﷻ عبادت او بندګۍ لپاره یې بیا ذهن اوجسم تازه والی پیداکړي، ترڅو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ عبادت په ښه شان ترسره کړي، په مسنونه طريقه ويده او بيا راپاڅيږي، نو په دې صورت کې خوب چې يو عادت دی، په عبادت بدليږي.

۳ـ له ويده کېدو څخه مخکې اودس کول

خوب ډېر آداب لري چې ځينې يې په دې حديث شريف کې ذکر شوي دي چې يو يې له خوب څخه مخکې اودس کول دي. مسلمان ته په کار ده چې په طهارت او اوداسه ويده شي، ترڅو په خوب کې د شيطان له شر او وسوسو څخه په امن کې وي.

۴ـ په ښي اړخ ويده کېدل

د خوب له آدابو څخه دا هم دي چې بايد بنده په ښي اړخ ويده شي او پر مخې ويده کېدل مکروه دي.

۵ـ د ويده کېدو پر وخت مسنون اذکار لوستل

کله چې مسلمان د ويده کېدو اراده وکړي، بايد مسنون اذکار ولولي، لکه: د**آية الكرسي** لوستل، د اخلاص سورت او د معوذتينو لوستل او داسې نور صحيح اذکار چې د احاديثو په کتابونو کې ذکر شوي دي، کله چې له خوبه را پاځيږي، نوبايد له خوب څخه د راپاڅېدو دعا ووايي، لکه: «الحَمْدُ لِلّهِ الّذي رَدَّ عَلَيّ رُوحِي، وَعافانِي فِي جَسَدِي، وأذِن لِي بذِكْرِهِ » [۱]

. ژباړه: ثنا او ستاينه ده هغه ذات لره چې زما روح يې بيا ماته راوګرځاوه، زما بدن يې روغ وساته اوماته يې د خپل ذکر فرصت راپه برخه کړ دا ځکه چې خوب د مرګ په څېر دی، هرکله چې الله ﷻ له بنده څخه نيم روح واخلي، هغه ورته بيا وروبخښي، بنده لره ښايي چې شکر پرې وباسي.

۶ـ پر وخت ويده کيدل

د خوب له آدابو څخه دا هم دي چې انسان بايد پر وخت ويده شي او له بې خوبۍ څخه ځان وژغوري.

پيغمبرﷺ د ماسخوتن له لمانځه څخه مخکې ويده کېدل او د ماسخوتن له لمانځه څخه وروسته مجلس کول بد ګڼل. البته که چېرې ناسته او مجلس د علماوو، نېکانو او اړو کسانو سره وي، يا د علمي مطالعې په خاطر وي، بيا کوم باک نه لري، په دې شرط چې د سهار لمانځه ته په پاڅېدو کې کوم خنډ رامنځ ته نه شي. پر وخت ويده کېدل ډېرې

---

۱ – الأذكار النووية

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټې لري، يوه داچې په وخت ويده کېدلو کې د پيغمبرﷺ پيروي عملي کيږي بل دا چې د شپې په خوب سره ذهن او د بدن غړي پوره راحت مومي چې د ورځې خوب دغه خاصيت نه لري. همدا راز که څوک پر وخت ويده شي سهار له خوبه د پاڅېدو پر مهال بنده تر او تازه وي او لمانځه ته په مينه او آسانۍ سره تللای شي.

پوښتنې

۱ـ د حديث راوي څوک دی معرفي يې کړئ.

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

– أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ:

– وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ:

– لَا مَلْجَأَ:

– وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ:

– الْفِطْرَةِ:

۳ـ پيغمبرﷺ صحابي ته د خوب کوم آداب ور ښودلي وو ؟

۴ـ پر وخت ويده کېدل څه ګټې لري؟

کورنۍ دنده

په خپلو کتابچو کې د خوب د آدابو په برخه کې لس کرښې مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فقهي برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ویشتم لوست

اسلام د ژوندانه نظام

هر مسلمان پر دې باور لري چې الله تعالی زموږ پیدا کوونکی او څښتن دی، د بشر د لارښوونې لپاره یې وخت پر وخت پیغمبران استولي چې جناب حضرت محمد ﷺ تر ټولو وروستی پیغمبر دی، د اسلام بشپړ دین یې راوړی، څو خلکو ته سمه عقیده، غوره اخلاق او د ژوندانه د هرې برخې لارې چارې وښيي او حلال او حرام ورته بیان کړي.

اسلام د ژوندانه ټولو برخو ته ورشامل دی، لکه: څرنګه چې یې باورونه، خویونه او عبادات بیان کړي، همدا ډول د کورني ژوند، سیاست، اقتصاد، امنیت، تعلیم او د ژوند د ټولو برخو لپاره ځانګړی نظام لري.

په هر مسلمان لازمه ده چې د اسلام ټولې برخې وپېژني، باور پرې ولري او عمل ورباندې وکړي.

فعالیت

د قرآنکریم او سنتونو لاندینی هر یو عبارت د وګړو د ژوندانه په کومې برخې پورې اړه لري؟ ویې لولئ او په نوبت یکې خبرې وکړئ.

١ – الله تعالی فرمایي: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ [النور:٥٦] لمونځ بر پا کړئ او زکات ورکړئ.

٢ – ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ﴾ [النحل:٩٠] بیشکه الله تعالی په عدل امر کوي.

٣ – ﴿وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ﴾ [انفال :٦٠] د دوی (سره د جنګ) لپاره هغه پیاوړتیا چې په توان کې مو وي برابره کړئ.

٤ – ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ [الشوری:٣٨] او د مسلمانانو چارې په خپل منځ کې په مشوره وي.

٥ – رسول الله ﷺفرمایي: «الحكمة ضالةُ المؤمن أينما وجدها فهو أحق بها» حکمت د مؤمن ورکه ده، هر چیرې یې چې بیاموميي، دی تر نورو د هغې په لاس ته راوړلو ډېر حقداره دی.

ګرانو زده کوونکو ! موږ او تاسو د توحید د کلمې په منلو له الله تعالی سره دا تړون کړی چې د بندګۍ او د ژوند نظام به یې ستا منو او د بل چا نظریات او طرحې به چې د دین پر خلاف وي نه منو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قرآن کریم کې راغلي: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى﴾ [القيامة:٣٦] آيا انسان گومان کوي چې سریله (بې واگو) دې خوشې کړای شي.

نو انسان د علم د کم والي له امله د الله تعالی له لوري لارښوونو ته اړتیا لري.

څرنگه چې الله تعالی په هر څه پوره علم لري او ټول انسانان د ده بندگان دي، نو هغه قوانین چې الله ﷻ موږ ته رالیږلي دي له نیمگړتیا او تېري څخه پاك دي او په هغو کې هیڅ ډول نیمگړتیا او تېری نشته.

پوښتنې

١. د اسلام دین درې سترې برخې لري: عقیده، اخلاق او احکام، یو یو مثال د هر یوه لپاره بیان کړئ.

٢. ((د اسلام دین د ژوند د هرې برخې لپاره احکام لري)) دا عبارت شرحه کړئ.

٣. له کلمې طیبې سره د لوست اړیکه بیان کړئ.

٤. آیا له تاریخي پېښو څخه د انسانانو یو پر بل د ظلمونو مثالونه بیانولی شئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام اقتصادي نظام

د دې لپاره چې د اسلام اقتصادي نظام وپېژنو، نو باید د هغه تعریف او بنسټیزې ځانګړتیاوې بیان کړو.

تعریف:

د اسلام اقتصادي نظام د قرآنکریم او سنتونو له لارښوونو او د اسلام پوهانو له نظریاتو څخه عبارت دی چې د وګړو لپاره د مال د لاس ته راوړلو او مصرفولو لارې چارې بیانوي.

په قرآن کریم کې راغلي: ﴿لاَ تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ [النساء: ۲۹] په خپل منځ کې یو د بل مال په ناروا مه خورئ.

له پورتني آیت څخه جوتېږي چې وګړي مال درلودلی شي، په نورو لازمه ده، څو د هغه درناوی وکړي اوپه ناروا یې ورڅخه وانخلي.

همدا راز په قرآنکریم او سنتونو کې سود، قمار، رشوت او ټګي حرام شوي او د بیعې (پلورلو پېردولو) اجارې، شرکتونو او نورو معاملاتو لپاره احکام او شرطونه ټاکل شوي، د زکات، صدقاتو، بیت المال او میراث په هکله په تفصیل سره احکام ښودل شوي، د امت علماوو د قرآنکریم او سنتونو دا لارښوونې شرحه کړې او د نورو مالي معاملاتو احکام یې هم د قرآنکریم او سنتونو په رڼا کې بیان کړي چې دا ټولې لارښوونې او احکام د اسلام اقتصادي نظام تشکیلوي.

په اوسنۍ نړۍ کې مطرح اقتصادي نظامونه:

په اوسنۍ نړۍ کې د اسلام پر اقتصادي نظام سربېره دوه نور اقتصادي نظامونه هم مطرح دي چې خلک یې پیروي کوي: کاپیتالیزم او سوسیالیزم.

کاپیتالیزم

چې پانګوالي نظام او آزاد بازار هم ورته وایي د غربي کلتور اقتصادي اړخ دی چې وګړو ته په اقتصادي ډګر کې په زیاته آزادۍ ورکولو ولاړ دی او په دې هکله د دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

چارې محدودې ګڼي، د دې نظام پر بنسټ سود او قمار جواز لري او خلک کولای شي چې له ډېرو لارو زياته پانګه لاس ته راوړي.

سوسياليزم (ټولنيز اقتصاد)

دا نظام له وګړو څخه د آزاد کاروبار کولو حق اخلي، د توليد وسايل يوازې دولتي ګڼي، وګړو ته د خصوصي ملکيت درلودلو حق نه ورکوي، ټول خلک بايد دولت ته کار وکړي او له دولت څخه د خپل زيار په اندازه مال تر لاسه کړي، د وګړو يو له بل سره مزدوري کولو ته اجازه نه ورکوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د پورتنيو معلوماتو په رڼا کې په لاندې صورتونو کې د درې واړو اقتصادي نظامونو نظر بيان کړي او څلور صورتونه دې نور هم په ټولګي کې مطرح کړي.

عمل	د اسلام له نظره	د کاپيتاليزم له نظره	د سوسياليزم له نظره
١ – سود خوړل			
٢ – له فرد سره ډېرورې کول			
٣ – دولتي ماموريت			
٤ – زکات ورکول			

پوښتنې

١. د اسلام اقتصادي نظام تعريف کړئ.

٢. د کاپيتاليزم او سوسياليزم مهم عناصر راوپېژنئ.

کورنۍ دنده

د ښوونکي او د کلي د امام په مرسته د قرآن کريم درې اقتصادي توصيې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي اقتصاد ځانګړتیاوې

څرنګه چې په اوسنۍ نړۍ کې درې ډوله اقتصادي نظامونه مطرح دي، پانګوالي، سوسیالستي او د اسلام اقتصادي نظام، نو موږ باید د دې نظامونو سترې ځانګړتیاوې وپیژنو، ترڅو یې یو له بل څخه بېل کړای شو، دا ځانګړتیاوې په لاندې توګه بیانیږي:

۱ – د اسلام اقتصادي نظام د اسلامي دین یوه برخه ده، خو سرمایه داري او سوسیالستي نظامونه د بشر له فکر څخه راوتلي، په هغو کې دیني لارښوونو ته ځانګړې پاملرنه نه ده شوې.

۲ – دوه ډوله ملکیت

په اسلامي اقتصاد کې ملکیت په دوه ډوله دی، خصوصي ملکیت او ټولنیز ملکیت، هر وګړی کولای شي په روا لارو چارو د مال خاوند شي، همدا راز دولت هم ملکیت لري چې د بیت المال په نامه یادیږي، په اسلام کې نه په فرد باندې پر روا اقتصادي کړو وړو څه بندیز شته او نه پر دولت، په دې توګه که د خلکو مصلحت غواړي چې دولت باید په اقتصادي چارو کې شریک شي دا کار کولای شي، خو په سرمایه داري نظام کې اصل دا دی چې دولت باید یوازې امنیت راولي او اقتصادی کړنې ونه لري، سوداګري، تولید، ترانسپورټ، آبادي، تعلیم او کرنه باید ټول خصوصي وي.

په سوسیالیزم کې د دې پر خلاف پورتنۍ ټولې چارې باید دولت سرته ورسوي او وګړي باید یوازې له دولت سره په تعامل کې وي، هېڅوك باید خصوصي ملکیت ونه لري.

فعالیت

د کتابونو او د مضمون د ښوونکي په مرسته د رسول الله ﷺ او راشدو خلفاوو د زماني د بیت المال په هکله نور معلومات تر لاسه کړئ.

۳ – اقتصادي مقیده آزادي

د اسلام سپېڅلي دین کې هر وګړی اختیار لري، کوم کاروبار چې وغواړي، هغه سر ته ورسوي، په عامو حالاتو کې له دولت څخه اجازې اخیستلو ته اړ نه دی، نو په اقتصادي چارو کې آزادي لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دا آزادي مطلقه او بې واګو نه ده پرېښودل شوې، بلکې نورو ته د ضـرر د نـه رسـولو او له نورو سره د مرستې لپاره څه بنديزونه او مکلفيتونـه وربانـدې لګېـدلي، لکـه: د سـود، قمار او ټګی حراموالی او د زکات، عشر او مالياتو لزوم خو په سرمايه داري نظام کې فرد ته په اقتصادي چارو کې مطلقه آزادي ورکړل شـوې پـه سوسياليـستي نظـام کـې لـه فـرد څخه آزادي اخيستل شوې ده.

٤ – ټولنيز خوندي توب

په اسلام کې دولت د ټولنې په استازيتوب دنده لري چې د وګړو لپاره دومره کارونه پيـدا کړي چې د هغوی د خوندي توب لپاره بسنه وکړي، که يـو څـوک د مـرض، معيوبيـت، ماشومتوب او يا د زړښت له کبله د کار کولو توان ونـه لـري، نـو دولـت بايـد د هغـوی د خوندي توب لپاره دومره څه ورکړي چې لږ تر لږه يې ژوند ورباندې روان شي.

که څه هم په سوسياسستي نظام کې د ټولنيز خونديتوب اصل شته، خو په کاپيټالستي نظام کې دا مسأله د يوه اصل په ډول شتون نه لري، ځکه په دې نظام کې هېڅوک له بل سـره په مرسته کولو ملکف نه دي.

پوښتنې

١ – د اسلامي، سرمايه داري او سوسيالستي اقتصادي نظامونو اړيکـې رابطـه لـه ديـن سـره بيان کړئ.

٢ – د غبرګوني (خصوصي او دولتي) ملکيت په هکله د درې ډوله مطرحو نظامونو نظر بيان کړئ.

٣ – اقتصادي مقيده آزادي څه ته وايي ؟

٤ – ټولنيز خوندي توب تشريح او د درې واړو اقتصادي نظامونو نظر د هغه په هکله بيـان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي اقتصاد ښيګڼې

دا منل شوي خبره ده چې په اسلامي اقتصادي نظامونو کې هغه غوره دی چې وګړو ته زياته ښيرازي او پرمختګ ورپه برخه کړي، له کړاوونو، ناخوالو او ظلمونو څخه يې وژغوري، ولسونه په ښه توګه له خپلو وسايلو (ځمکې، معدنونو، اوبو) څخه ګټه واخلي او خپل عايدات په عادلانه توګه په لومړيتوبونو کې ولګوي.

هغه اقتصادي نظام ناسم دی چې د پرمختګ مخه ونيسي او يا هم پانګې د محدودو خلکو په لاس کې وغورځوي چې عام ولسونه په خوښه او ناخوښه بيا د هغوی غلامان وګرځي، په پايله کې د وګړو تر منځ دښمنی راوپاروي او د ټولنې د وګړو تر منځ د حسد او بېلتون لامل وګرځي.

که څه هم د کاپيتاليزم لومړنی شعار چې د فرد آزادي ده په ظاهره ښه برېښي، خو په عمل کې يې نتيجه دا شوه چې د وګړو تر منځ يې په پانګو کې واټن زيات کړ، ځينې خلک د سود، قمار او نورو ناروا معاملو له کبله شتمن شول او ځينې نور د ډېرې بې وزلۍ له امله د مجبورۍ په حالت کې د هغوی تر اغېز لاندې راغلل، څرنګه چې په دې نظام کې د زکات او صدقاتو قانون نشته، د دولت واک هم محدود دی او د مالدارو او شتمنو خلکو مالونو کې تصرف نشي کولی، نو د پانګه والو او بېوزلو خلکو تر منځ واټن پيدا کيږي او په پای کې نا امني او دښمني خپريږي.

فعاليت

شتمني د لږو خلکو لاس ته په ورتلو سره، عام خلک د هغوی په وړاندې څنګه ځان مجبور ګڼي ؟ خبرې پرې وکړئ.

په سوسياليستي نظام کې څرنګه چې خصوصي ملکيت نشته او هر څوک دولت ته کار کوي، هيڅوا ته د هغه د عمل عوض نه ورکول کيږي، که لږ کار وکړي او که ډېر، که ښه کار وکړي، نوښت پکې راولي او که بې کاره، يوازې د کار په اندازه ورته امتياز ورکول کيږي، نو خلک کوښښ نه کوي او پر مختګ منځ ته نه راځي.

په اسلام کې د پورتنيو دواړو نظامونو عيبونه نشته، ناروا کارونه چې په لږ وخت کې د ډېرې سرمايې د لاسته راوړلو سبب ګرځي لکه سود اخيستل او قمار حرام ګڼل شوي دي، نو که يو څوک ډېر مال په روا توګه تر لاسه کړي، د هغه په مرګ د ده مالل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميراث د قانون پر بنسټ ووېشل شي هر چا ته لږ لږ ورسيږي، نو كه دا نظام په سمه توگه عملي شي د پانگه والو او بې وزلو تر منځ واټن كمېږي، د زكات او صدقاتو له امله د دوى تر منځ خوا خوږي او همدردي پيدا كيږي او په ټولنه كې د دښمنۍ پر ځاى مينه ټينگيږي.

فعاليت

په قرآن كريم كې راغلي ﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاء مِنكُمْ﴾ [الحشر : ۷] د دې لپاره چې (دا مال يوازې) ستاسو د غنيانو تر منځ لاس په لاس نه وي. د دې آيت په هكله په خپلو منځونو كې پرې خبرې وكړئ.

همدا راز په اسلام كې خصوصي ملكيت د پولو دننه شتون لري، خلك د خپل كار گټې په خپله تر لاسه كوي، نو په كار كې كوښښ او ابتكار كوي په دې توگه ټولنه د پرمختگ په لوري روانيږي له همدې كبله په نړۍ كې د سوسيالستي اقتصاد سترې بېلگې په شوروي اتحاد كې دوه لسيزې وړاندې سقوط وكړ. له ۲۰۰۷ ميلادي كال څخه را په دې خوا سرمايه داري اقتصاد هم له سختو ستونزو سره مخ دى. سره له دې چې دا دواړه نظامونه اوس له خپلو بنسټيزو ځانگړتياوو څخه تېر شوي او د اسلامي اقتصاد لور ته د تجربو په كولو نژدې شوي، سوسياليستانو خصوصي ملكيت ومانه، كاپيټاليستانو دولتي ملكيت او په اقتصادي چارو كې يې د دولت فعال رول ومانه.

پوښتنې

۱. د اقتصاد كوم ډول نظامونه بريالي او غوره دي او كوم ډول نظامونه ناكاره گڼل كيږي؟

۲. په سرمايه داري نظام كې ستره ستونزه دا ده چې دولت په اقتصادي چارو كې له مداخلې څخه منع شوى، د دې اصل ناوړه پايلې څه دي او اسلام په دې هكله څه حكم كوي ؟

۳. په اسلامي اقتصاد كې تر ډېرې اندازې پورې داسې تدابير نيول شوي چې د وگړو تر منځ پانگه عادلانه توزيع شي، په دې تدابيرو كې د ځينو نومونه واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میراث د علم اساسات

د میراث تعریف

د میراث علم هغه اصول او قواعد دي چې د هغو په وسیله د میت (مړي) له متروکې څخه د هر وارث حقونه پیژندل کیږي.

موضوع: د میراث د علم موضوع د میت متروکه ده.

غرض: د دې علم غرض په متروکه کې د مستحقینو د حقونو پیژندل دي، ترڅو د متروکې هرمستحق د مړي له متروکې څخه خپله برخه واخلي او یو پر بل باندې ظلم و نه کړي.

د میراث د علم غوره والی

د میراث علم ته نیم علم ویل شوی دی، رسول الله ﷺ فرمایي: «تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلِّمُوه فَإِنَّهُ نِصْفُ الْعِلْمِ...» [۱]

ژباړه: د فرایضو علم (میراث) زده کړئ او هغه نورو ته ور زده کړئ، ځکه هغه نیم علم دی.

د میراث ارکان

میراث درې ارکان لري چې له مورث، وارث او موروث څخه عبارت دي.

مورِث: هغه مړي ته ویل کیږي چې مال یا حق پرېږدي.

وارث: هغه څوک دی چې د میراث مستحق وي.

موروث: پاتې مال یا ترکې ته ویل کیږي.

د میراث شرطونه: میراث لاندې شرطونه لري.

۱ – د مورِث مړینه.

۲ – د وارث ژوند وروسته د مورث له مړینې څخه.

---

[۱] – دغه حدیث حاکم په خپل مستدرک کې ذکر کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې میراث

له اسلام څخه مخکې عربانو، میراث هغه چاته ورکاوه چې وسله یې پورته کولی شوای او په جګړو کې یې ګډون کولای شوای، ښځو او ماشومانو ته میراث نه ورکول کېده، ښځې نه یوازې دا چې له میراث څخه بې برخې وې، بلکې دوی په خپله هم په میراث وړل کېدې او له خپلو ټولو حقونو څخه محرومې وې.

د اسلام د مبارک دین په راتلو سره، عدالت تامین شو، د ټولنې د خلکو تر منځ اړیکې د دوستۍ او ورورولۍ پربنسټ بنا شوې.

په اسلام کې میراث خپلوانو ته د نژدیوالي او اړتیا له مخې ورکول کېږي، نو په هغه صورت کې چې نژدې خپل موجود وي، لېرې خپل له میراث څخه محرومېږي، لکه لمسی چې د زوی د شتون په صورت کې له میراث څخه بې برخې وي.

د نارینه وو برخه، ځکه په میراث کې د ښځو له برخې څخه زیاته وي چې د نارینه وو اړتیاهم زیاته وي، هغوی د اولادونو او ښځونفقه په غاړه لري.

د متروکې متعلق حقوق

مخکې یاده شوه چې د میراث د علم موضوع د مړي متروکه ده، د مړي په متروکې پورې لاندې څلور حقونه تړلي دي:

۱- د مړي تکفین او تجهیز:

تکفین یوازې کفن ورکولو ته وایي او تجهیز عام دی، ځکه تجهیز هر هغه څه ته ویل کیږي چې د مړي په ښخولو پورې اړه لري لکه کفن ورکول، قبر کندل، ښخول او داسې نور.

۲- د مړي پوروونه:

که له تکفین او تجهیز څخه څه پاتې شي، د مړي پوروونه به ورڅخه ادا کوي.

۳- د مړي وصیت:

که مړي وصیت کړی وي، نو د هغه وصیت به د قرض له ادا کولو څخه وروسته د پاتې متروکې په دریمې برخې کې جاري کیږي.

۴- د وارثانو حق:

له تکفین اوتجهیز، دین او وصیت څخه وروسته پاتې مال پر وارثانوباندې وېشل کیږي او وارثان په لاندې ډلو وېشل شوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذوي الفروض(د فرض خاوندان): ذوي الفروض هغه کسان دي چې په قرآن عظيم الـشان کې ټاکلې برخې لري.

عصبه: عصبه هغه خپلوان دي چې مړي ته يـې دپـلار لـه لـوري نـسبت کېـږي او لـه ذوی الفروضو څخه پاتې مال دوی ته ورکول کيږي.

ذوی الارحام: هغه خپلوان دي چې ذوی الفروض اوعصبه نه وي، لکه: ماما.

دپورتنيو مستحقينو د نشتوالي په صورت کې د مړي مال، ذوي الارحاموته ورکول کيږي.

موصی له: چې په ټول مال ورتـه وصـيت شـوی وي او لـه پخوانيـو وارثـانو څخـه يـو هـم موجود نه وي، نو ترکه ده ته ورکول کيږي.

بيت المال: د پورته ذکر شوو اشخاصو د نشتوالي په صورت کې د مړي مال بيت المال تـه ورکول کيږي.

پوښتنې

۱- د ميراث د علم تعريف، غرض او موضوع ووایاست.

۲- د مړي متروکې پورې څو حقونه تړاو لري، بيان يې کړئ.

۳- له اسلام څخه پخوا په عربو کې د ښځو او ماشومانو د ميراث حالت څه و؟

۴- که چيرې څوک د خپل ټول مال وصيت وکړي او مړ شي، په دې اړه څه ډول عمـل ترسره کيږي؟

۵- د مړي وارثان په ترتيب سره بيان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میراث په هکله قرآني لارښوونې (۱)

په قرآن کریم کې ډېر احکام په اجمالي ډول ذکر شوي او ځینې په تفصیل سره راغلي، له هغې جملې څخه د میراث احکام دي، الله ﷻ په خپل مبارک کتاب قرآن عظیم الشان کې د میراث احکام په پوره تفصیل سره په دریو آیتونو کې بیان کړي چې موږ یې دلته په دریو لوستونو کې له ژباړې او تفصیل سره بیانوو.

﴿یُوصِیکُمُ اللّهُ فِي أَوْلاَدِکُمْ لِلذَّکَرِ مِثْلُ حَظِّ الأُنثَیَیْنِ فَإِن کُنَّ نِسَاء فَوْقَ اثْنَتَیْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِن کَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلأَبَوَیْهِ لِکُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن کَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ یَکُن لَّهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِن کَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلأُمِّهِ السُّدُسُ مِن بَعْدِ وَصِیَّةٍ یُوصِي بِهَا أَوْ دَیْنٍ آبَآؤُکُمْ وَأَبناؤُکُمْ لاَ تَدْرُونَ أَیُّهُمْ أَقْرَبُ لَکُمْ نَفْعاً فَرِیضَةً مِّنَ اللّهِ إِنَّ اللّهَ کَانَ عَلِیما حَکِیمًا﴾ [النساء: ۱۱]

ژباړه: ستاسې د اولادونو په باب الله تعالی تاسې ته لارښوونه کوي چې د یوه نارینه برخه د دوو ښځو په اندازه ده، که (د مړي وارثان) له دوو څخه زیاتې لوڼې وي، نو هغوی ته دې د ترکې له دریو نه دوه برخې ورکړای شي او که یوازې یوه لور وارثه وي، نو نیمایي ترکه د هغې ده.

که د مړي اولادونه وي، نو د هغه مور او پلار هر یو ته دې د ترکې شپږمه برخه ورکړل شي او که یې اولاد نه وي، وارثان همدا مور او پلار وي، نو مور ته دې دریمه برخه ورکړل شي.

که د مړي ورونړه او خویندې وي، نو مور به د شپږمې برخې حقداره وي (دا ټولې برخې به هغه وخت بېلیږي چې د مړي وصیت پلی او پور یې ادا شي. تاسې نه پوهیږئ چې ستاسې د مور او پلار او ستاسې له اولاد څخه کوم یو د ګټې له پلوه درته ډېر نږدې دي، دا برخې الله ټاکلې دي، په یقیني توګه الله عالم او د حکمت څښتن دی.

فعالیت

د پورتني آیت ژباړه په دقیق ډول وګورئ چې د چا میراث یکې ټاکل شوي دي، د کومو شرطونو په اساس د خپلو ټاکلو برخو مستحق ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنی آیت د لاندې کسانو برخې بیانوي:

۱ـ د نارینه اولاد برخه د ښځینه اولاد په پرتله دوه برابره ده.

۲ـ له زامنو څخه پرته ځانته د لوڼو برخه:

الف: نیمایي: که لور یوه وي.

ب: دوه دریمې: که لوڼه له یوې څخه ډیرې وي.

کتنه: که د لوڼو پر ځای ځانته خور یا خویندې وي، همدا برخې ورکول کیږي.

۳ـ د مور او پلار لپاره ټاکلې برخه:

الف: شپږمه: مور او پلار هر یو ته دمړي د اولاد (که نارینه وي یا ښځینه) د شتون په صورت کې.

ب: د مړي د اولاد د نه لرلو په صورت کې مور ته دریمه برخه ورکول کیږي او پلار عصبه ګرځي.

ج: د ورونو د موجودیت په صورت کې مور شپږمه برخه اخلي که پلار وي او که نه وي.[1]

فعالیت

پورتنی لیکنې ته وګورئ او د هر یو صورت لپاره د آیت برخه ذکر کړئ.

پوښتنې

۱- مور په کوم حالت کې دریمه برخه مال اخلي؟

۲- لور ته څه وخت نیمایي مال ورکول کیږي؟

۳- مور او پلار څه وخت د مال شپږمه برخه وړي؟

٤- پلار کوم وخت عصبه ګرځي؟

کورنۍ دنده

پورتنی آیت حفظ کړئ.

---

۱ – که پلار وي ورونه میراث نه وړي، خو د مور برخه له دریمې څخه شپږمې ته راکموي، که پلار نه وي او اولاد هم نه وي، نو ورونه په خپله عصبه ګرځي، په دې حالت کې هم د مور برخه له دریمې څخه شپږمې ته راکمیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میراث په هکله قرآني لارښوونې (۲)

د نساء سورت په (۱۲)آیت کې الله جَلَّ جَلَالُهُ فرمايي:

﴿وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم مِّن بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلاَلَةً أَو امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِن كَانُوَاْ أَكْثَرَ مِن ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاء فِي الثُّلُثِ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ وَصِيَّةً مِّنَ اللّهِ وَاللّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ﴾

ژباړه

ستاسې ښځو چې څه پرېښي دي، د هغه نيمايي برخه تاسې ته رسېږي كه اولاد يې نه وي، كه يې اولاد وي بيا د تركې څلورمه برخه ستاسې ده، البته كه وصيت يې كړى وي د وصيت د پوره كېدو او پور له ادا وروسته.

ښځې به ستاسې د تركې نه د څلورمې برخې حقدارې وي، كه تاسې بې اولاده وئ، كه ستاسې اولادونه وو بيا ستاسې د تركې نه د هغوى اتمه برخه ده، وروسته له وصيت د پوره كولو نه چې تاسې وصيت كړى وي او وروسته د پور له ادا كولو نه.

او كه هغه نارينه يا ښځينه (چې د هغه ميراث بايد ووېشل شي) بې اولاده هم وي، مور او پلار يې هم ژوندي نه وي، خو د (مور له طرفه) يې يو ورور يا يوه خور موجوده وي، نو ورور او خور هر يوه ته به شپږمه برخه رسېږي او كه دوى له يوه نه زيات وي، نو د ټولې تركې په درېمه برخه كې برخه وال دي، كله چې سرته رسيدلى وصيت پوره شي او پور ادا شي، په دې شان چې زيان رسوونكى نه وي، دا د الله له لوري حكم دى او الله جَلَّ جَلَالُهُ پوه باخبره او زغمناك دى.

فعاليت

پورتنى آيت وګورئ او لاندې موضوعګانې ترې راوباسئ.

۱ – د ښځې تاكل شوې برخه د شرطونو سره.

۲ – د خاوند ټاكل شوې برخه له شرطونو سره.

۳ – پرته له دې دوارو د بل چا د ميراث په هكله پكې څه ويل شوي؟ بيان يې كړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتني آيت كريمه كې د لاندې كسانو برخې ذكر شوي.

۱_ د ښځې لپاره په قرآن كريم كې دوه ډوله برخې بيان شوي.

الف: اتمه: د مړي د اولاد د شتون په صورت كې.

ب: څلورمه: د مړي د اولاد د نه موجوديت په صورت كې.

۲_ د مېړه لپاره په قرآن كريم كې دوه ډوله برخې بيان شوي.

الف: نيمايې: د ښځې د اولاد د نه شتون په صورت كې.

ب: څلورمه: د ښځې د اولاد د شتون په صورت كې.

۳_ دكلاله له ميراث څخه د مورني وروڼو او خويندو برخې.

كلاله: هغه نارينه يا ښځينه شخص ته ويل كېږي چې ژوندى پلار او اولاد و نـه لـري، د ميراث وېش يې په لاندې ډول دى.

الف: شپږمه: كه مړى يو مورني ورور يا خور ولري.

ب: دريمه: كه مورني وروڼه يا خويندې او يا دواړه ډلې له يوه څخه زياتې وي.

كتنه: مورني وروڼه او خويندې د پورته ډول ميراث مړي په مال كې برابره برخه لري.

پوښتنې

۱- ښځه له مېړه څخه څومره ميراث وړي؟ په تفصيل سره يې بيان كړئ.

۲- مېړه د ښځې په مال كې څومره حقدار دى؟روښانه يې كړئ.

۳- د ميراث وېش به له وصيت او دين څخه وړاندې تر سره كېږي كه څنګه؟

۴- مورني اولاد د ژوندي مثال په وركولو سره روښانه كړئ.

۵- د مورني اولاد ميراث د قرآني لارښوونو په رڼا كې بيان كړئ.

٦- مورني وروڼه څه وخت ميراث وړي؟

كورنۍ دنده

پورتنى آيت حفظ كړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه دېرشم لوست

د میراث په هکله قرآني لارښووني (۳)

د النساء سورت په (۱۷۶)آیت کې الله جل جلاله فرمايي:

﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلاَلَةِ إِنِ امْرُؤٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَآ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِن كَانُواْ إِخْوَةً رِّجَالاً وَنِسَاء فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الأُنثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّواْ وَاللّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

ژباړه

خلك له تا څخه (د كلاله په باب) فتوى غواړي ووايه: الله ﷻ تاسې ته د كلاله په هكله فتوى دركوي.

كه څوك بې اولاده ومري (او پلار يې هم نه وي) او د هغه يوه خور وي، نو هغه به د مړي نيمايي تركه واخلي، كه خور بې اولاده ومري، نو ورور به د هغې وارث وي.

كه د مړي وارثان دوه خويندې وي، نو هغوى به د تركې له دريو نه د دوو برخو حقدارې وي، كه ډېر وروڼه او خويندې وي، نو د هر نارينه به د هرې ښځې په تناسب دوه برابره برخه وي.

الله ﷻ تاسې ته حكمونه تشريح كوي چې تاسې لار وركې نه شئ او الله ﷻ په هر شي پوه دی.

فعاليت

د پورتني آيت په رڼا کې لاندې پوښتنې ځواب كړئ:

۱ – كلاله څه ته وايي ؟

۲ – يوه خور چې ځانته وي څومره ميراث وړي؟

۳ – كه خويندې له يوې څخه زياتې وي او ورور ونه لري، نو څومره ميراث وړي؟

۴ – وروڼه او خويندې كه سره يو ځاى شي، ورور د خور په نسبت څومره برخه اخلي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بې اولاده سړي يا ښځې چې مور او پلار يې هم مړه وي د ميراث وېش: داسې ځوك كه مورنى ورور، وروڼه، خور او يا خويندې ولري، نو د ميراث برخې يې په لاندې ډول دي.

۱ـ د خويندو برخې: كه له پورته ډول ميرات ځخه يوازې پلارنۍ خويندې پاتې وي، برخې يې په لاندې ډول دي:

الف: نيمايي: كه چېرې د مړي نه يوازې يوه پلارنۍ خور پاتې وي.

ب: دوه دريمې: كه د مړي خويندې له يوې ځخه ډېرې وي.

۲ـ كه له دې ډول مړي ځخه پلارني[1] وروڼه او خويندې دواړه پاتې وي، نو د ميراث په وېش كې نارينه ته دوه او ښځينه ته يوه برخه وركول كيږي.

د ميراث مړي ميراث په هغه صورت كې چې وروڼه او خويندې ورځخه په ګډه پاتې وي ورور د خور دوه برابره برخه اخلي، يعني يو ورور په درې افغانيو كې دوه افغانۍ اخلي.

۳- كه خور اولاد ونه لري، ورور يې وارث دى.

پوښتنې

۱- كلاله چا ته ويل كيږي؟

۲- د هغې دريمې برخې خاوندان ځوك دي چې سړي او ښځې پكې د ميراث په وېش كې برابر دي؟

۳- ورور د خور په اندازه ځومره برخه اخلي؟

٤- د شپږمې برخې خاوندان په ګوته كړئ.

كورنۍ دنده

پورتنى آيت حفظ كړئ.

---

۱ له پلارني ورور يا خور ځخه دوه ډوله وروڼه او خويندې مراد دي، سكنى او يوازې له پلار ځخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذوي الفروض او د هغوی برخې

په قرآن کريم کې د ذوی الفروضو لپاره شپږ برخې بيان شوې دي:

۱- نصف (نيمه) $(\frac{۱}{۲})$

۲- ربع (څلورمه) $(\frac{۱}{۴})$

۳- ثمن (اتمه) $(\frac{۱}{۸})$

۴- ثلثان (دوه پردرې) $(\frac{۲}{۳})$

۵- ثلث (دريمه) $(\frac{۱}{۳})$

۶- سدس (شپږمه) $(\frac{۱}{۶})$

د ميراث په علم کې نصف، ربع او ثمن په لومړي ډول، ثلث، ثلثان او سدس په دويم ډول يادېږي.

ددې معلومو برخو خاوندان او مستحقين دولس (۱۲) کسان دي چې څلور يې نارينه او اته يې ښځينه دي.

د ميراث په مسايلو کې د هريوه لپاره مختلف حالات دي او په بېلا بېلو حالاتو کې هر يوه ته بېله برخه ټاکل شوې ده. نو اړينه ده چې د هر يوه حالت په لنډ ډول ذکر شي، تر څو ګران زده کوونکي د ميراث له مهمو او زياتو پېښېدونکو مسايلو څخه خبرشي.

فعاليت

د ذوی الفروضو دا پورته څرګندې برخې له قرآن کريم څخه راوکاږئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نارينه وو احوال

هغه نارينه چې معلومې برخې لري څلور تنه دي.

۱- پلار.

پلار درې حالته لري.

الف: که له پلار سره د مړي زوی يا د مړي د زوی زوی که څه هم تـرې راښکته وي موجود وي، نو په دې حالت کې پلار ته سدس ($\frac{1}{6}$) ورکول کيږي.

ب: که له پلار سره د مړي لوريا دمړي د زوی لور (که څه هم ترې راښکته وي) موجـود وي، نو په دې حالت کې پلار ته سدس ($\frac{1}{6}$) او د عصوبت برخه دواړه ورکول کيږي.

ج: که د مړي اولاد (۱)(نارينه وي او که ښځينه) او يا له هغه نه کښته موجـود نـه وي، نـو په داسې حالت کې پلار يوازې عصبه دی او معلومه برخه په دې حالـت کـې نـه ورکـول کيږي، بلکې ټول مال وړي.

۲- صحيح نيکه

نوموړی د پلار د نشتوالي په صورت کـې د پـلار پـه ډول دی، خـو پـه څوصـورتونوکې ورسره توپير لري چې د ميراث په کتابونو کې يې تفصيل موندل کيږي.

که چيرې د مړي پلار او نيکه دواړه پاتې شي. د نيکه حق ساقط او مال ټول د پلار دی.

۳- اخيافي (مورنی) ورور او خور: څرنګه چې اخيـافي ورور او خـور د ميـراث پـه وېش کې سره يو شان دي او کوم توپير نه لري، نو د دواړو احوال يو ځـای ذکـر کـيږي که څه هم په حقيقت کې هر يو يې جلا صنف ګڼل کيږي او درې احواله لري:

الف: که يو اخيافي ورور يا يوه اخيافي خور وي برخه يې شپږمه ($\frac{1}{6}$) ده.

ب: که دوه يا زيات وي دريمه برخه ($\frac{1}{3}$) اخلي. نارينه او ښځې يې په استحقاق او تقـسيم کې يو شان دي.

ج: که د مړي زوی ياله هغه نه ښکته پاتې شي اخيافي ورور او خور ساقطيږي.

۴- زوج (مېړه) دوه حالته لري.

۱ - د اولاد کلمه نارينه او ښځينه دواړو زيږندو ته شامله ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: که چېرې د هغه مړه شوې ښځه اولاد ولري، نو مېړه ته د ښځې د متروکې څلورمه $(\frac{۱}{۴})$ ورکول کیږي.

فعالیت

د میراث د آیتونو څخه هغه برخه ذکر کړئ چې د ښځې او خاوند میراث پکې له شرطونو سره ټاکل شوی.

ب: او که مړه شوې ښځه اولاد و نه لري، نومېړه ته یې نیمایي $(\frac{۱}{۲})$ متروکه ورکول کیږي.

فعالیت:

د نصف، ربع او ثلث خاوندان څوک دي ؟

پوښتنې

۱. د وارثانو لپاره ټاکل شوې برخې څو دي؟ بیان یې کړئ.
۲. پلار څو احواله لري؟ واضح یې کړئ.
۳. صحیح جد تعریف کړئ؟
٤. د اخیافي خویندو او وروڼو احوال ولیکئ.
۵. زوج څو احواله لري؟ بیان یې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځينه ذوي الفروضو احوال

هغه ښځې چې څرګندې برخې لري اته (۸) دي.

(۱)ښځه (ماندينه).

ښځه هم د مېړه په شان دوه حالته لري:

الف: که له مېړه څخه زوی يا لور پاتې نه وي. ښځې ته د مېړه له ما ل څخه څلورمه $(\frac{۱}{۴})$ برخه رسېږي.

ب: که له مېړه څخه زوی يا لور پاتې وي، ښځې ته د مېړه له مال څخه اتمه $(\frac{۱}{۸})$ برخه ور رسېږي.

که له مړي څخه له يوې نه زياتې ښځې پاتې شي، دوی ټولې په همغه ټاکلې برخه $(\frac{۱}{۴})$ يا $(\frac{۱}{۸})$ کې سره شريکې دي.

۲- لور

لور درې حالته لري

الف: که له مړي څخه يوه لور پاتې شي د متروکې نيمايې $(\frac{۱}{۲})$ برخه په ميراث وړي.

ب: دوو يا زياتو لوڼو ته د متروکې دوه ثلثه $(\frac{۲}{۳})$ ورکول کېږي.

ج: که چېرې له مړي څخه زامن او لوڼې دواړه پاتې شي، نو بيا لوڼې عصبه ګرځي او يو ورور د دوو خويندو اندازه اخلي. دمثال په توګه: که يو هلك او يوه نجلۍ پاتې شي د متروکې $(\frac{۲}{۳})$ د هلك او $(\frac{۱}{۳})$ د نجلۍ حق کېږي.

فعاليت: پورتنی حالات عملاً په ټولګي کې تمثيل کړئ.

۳- د زوی لور

که له مړي څخه زوی اويا دوه لوڼې پاتې وي، نو د زوی لور له ميراث څخه محرومېږي او په نورو مواردو کې مېراث ورکول کېږي چې تفصيل يې د ميراث په کتابونو کې ذکر دی.

۴- سکه خويندې (هغه چې د پلاراو موردواړو څخه وي)

سکه خويندې پنځه احواله لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: يوې ته نيمايي ورکول کيږي.

ب: دوه يا زياتو ته ثلثان $(\frac{2}{3})$ورکول کيږي.

ج: که سکه ورور ور سره وي عصبه کيږي او ورور د دوو خويندو برابره برخه اخلي.

د: که چېرې د مړي د زوي لور ور سره پاتې وي، دوی عصبه ګرځي.

هـ: که چېرې د مړي پلار پاتې شوی وي د خور حق ساقطيږي.

۵- د پلار له خوا خويندې

علاتي خويندې د اعياني وروڼو او خويندو د نه شتون په صورت کې د اعياني خويندو په ډول دي، خو په ځينو مواردو کې فرق لري چې د ميراث په کتابونو کې به تفصيل سره بيان شوي.

٦- مور

مور درې احواله لري

الف: مور هغه وخت سدس $(\frac{1}{6})$ اخلي چې د مړي زوی يا لمسی موجود وي که څه هم ترې ښکته وي اويا دا چې دوې يازياتې خويندې يا وروڼه له هر حيثه چې وي موجود وي.

ب: د ټول مال ثلث $(\frac{1}{3})$ هغه وخت اخلي چې له پورته ذکر شوو اشخاصو څخه يو هم موجود نه وي.

ج: د پاتې مال ثلث $(\frac{1}{3})$ هغه وخت اخلي چې يو له زوجينو څخه ورسره وي او دا يوازې دا لاندې دوه صورتونه لري چې په دې ډول دي.

۱- مثال: چې ښځه مړه شي، مېړه، پلار او مور ورڅخه پاتې شي، د ټول مال نيمايي دمېړه، د پاتې مال دريمه برخه دمور او دوه دريمې يې په عصوبت دپلار کيږي.

اصل مسأله له: ۲ ضرب ۳ = ۶ درې برخې (نيمې د هغو) د مېړه لپاره اوله نيم څخه پاتې مور ته ثلث يعنې يوه برخه او د پلار لپاره دوه برخې دي.

ښځه ۳ ضرب ۲=۶

مړی

پلار	مور	مېړه
۲	۱	۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- مثال: چې مېره مړ شي، ښځه، پلار او مور ورځخه پاتې شي، ښځې ته د ټول مال څلورمه، مور ته دپاتې مال دریمه او نور په عصوبت دپلار کېږي.

مېره ۴		
مړی		
ښځه	پلار	مور
۱	۲	۱

په پورته دواړو مواردوکې مور یو د زوجینو له فرض څخه وروسته د پاتې مال دریمه برخه اخلي.

۷- جده (نیا): صحیح جده[1] $(\frac{1}{6})$ برخه میراث وړي. د مور په شتون ټولې جدې ساقطیږي او د پلار په شتون یوازې د پلار له خوا نیا له میراث څخه محرومیږي.

د جدو نور احوال د میراث په کتابونو کې موندل کېږي.

۸- اخیافي خور

د اخیافي خور حالات د اخیافي ورور په حالاتو کې ذکر شوي دي.

پوښتنې

۱- د لور احوال بیان کړئ.

۲- زوجه څو حالته لري؟ واضح یې کړئ.

۳- اعیاني خویندې څو احواله لري؟ بیان یې کړئ.

۴- مور څو احواله لري؟ واضح یې کړئ.

۵- آیاجدات هر وخت د میراث حق لرونکي وي او که څنګه؟

---

۱ ــ صحیح جده هغې انۍ ته ویل کیږي چې مړي ته په نسبت کې یې فاسد جد راغلی وي، لکه: د پلار مور، یا د پلار د پلار مور یا د مور د مور مور ، او مور د پلار مور صحیح جده نه ده هغې ته رحمي یا فاسده جده ویل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عصبات

د عصباتو د میراث قاعده

له مړي څخه د عصباتو د میراث استحقاق هغه ته د درجې د نژدېوالي او لېرې والي پر اساس ټاکل کېږي. هر څوك چې په درجه کې مړي ته نژدې وي لومړی حق د هغه دی او بیا ورپسې نژدې چې ترتیب یې په دې ډول دی.

۱- د مړي فرع یعني زامن که څه هم ترې را ښکته وي.

۲- د مړي اصل یعني پلار که څه هم ترې پورته وي.

۳- د مړي د پلار جزء یعني ورونړه که څه هم ترې کښته وي.

۴- دمړي د نیکه جزء یعني کاکا او زامن یې که څه هم ترې کښته وي.

که له مړي څخه داسې عصبه پاتې شي چې په مرتبه او درجه کې سره برابر وي. بیا د قرابت(نژدې والي او خپلوی) قوت اعتبار لري. یعني چې له دوو خواوو له مړي سره قرابت ولري، هغه مقدم دی، له هغه نه چې له یوه پلوه قرابت ولري، لکه: ورونړه چې مړي ته په درجه او مرتبه کې یو برابر دي، خو په قوت او قرابت کې سره توپیر لري. مثلاً ځینې اعیاني وي او ځینې علاتي وي.

علاتي ورونړه د اعیاني ورونړو د موجودیت په صورت کې له میراث څخه محروم دي، ځکه اعیاني قرابت له علاتي نه قوي دی. حتی که اعیاني خور د مړي د لور په سبب عصبه شوي وي، هم د علاتي ورونړو د میراث مانع گرځي، ځکه چې قرابت یې له علاتي ورور څخه قوي دی.

فعالیت

د عصباتو ترتیب په ژوندي مثال سره روښانه کړئ.

حجب

حجب په لغت کې منع ته وایي او په اصطلاح کې حجب دې ته وایې چې یو ټاکلی شخص د بل ټاکلي شخص د موجودیت له کبله له ټول او یا یوې برخې میراث څخه بې برخې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حجب په دوه ډوله دی.

١- دنقصان حجب.

٢- د حرمان حجب.

د نقصان حجب: دې ته وايي چي يو څوك د بل چا د موجوديت له كبله په جز يي توگه له ميراث څخه محروم شي.

دحرمان حجب: دې ته وايي چي يو انسان د بل انسان د موجوديت له كبله په بشپړه توگه له ميراث څخه محروم شي.

د حرمان د حجب په نسبت ورثه دوې ډلې دي. يوه ډله يې هېڅ حجب حرمان نه قبلوي او دا ډله دغه شپږ كسان دي لكه:

١- زوی

٢- پلار

٣- ميړه

۴- لور

۵- مور

۶- ښځه

له دې پرته نور وارثان په يوه حالت کې مستحق او په بل حالت کې محروم گڼل كيږي.

فعاليت

داسې درې ډلې وارثان ذكر كړئ چې ځينې وخت په كلي توگه له ميراث څخه محروميږي

پوښتني

١ د عصباتو ترمنځ د ميراث د استحقاق قانون روښانه كړئ.

٢- حجب تعريف او په څو ډوله دی ؟

٣- د حرمان حجب كوم حجب ته وايي ؟

٤- هغه كومه ډله خلك دي چې هېڅ وخت له ميراث څخه نه محروميږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د برخو (سهمونو) مخرجونه

د برخو د خاوندانو په بحث کې یادونه و شوه چې ټولې ذکر شوې برخې د خدایﷻ په کتاب کې شپږ دي چې بیا په دوو ډولونو ویشل شوي دي. لومړی ډول یې نصف، ربع او ثمن دی. او دویم ډول یې ثلثان، ثلث او سدس دی.

څرنګه چې ذکر شوې برخې ټولې یو کسري عدد جوړوي، که هره یوه ځانته موجوده شي، نو د برخو مخرجونه د هغه کسر مخرج دی. د نصف مخرج دوه، د ربع مخرج څلور، د ثمن مخرج اته، د ثلثان او ثلث مخرج درې او د سدس مخرج شپږ دی.

که په مسأله کې د یوې نوعې له برخو څخه دوې یا درې برخې موجودې شي، نو هر عدد چې د جزء لپاره مخرج وي هغه عدد د هغه جزء د ضعف (دوه برابره) او د کمزوري لپاره هم مخرج وي.

د مثال په ډول: په لومړي ډول کې چې نصف، ربع او ثمن دی. ثمن د ربعې جزء دی. کوم عدد چې د ثمن لپاره مخرج وي یعنې (۸) نو د اته عدد د ثمن د ضعف $(\frac{۱}{۴})$ او د ضعف ضعف $(\frac{۱}{۲})$ لپاره هم مخرج دی.

همدارنګه په دویم ډول کې د سدس مخرج (۶) دی، نو همدا عدد د ثلث او ثلثان لپاره هم مخرج دی. که د لومړی نوعې نصف د دویمې ټولې نوعې او یا یوې برخې سره په مسأله کې راشي، نو مخرج یې شپږ دی (مسأله له شپږو) نه کیږي.

لکه: ښځه مړه شوه مېړه، مور او مورنی ورور ورڅخه پاتې شول.

	٦	
مېړه	مور	مورنی ورور
نیمایي	دریمه	شپږمه
(۳)	(۲)	(۱)

د زوج لپاره نصف، د ام لپاره ثلث او د اخ لأم لپاره سدس دی چې اصل (مسأله له شپږو) نه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د لومړۍ نوعې څخه ربعه د ټولې دویمې او یا یې له ځینو برخو سره راشي د مسألې مخرج (۱۲) کېږي، لکه: په دې مسأله کې: سړی مړ شو ښځه، پلارنۍ او سکنۍ خویندې ورڅخه پاتې شوې.

۱۲

مړی ___

ښځه	پلارنۍ خویندې	سکنۍ خویندې
ربع	سدس	ثلثین
(۳)	(۲)	(۸)

که د اولې نوعې ثمن له ټولې دویمې نوعې او یا یې له ځینو برخو سره په مسأله کې راشي د مسألې مخرج له (۲۴) څخه کېږي، لکه: په دې مسأله کې: شخص مړ شو ښځه، مور، دوه لوڼې او تره ورڅخه پاتې شول.

۲۴

مړی ___

ښځه	مور	دوه لوڼې	تره
ثمن	سدس	ثلثان	عصبه
(۳)	(۴)	(۱۶)	(۱)

له ذکر شوي بیان څخه ښکاره چې د میراث د مسألې مخرج به له لاندې مخرجونو څخه بهرنه وي.

(۲-۳-۶-٤-۸-۱۲-٢٤) نو د میراث د مسألو لپاره مخرجونه (۷) اووه ټاکل شوي او سهمونه شپږ دي.

پوښتنې

۱- د ذوی الفروضو ټولې ټاکل شوې برخې څو دي؟

۲- نصف له لومړۍ نوعې څخه چې له ټولې دویمې نوعې یا ځینو برخو سره ګډ شي مسأله د څو نه کېږي؟

۳- ربع چې په مسأله کې له ثلث او سدس سره یو ځای شي مسأله د څو نه کېږي؟

٤- ثمن چې له دویمې نوعې سره یو ځای شي د مثال په راوړلو سره مسأله توضیح کړئ.

٥- د میراث د مسألو لپاره ټول مخرجونه څو دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

عول

عول په لغت کې میلان او ظلم ته وايي چې د غلبې په معنا هم استعمالیږي. د میراث په اصطلاح کې عول دې ته وايي چې د سهمونو اندازه د مخرج په پرتله زیاته شي یعني کله چې د مسألې مخرج معلوم او د وارثانو سهمونه ټول سره جمع شي د سهمونو مجموعه د مسألې له مخرج څخه تېرې وکړي، نو دې حالت ته په میراث کې عول وايي.

د لومړي ځل لپاره حضرت عمرﷺ پر عول باندې حکم کړی دی، ځکه د ده په زمانه کې داسې مسأله پېښه شوې وه، لکه: ښځه مړه شوه مېړه، مور او پلارنۍ خور ورڅخه پاتې شول.

اصل مسأله ۶ عول یې ۸ ته

مړی ________________

مېړه	مور	پلارنۍ خور
نصف	ثلث	نصف
۳	۲	۳

په پورته مسأله کې نصف له لومړۍ نوعې نوعې څخه د دویمې نوعې له ثلث سره ګډ شوی، نو ځکه مسأله له شپږو څخه پیلیږي. د شپږو نصف چې (۳) دی د زوج لپاره دی او ثلث یې دوه دی چې د مور لپاره دی، نصف یې (۳) دی چې د اخت لاب لپاره دی او د ټولو مجموعه ۳+۲+۳=۸ کیږي یعني د سهمونو مجموعه اته او د مسألې مخرج شپږ دی نو ځکه مسأله عول کوي له شپږو نه اتو ته چې د مړي متروکه به اته برخې شي او په پورته ډول به سهام هر وارث ته ورکړی شي.

حضرت عمرﷺ له نورو صحابه وو کرامو سره چې حضرت عثمانﷺ، حضرت عليﷺ حضرت ابن عباسﷺ او حضرت ابن مسعودﷺ له هغې جملې څخه وو مشوره وکړه. حضرت ابن عباسﷺ عول ته اشاره وکړه او نور و ټولو یې تائید وکړ او هیچا مخالفت و نه کړ. هماغه و چې د مړي متروکه په اتو برخو په پورتني ترتیب و ویشل شوه. نو ځکه یې مشروعیت ثابت دی او د هغه مطابق په عولیه مسألو کې اجراء کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

ښاغلی ښوونکی دې د زده کوونکو په مرسته دا لاندې مسألې وڅېړي چې عول کوي او که نه او هم دې مخرج ورته وټاکي.

١ – سړی مړ شو يوه ښځه، څلور لوڼې، پلار او مور ورڅخه پاتې شول.

٢ – ښځه مړه شوه مېړه، دوه لوڼې، پلار او مور ترې پاتې شول.

٣ – ښځه مړه شوه يوه خور، مېړه، پلار او مور ترې پاتې شول.

٤ – سړی مړ شو، دوه ښځې، دوه لوڼې، مور او پلار ترې پاتې شول.

پوښتنې

١ - عول تعريف کړئ.

٢ – د لومړي ځل لپاره عول د چا په زمانه کې رامنځ ته شو؟

٣ – داسې يوه مسأله جوړه کړئ چې له دولسو څخه يې دیارلسو ته عول کړی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عددونو ترمنځ تماثل، تداخل، توافق او تباين پېژندل

په ځينو مسايلو کې داسې پېښېږي چې په يوې يا څو ډلو باندې برخې پوره نه تقسيمېږي بلکې کسري وي. د دې لپاره چې هر چا ته پوره پوره برخې ورسېږي او کسر پيدا نه شي، نو تصحيح ته اړتيا محسوسېږي او تصحيح د عددونو پر تماثل، تداخل، توافق او تباين باندې بناء کېږي، نوځکه له تصحيح څخه لومړی د دوی پېژندل ضرور دي.

تماثل: د هغو دوو يا زياتو عددونو ترمنځ نسبت ته ويل کېږي چې هغه عددونه سره مساوي وي، لکه: پنځه پنځه يا درې درې او داسې نور.

تداخل: د اعدادو ترمنځ داسې نسبت ته وايي چې يو په بل کې دننه وي، لکه: ۲ او ۴، ۳ او ٦ او داسې نور، داسې هم ويلای شو: هغه عددونه چې وړوکی يې په لوی پوره تقسيم شي، لکه: ۷ او ۲۱ او نور تداخل بلل کېږي.

توافق: د عددونو ترمنځ داسې نسبت ته وايي چې که يو عدد بل عدد ته متوجه کړی شي هغه نه محوه کوي، ليکن دريم عدد هغه دواړه محوه کوي، لکه: ۸ او ۲۰. اته چې شلو ته متوجه شي په دوه کرته ۱۶ جدا کېږي او څلور باقي پاتې کېږي، خو څلور چې شلو ته متوجه کړو په پنځه کرته او چې اتو ته يې متوجه کړو په دوه کرته يې تماموي، نو اته او شل په څلورو(بالربع) توافق لري، ځکه هغه عدد چې دا دواړه محوه کوي (۴) دی.

تباين: د دوو عددونو ترمنځ هغه نسبت ته وايي چې يو بل نه محوه کوي او دريم عدد يې هم نه شي محوه کولای، لکه: ۹ او ۲۰ چې د دوی ترمنځ تباين موجود دی.

فعاليت

د لاندې عددونو تر منځ نسبت ذکر کړئ.

[۲۰، ۵ / ۹، ۱۱ / ۲٦، ۸ / ۷، ۷]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عددونو تر منځ د توافق او تباین د پېژندلو طریقه:

له لوی عدد څخه وړوکی تفریق کیږي، تر څو مفروق منه له مفروق عدد څخه پاتې شي، له هغه وروسته کم عدد له ډېر عدد څخه تفریق کیږي، همدا عملیه په همدې بڼه دوام پیدا کوي، تر څو دواړه عدده سره یو شي.

که د دوی اتفاق په یوه و، د دوی تر منځ تباین دی، که په دوو متفق شول، نو په نصف توافق دی، که په دریو متفق شول، نو توافق یې په ثلث دی او که په څلورو متفق شول، توافق یې په ربع دی، همداسې تر پایه پورې دوام پیدا کوي.

پوښتنې

۱. تماثل تعریف او مثال یې بیان کړئ.
۲. د تداخل تعریف او له مثاله سره یې ولیکئ.
۳. توافق سره له مثاله واضح کړئ.
٤. د تباین تعریف او د یوه مثال په ترڅ کې یې ولیکئ.
۵. د اعدادو تر منځ د توافق او تباین د پېژندلو طریقه و وایاست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تصحيح

تصحيح له صحت څخه اخيستل شوې چې صحت روغتيا تـه وايـې. نـاروغي ضـد ده او د ميراث د علم په اصطلاح کې تصحيح عبارت ده له کوچني عدد نـه د برخـو اخيـستل پـه داسې ډول سره چې د مستحقينو په برخو کې کسر واقع نه شي.

د مسايلو تصحيح په اصل کې د رياضي د علم برخه ده او د ميراث په علم کې د اړتيا لـه کبله په تفصيل سره راغلې چې هغه په دې لنډ بحث کې نه ځايېږي، خو د بېلګې پـه ډول يې دوه مثاله راوړو:

لومړی مثال: که د هرې ډلې برخې د هغې ډلې پـر وارثـانو بانـدې پـوره ووېـشل شي او هېڅ کسر پکې رانه شي، نو اصل مسأله په خپله تصحيح ده او کوم ضرب تـه اړتيـا نه لري، لکه: چې شخص وفات شي، پلار، مور او دوه لوڼه ورڅخه پاتـه شـي، د مـور يـې شپږمه، د لوڼو يې دوه ثلثه او باقي يې په عصوبت د پلار کېږي.

مسأله ۶

مړی

پلار	مور	دوه لوڼې
۱	۱	۴

دويم مثال: کله چې د برخو په وېش کې په يوې برخې باندې کسر واقع شـي او دسـهامو او د رؤوسو تر منځ يې توافق موجود وي، نو د رؤوسو وفق د مسألې په اصل کې ضربوو، دضرب حاصل د مسألې تصحيح جوړېږي، او د هرچا برخه چې په مـضروب کـې ضـرب شي حاصل يې د تصحيح څخه د هغوی برخه ده، لکه: شخص مړ شو پـلار، مـور او لـس لوڼې ورڅخه پاتې شوې.

اصل مسأله۶ ضرب۵= ۳۰ تصحيح ۳۰ده

مړی

پلار	مور	لس لوڼې
۱ضرب۵=۵	۱ضرب۵=۵	۴ضرب۵=۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثلور په لسو پوره نه تقسيمېږي او نسبت د ثلورو او لسو ترمنځ موافقت بالنصف دی، نو د لسو نيمايي چې پنځه دي بايد په اصل مسأله کې چې شپږ دي ضربوو، د ضرب حاصل يې (۳۰) کيږي چې همدغه د مسألې تصحيح ده.

فعاليت

لاندې مسايل دې په داسې ډول حل شي چې د هېڅ وراث برخه کسر ونلري:

۱ – سړی مړ شو دوه ښځې، شپږ لوڼې، درې زامن، پلار او يا مور ترې پاتې شول.

۲ – ښځه مړه شوه، مېړه، درې خويندې او يو لمسی يې وارثان دي.

۳ – ښځه مړه شوه دوه مورنی وروڼه، پلار، مور او خاوند يې وارثان دي.

پوښتنې

۱- د تصحيح لغوي او اصطلاحي معنا بيان کړئ.

۲-که د هرې طايفې برخې په وارثانو پوره ووېشل شي د تصحيح صورت څرنګه دی؟ واضح يې کړئ؟

۳- که د يوې ډلې وارثانو د برخو وېشل کسري شي، د برخو او وارثانو د شمېر تر منځ موافقت وي، د مسألې تصحيح به په څه ډول وشي ؟ د يوه مثال په ترڅ کې يې واضح کړئ.

٤- يوه داسې مسأله له خپل فکر څخه حل کړئ چې په هېڅ طايفه کسر نه وي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وارثانو تر منځ د متروکې د تقسیم طریقه

کله چې د مړي متروکه د مړي په وارثانو باندې وېشو، لومړی باید متروکه په نقدو (افغانیو) واړول شي، له دې وروسته به د وارثانو لپاره د مسألې تصحیح وشي، بیا د مسألې د تصحیح او متروکې تر منځ په نسبت وکتل شي. که چېرې د متروکې او تصحیح ترمنځ نسبت تباین و، نو کومه برخه چې د هر وارث لپاره د تصحیح له مسألې نه رسېږي، هغه به په ټوله متروکه کې ضربوو او د ضرب حاصل به پر تصحیح د مسألې باندې تقسیموو.

د مثال په توګه: که یو تن مړ شي، پلار، مور او دوه لوڼې ترې وارثان پاتې شي اوترکه (۷)دیناره وي، نو د تقسیم عملیه په لاندې توګه تر سره کېږي.

مسأله۶

مړی

پلار	مور	دوې لوڼې
۱	۱	۴

دلته اصلې مسأله (۶) او متروکه (۷) دیناره ده چې پر (۶) پوره نه وېشل کېږي او نسبت د ۶ او ۷ ترمنځ تباین دی، نو د پلار لپاره له اصلې مسألې څخه یوه برخه ده. یو به په (۷) کې ضرب کړو او حاصل ضرب (۷) به د مسألې پر تصحیح (۶) ووېشو، حاصل تقسیم چې $(1\frac{1}{6})$ کېږي د پلار برخه شوه.

همدارنګه د مور حق $(1\frac{1}{6})$دیناره کېږي.

د لور برخه د مسألې څخه دوه ده، کله چې په متروکه کې ضرب شي ۱۴کېږي، که په شپږو ووېشل شي دوه صحیح یو پر درې دیناره هرې یوې لور ته رسېږي.

فورمول

$$\frac{\text{ترکه} \times \text{سهم هر وارث}}{\text{تصحیح مساله}}$$

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د مسألې د تصحیح او متروکې ترمنځ نسبت توافق وي، نو باید د هر وارث برخه د متروکې په وفق کې ضرب او د تصحیح پر وفق باندې وویشل شي، حا صل تقسیم د هر وارث برخه جوړوي.

فورمول: وفق ترکه × سهم هر وارث
وفق تصحیح

مثلا: که په پخوانی مسأله کې متروکه (۸) دیناره وه.

مسأله ۶

مړی

پلار	مور	دوه لوڼې
شپږمه	شپږمه	ثلثان
۱	۱	۴

دلته گورو چې د (۶) او (۸) ترمنځ موافقت بالنصف دی، نو د هر وارث برخه باید د متروکې په نیمایې کې ضرب شي او بیا د ضرب حاصل د تصحیح په نیمایي وویشل شي. د پلار لپاره له اصل مسئلې نه یو او نیمایې د متروکې (۴) دي. ۱×۴=۴ کیږي، کله چې د مسئلې پر نیمایې (۳) وویشل شي ۱,۳۳ کیږي. همدارنگه د مور برخه ۱,۳۳ دیناره ده. د یوې لور برخه چې له مسئلې نه دوې برخې ده، هم د متروکې په نیمایې (۴) کې ضربیږي ۲×۴=۸ کیږي چې کله د تصحیح پر نیمایې (۳) باندې وویشل شي خارج قسمت ۲,۶۶ کیږي چې د هرې لور برخه جوړوي.

فعالیت

یو لک او شل زره افغانی پر لاندې وارثانو وویشئ.

پر مېړه ، درې زامنو، څلورو لوڼو، پلار او مور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تخارج

تخارج له خروج څخه اخيستل شوى دى او د ميراث د علـم پـه اصـطلاح كـې تخـارج د وارثانو ترمنځ هغه سوله ده چې كوم وارث د وارثانو لـه ډلـې څخـه د يـو ټـاكلي شـي پـه اخيستلو سره ځان له منځه وباسي او خپله برخه نورو وارثانوته پرېږدي، دا كـار روا دى پـه دې شرط چې ټول وارثان وربانديې راضي شي، نو كه كوم وارث په يوه شي لـه متروكـې څخه له نورو وارثانو سره سوله وكړي د هغـه وارث برخـه بـه د تـصحيح د مـسألې څخـه طرح او پاتې متروكه به په پاتې برخو ووېشل شي، لكه چې ميړه د متروكې له ما ل څخه په يوه شي سوله وكړي، لكه: په دې مسأله كې: ښځه مړه شوه ميړه، مور او تره ترې پـاتې شول.

د مسألې اصل له ميړه سره ۶

مړى ———

ميړه	مور	تره
نصف	ثلث	عصبه
۳	۲	۱

كله چې زوج په يوه شي سره سوله وكړي، نو له متروكې څخه هغه شي غورځول كېږي او پاتې متروكه په پاتې برخو چې د مور برخه (۲) او د تره برخه (يوه) تـولې درې برخـې وي وېشل كيږي، دوه برخې د مور او يوه برخه د تره كېږي او يا په دې مسأله كې:

مسأله ۸ ضرب ۴= ۳۲

مړى ———

ښځه	۴زامن
ثمن (اتمه)	عصبه
۱ ضرب ۴=۴	۷ ضرب ۴= ۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو زوی پر یوه شي سوله وکړي او له منځه ووځي، نو د یوه زوی برخه (۷) ده او کله چې (۷) له (۳۲) څخه کم شي (۲۵) پاتې کیږي، نوځلور برخې(۲۱) برخې درې زامنو ته چې د هر یوه زوی لپاره (۷) رسیږي ورکول کیږي.

پوښتنې

۱. متروکه پر وارثانو باندې څرنگه وېشل کیږي؟ طریقه یې واضح کړئ.
۲. که یو سړی مړ شي او متروکه (۲٤) افغانۍ وي د هر وارث برخه څو کیږي؟
۳. تخارج تعریف کړئ.
٤. که یوه ښځه مړه شي او له دې څخه مېړه، موراو تره پاتې شي او مېړه سره په یوه شي جوړه راشي او له خپلې برخې څخه تېر شي، نوره متروکه څنگه ویشل کیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رد

رد په لغت کې رجوع او بېرته ګرځولو ته وايي او په اصطلاح کې د عـصبه و، د نـشتوالي په صورت کې ذوي الفروضو ته د متروکې پاتې برخه د هغوی د برخو په اندازه، ورکـول دي.

د عول په عکس په رد سره د ذوی الفروضو برخې زياتيږي او اصلي مسأله کمېږي، خـو په عول کې اصلي مسأله زياتيږي او د ذوی الفروضو برخې کميږي.

رد زوج او زوجې ته نه ورګرځي

لومړی مثال: يو څوك مړ شو او دوې لوڼې ورڅخه پاتې شوې.

اصل مسأله له ۳ څخه ده خو ۲ ته رديږي

مړی ——————

دوه لوڼه

يعني ټول مال به په دوو لوڼو وېشل کيږي.

دويم مثال: ښځه مړه شوه مېړه او درې لوڼه ورڅخه پاتې شوې.

مسأله د۱۲څخه ده، خو رد به يې ٤ ته کيږي

مړی ——————————

مېړه	۳درې لوڼې
ربع	ثلثان
۳	۸

۳+۸=۱۱ يوه برخه زياتيږي، هغه بېرته يوازې لوڼو تـه ور کـول کېږي چې د لوڼـو برخـه (۹)کيږي چې هرې لور(۳) برخې رسيږي، کله چې د اختصار عمليه تر سره شي، نو مسأله (۴) رد کيږي.

حمل

د مړي د نورو وارثانو په اړه د متروکې ټـول مـسايل پخـوا ذکـر شـول، خـو کـه چېـرې د وارثانو په ډله کې د مور په ګېډه کې حمل هم شامل وي، نو د مړي متروکه به په وارثانو تقسيم او د حمل برخه به موقوفه پاتې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حمل لپاره د برخې په موقوف پرېښودو کې علماء ډېر اختلاف لري، خو په دې خبره فتوی ده چې په يوه زوی يا يوه لورکې چې د هر يوه برخه ډېره وي، هغه به موقوفه پاتې کيږي او کله چې ماشوم پيدا شي، که د ټول موقوفه مال مستحق وي هغه به ورکړې او که د ټول موقوفه مال مستحق نه وي خپله ټاکلې، حصه به ورکړل شي او چې د هر وارث د برخې څخه زياته اندازه موقوفه پرېښودل شوې وي هغه به وارث ته ورکول کيږي.

پوښتنې

١- لاندې مسايل حل کړئ:

- له مړي څخه درې خويندې او مور پاتې دي.
- د سړي د مرګ څخه وروسته څلور لوڼې او ښځه پاتې دي.
- له مړي څخه يوه لور، مور او ښځه پاتې دي.

٢- د رد معنا څرګنده کړئ.

٣- رد کومو ذوی الفروضو ته نه ورکول کيږي؟

٤- که چيرې د مړي په وارثانو کې د مور په ګېډه ماشوم وي څه به ورسره کيږي ؟

٥- حمل ته به څومره برخه پرېښودل کيږي؟

٦- کله چې ماشوم وزيږيده د ده له برخې سره به څه پرېکړه کيږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهاد

د اسلام ټول قوانين ددې لپاره دي چې انسان په مادي او معنوي اړخونو کې پرمختګ وکړي او کمال ته ورسيږي، نو که د وګړو او ټولنې ايمان، استقلال، ابرو او عزت د تيري او ګواښ لاندې راځي، په وړاندې يې ستونزې او موانع رامنځ ته کيږي، د اسلام مبارک دين ددې موانعو د لرې کولو لپاره د ځانګړو احکامو په پام کې نيولو سره جهاد لازم کړی چې دمضمون په دې برخه کې به د جهاد تعريف او احکام ولولو، او له حکمتونو سره به يې اشنا شو.

د جهاد تعريف

جهاد په لغت کې د جَهد له کلمې څخه اخېستل شوی چې د خپل قدرت او توان څخه نهايي کار اخېستلو ته وايې.

په اصطلاح کې: د خدایﷻ په لار کې په ځان، مال، ژبه او داسې نورو باندې مبارزه او کوښښ جهاد بلل کيږي.[1]

د جهاد حکم

جهاد فرض کفايي دی، نو هرکله چې د اړتيا په وخت کې د خلکو يوه ډله جهاد کوي، له نورو څخه فرضيت ساقطيږي، خو که چېرې دښمن تيری وکړ او له اسلامي ټاټوبي او مسلمانانو څخه د دفاع او کافرو ته د ماتې ورکولو په خاطر ټولو مسلمانانو ته اړتيا وه، بيا جهاد فرض عين ګرځي.

د جهاد د رواوالي دليل

١- قرآنکريم: اللهﷻ فرمايي: ﴿قَاتِلُواْ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَلاَ بِالْيَوْمِ الآخِرِ﴾ [التوبة: ٢٩]

ژباړه: جګړه وکړئ له هغو کسانو سره چې په الله تعالی او د اخرت په ورځ ايمان نه لري.

٢- سنت: رسول اللهﷺ فرمايي: «الجهاد ماض إلى يوم القيامة» جهاد د قيامت تر ورځې پورې دوام لري.

٣- اجماع: ټول امت له پخوا څخه تر دې دمه د جهاد په فرضيت باندې د شرايطو د پوره کېدو په صورت کې اتفاق کړی.

---

[1] - بدائع الصنائع

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهاد تاريخي پس منظر:

رسول الله (ﷺ) په مکي دوران کې په هېڅ ډول پر عملي مقابلې لاس پورې نکړ، بلکې ديارلس کاله يې په صبر او زغم دين ته خلک راوبلل، په ژبنۍ بلنې او تمثيل سره يې اسلام د خلکو په زړونو کې ورځای کړ، په دې دور کې رسول الله (ﷺ) بدي په نېکۍ او کنځلې په خندا ځوابولې، د کفارو د ضرر رسونې او ځورونې مقاومت يې په سوله ييزه توګه کاوه. دده د مبارکو سترګو لاندې به مسلمانان ځورېدل اووژل کېدل، خو رسول الله(ﷺ) به دوی ته داسې لارښوونه کوله: "له جنګ څخه لاس واخلئ او لمونځ ته مخه کړئ". په دې هم د کفارو زړه نه سړېده، بغض او کينه کې يې لړوالی نه راته، بالآخره مسلمانان مجبور شول چې خپل کور او ځای پرېږدي او هجرت وکړي، حتی داسې ورځ هم راغله چې مشرکانو د مسلمانانو مال، ملکيت، ځمکې او فصلونه يې په خپلو منځونو کې ووېشل، خو بيا هم رسول الله (ﷺ) د کوم شکايت غږ پورته نکړ، د مشرکانو هر ډول سپکاوی يې وزغمه، ترڅو چې الله تعالی د خپلې تشريع مطابق- چې په نړۍ کې به د ظالم لاس نيوی په زور سره کيږي- خپل پيغمبر ته د جهاد کولو فرمان صادر کړ.

د جګړې اجازه

وروسته له دې چې مسلمانان په مدينه منوره کې ځای پرځای شول، په دويم هجري کال کې ورته د دفاع اجازه ورکړل شوه، لومړنی آيت چې په دې هکله نازل شوی په ډېره خوږه لهجه د جهاد د روا والي علت او حکمتونه بيانوي، فرمايي:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ۞ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۞ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيراً وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۞ الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ۳۸ – ۴۱]

ژباړه: (بېشکه الله (ﷻ) له مؤمنانو څخه دفاع کوي. پاک پروردګار هېڅ خيانت کار کافر نه خوښوي، هغوی ته د جنګ کولو اجازه ورکړل شوه چې نور ورته د جنګ لپاره راغلل، ترڅو و جنګيږي، خدای (ﷻ) د دوی په مرسته قادر او بس دی، دوی د خپل ښار او هېواد څخه په ناحقه په داسې حال کې ايستل شوي چې هېڅ جرم يې پرته له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ويل يې زموږ پروردګار الله (ﷻ) دی نه درلود. که چېرې خدای(ﷻ) يو پر بل دفع نکړي، ضرور به د راهبانو عبادتخونې، د عيسويانو کليساوې، د يهودو معبدونه او هغه جوماتونه چې د خدای (ﷻ) نوم پکې ډېر يادېږي وران شي، بېشکه الله (ﷻ) د هغه چا سره چې دده (د دين) ملګری دی، ملګرتيا کوي، بېشکه خدای (ﷻ) د ډېر قدرت خاوند او غالب دی. هغه کسان چې په ځمکه کې مو ورته قدرت (واک) ورکړ، لمونځونه دروي، زکاتونه ورکوي، نېکۍ ته بلنه کوي، د بدۍ نه منع کوي او د ټولو چارو پای الله (ﷻ) لره دی.

فعاليت

ځيني وايي: که چېرې د اسلام دين د رحمت دين وي، ولې د جنګ دستور ورکوي؟ جنګ خو بد شی دی، د هغه څه په رڼا کې چې تاسې ولوستل ځواب ورکړئ.

پوښتنې

۱- جهاد لغتاً او اصطلاحاً څه معنا لري؟

۲- د جهاد حکم بيان کړئ.

۳- د جهاد د روا کېدلو دليل ووایاست.

۴- د جهاد د تاريخي پس منظر په هکله لنډ معلومات ورکړئ.

کورنۍ دنده

د جهاد د رواوالي د حکمت په هکله څو کرښې مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهاد لاسته راوړني

د جهاد تعریف، حکمت او پس منظر مو چې د اسلام ستر لارښود حضرت محمد (ﷺ) وربانديې مامور شوی ولوستل، اوس ښایي چې د جهاد موخې او د اسلام په پیل کې د جنګ د څرنګوالي په هکله هم څه ناڅه معلومات ترلاسه کړو.

د مسلمانانو د جهاد پایلې:

الله تعالی د تیرو دوو ایتونو په دوام کې فرمایي: ﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ٤١] **ژباړه:** دا هغه کسان دي چې موږ دوی ته په ځمکه کې قدرت ورکړ، نو لمونځ به دروي، زکات به ورکوي، په ښو چارو به امر کوي، له بدیو به منع کوي او د ټولو چارو پای د الله په لاس کې دی.

پورتنی ایت موږ ته راښیي چې مسلمانان قدرت ته ورسیږي، نو لاندې کارونه به تر سره کوي.

الف: د الله ﷻ عبادت به کوي. ځکه لمونځ د دین ستنه ده او له الله ﷻ سره د وصل صحیح رمز دی.

ب: یو له بل سره به مرسته کوي، ځکه زکات د اسلام پل دی او انسانان یو له بل سره یو ځای کوي.

ج: امر بالمعروف نهي عن المنکر کوي. یعنې ځان په دې باندې متعهد کوي چې نیکې به خپروي او له بدیو سره به مبارزه کوي.

د پیغمبر اکرم (ﷺ)جهاد

په اسلام کې جنګ د مقدساتو د دفاع، د ظلم د ریښو وچولو او پرې کولو په خاطر کیږي، د جنګ میدان، د وژلو میدان دی، خو بیا هم د اسلام د ځانګړو لارښوونو په رڼا کې چې په دې هکله یې کړې، کېدای شي د مړینو مخنیوی وشي. په صدر اسلام کې جنګونه په داسې معقوله توګه منظم شوي وو چې ډېره کمه وینه پکې توی شوې او لږ ځاني تلفات یې لرل، نو د دواړو خواوو (کافرو او مسلمانانو) د مړو شمېر په ټولو غزواتو کې چې د دویم هجري کال څخه پیل او تر نهم کال پورې وغځېدې د ۱۰۱۸ تنو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر نشو چې ۲۵۹ تنه مسلمانان او ۷۵۹ تنه کافر وژل شوي. په داسې حال کې چې په لومړۍ نړیواله جګړه کې ۷ میلیونه وګړي وژل شوي او ۲۱ میلیونه ټپيان شوي.
په دویمه نړیواله جګړه کې چې کله د دواړو لورو وحشیان یو تر بله غبرګ په غبرګ شول د ۴۰ میلیونو څخه زیات انسانان ووژل شول، همدارنګه په روسیه کې د باطل کمونیستي نظام واګو ته د رسېدو لپاره تر پنځوسو میلیونو پورې انسانان ووژل شول.

فعالیت
د صدر اسلام جنګونه د شلمې پېړۍ له جنګونو سره پرتله او د دواړو جنګونو اسباب له پایلو سره بیان کړئ.

د جهاد ځینې موخې او حکمتونه

الف – دفاع

له پورتني آیت څخه څرګندېږي چې اسلام خپلو پیروانو ته ددې اجازه ورکړې چې د هغه مخالف قدرت مخه ونیسي او له ځان څخه دفاع وکړي کوم چې د دوی شتون ګواښوي او له منځه یې وړي، ترڅو یو مسلمان وکولای شي چې هوسا ژوند وکړي، د اسلام مبارک دین د حکمت په څنګ کې د مسلمانانو د قدرت او واک په شتون هم تینګار کوي چې د دعوت او بلنې ملګرتیا وکړي. الله (ﷻ) فرمایي:
﴿وَ قَاتِلُوهُمْ حَتّى لاَ تَكُونُ فِتْنَة وَ يَكُون الدّين كله الله﴾ [التوبة: ۳۹]
ژباړه: او هغو سره تر هغې وجنګېږئ چې هېڅ فتنه پاتې نشي او سوچه دین د خدای شي.

ب – د مستضعفینو ازادي

په اسلام کې د جهاد یوه موخه د مظلومانو او کمزورو خلکو سره مرسته د دوی له حقوقو څخه دفاع او د عدالت قایمېدل دي، څنګه چې په قرآن کریم کې فرمایي:
﴿وَمَا لَكُمْ لاَ تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاء﴾ [النساء: ۷۵]
ژباړه: ولې د خدای (ﷻ) په لار کې د هغو بې وزلو سړو، ښځو او ماشومانو لپاره چې د ظلم او تېري لاندې دي نه جنګېږئ؟
همدارنګه ربعي بن عامر، رستم ته چې د فارسي قواوو سرلښکر دی داسې وایي: «الله ابتعثنا والله جاء بنا لنخرج من شاء من عبادة العباد الى عبادة رب العباد, ومن ضيق الدنيا إلى سعة الآخرة,

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومن جور الأديان على عدل الاسلام» **ژباړه:** الله (ﷻ) موږ را لیږلي یو څو هغه خلك چې الله غوښتي وي، د بنده ګانو له بندګی څخه د یوه خدای (ﷻ) عبادت ته، د دنیا د تنګیو څخه یې د هغې فراخي او د ادیانو له ظلم څخه اسلامي عدالت ته راوکاږو.

ج- د دعوت آزادي

د اسلام د سپېڅلي دین رسالت یو نړیوال رسالت دی، مسلمانان دا دنده لري چې د حق دا غږ د ټولو نړیوالو غوږونو ته ورسوي او په لارښوونو یې ویوهوي، لکه: څنګه چې الله (ﷻ) فرمایي:

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّهِ﴾ [آل‌عمران:۱۱۰]

ژباړه: تاسو (اې د رسول الله ﷺ امته) غوره امت یاست چې د انسانانو لپاره را لېږل شوي یاست (ترڅو) په نېکی امر وکړئ، له بدی نه منع وکړئ او په الله (ﷻ) باور لرئ.

بناء مسلمانان ددې لپاره لېږل شوي چې بشر ته لارښوونه وکړي.

پس هرکله چې زموږ د حق او حقیقي بلنې په وړاندې خنډونه رامنځ ته کېږي اسلام ددې موخې د ساتنې او د دعوت د آزادۍ د تامین لپاره مونږ ته د جهاد اجازه راکړې.

دې ټکي ته باید ځیر شو چې د حق او ریښتیني دعوت د تحمیلولو په خاطر جنګ او جګړه نشته، بلکې هرکله چې د حق دعوت د خپرولو په لار کې خنډ پیداشو او دا آزادي یې له منځه وړله، بیا د جګړې اعلان کېږي، تر څو هغه موانع چې بندګانو ته د الله تعالی د پیغام رسولو په لار کې موجودې دي له منځه یوسي.

پوښتنې

۱- په صدر اسلام کې د جنګونو تلفات څومره و؟

۲- د کمونیستي نظام قدرت ته د رسېدو لپاره څومره کسان وژل شوي او ددې نظام پای څه شو؟

۳- د جهاد ځینې حکمتونه بیان کړئ.

کورنی دنده

د جهاد د موخو په هکله لس کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک په جهاد مکلف دي؟

که چېرته جهاد فرض کفايي وي، هغه کسان چې د جنګ کولو توان ولري، کولای شي چې د مسلمانانو د امير په اجازه په جګړه کې ګډون وکړي، خو کله چې جهاد فرض عين وګرځي، نو هغه څوک چې د جهاد کولو توان ولري په هغه جهاد فرض ګرځي. مسلحانه جهاد په کوچنيانو او معيوبينو فرض نه دی.

له جګړې څخه وړاندې بلنه

سليمان بن بريده ﷺ له خپل پلار څخه روايت کوي: "رسول الله ﷺ به چې کله څوک د سرلښکر په توګه ټاکه، د تقوی او پرهېزګارۍ توصيه به يې ورته کوله او بيا به يې ورته وفرمايل: هرکله چې له خپل مشرک دښمن سره مخامخ شوې، هغه ته د درېو څيزونو بلنه ورکوه.

١ -که چېرې يې د هو ځواب درکړ، لاس ترې واخله.

٢- او که يې انکار وکړ، جزيه ترې وغواړه، که يې قبوله کړه، ته يې هم قبوله کړه او لاس ورڅخه ونيسه.

٣- او که جزيه يې هم ونه منله بيا له پاک پروردګار څخه مرسته وغواړه او ورسره جګړه پيل کړه. . .

فعاليت

آيا په اسلام کې جګړه د عقيدې د تحميل په خاطر ترسره کېږي؟ د اسلام پيغمبر او د صحابه کرامو د سيرت په رڼا کې دا مسأله وڅېړئ او د (لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ) له حکم سره يې پرتله کړئ.

د جګړې په حالت کې د دښمن کوم کسان وژل کېږي؟ او کوم نه وژل کېږي:

په جګړه کې د هغو کسانو وژل روا دي چې عملاً، فکراً او يا مشورتاً په جګړه کې دخيل وي، خو د هغو کسانو وژل جواز نه لري چې په جګړه کې ګډون نه لري، لکه: ښځه، ماشوم، سپين ږيري، ناروغان، فلج، معلول، ګوډ، ړوند، هغه راهب چې په کليسا کې عبادت کوي، هغه کسان چې کور يا معبد ته پناه يوسي، هغه کسان چې د جګړې وس نلري او هغه چې په خپلو پټيو کې په کرکيله بوخت وي، خو که چېرته عملاً په جګړې کې ګډون کوي يا په خبرو، فکر او مالي مرسته له کفارو سره همکار وي بيا يې وژل روادي. په دې اړوند انس ﷺ له رسول الله ﷺ څخه دا ډول توصيه روايت کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمايي: ”د خداى په نامه، د الله ﷻ او د رسول الله ﷺ ددين لپاره ولاړ شئ، زاړه، ماشومان، ښځې او په عبادتخونو کې ناست کسان مه وژنئ“

له پورتني حديث څخه څرګنديږي چې د مسلمانانو د جګړې او مبارزې معيار د خداى ﷻ حکم او اسلامي ضوابط دي، نو که دې اصولو ته پاملرنه وشي هېڅ ظلم او جنايت نه رامنځ ته کېږي، يو بې ګناه انسان، ښځه او ماشوم به نه وژل کيږي.

څه ډول جګړه روا ده؟

﴿الَّذِينَ آمَنُواْ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُواْ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ﴾ [النساء: ٧٦]

ژباړه: چاچې ايمان راوړى د خداى ﷻ لپاره جهاد کوي، څوک چې کافر شوي دي د طاغوت په لاره کې جنګيږي.

په اسلام کې جګړه يوازې د الله ﷻ په لار کې ده، د هوى هوس، واک ته د رسېدو، په نورو باندې واکداري او د خاورې لاندې کولو لپاره جګړه کول جهاد ندى، په دې اړه د رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وشوه، که يو څوک د خپلې زړورتيا ښودلو لپاره جنګيږي، يا د ريا (ځان ښودني) لپاره جنګيږي. کوم يو د خداى ﷻ لپاره دى؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» **ژباړه:** څوک چې د خداى ﷻ د کلمې د پورته کولو لپاره جنګيږي، هغه د خداى ﷻ لپاره جنګ (جهاد) دى.

د قوميت او نژاد لپاره جنګ کول جايز نه دي

په نننۍ نړۍ کې ډېر جګړې د رنګ او نژاد پرستى په خاطر پېښيږي. خپل قوم په نورو قومونو غوره ګڼي، عامه وژنه کوي، حا ل دا چې اسلام دا عمل محکوموي. رسول الله ﷺ فرمايي: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ» **ژباړه:** څوک چې خلک قومي تعصب ته رابلي هغه زموږ له ډلې څخه نه دى، څوک چې د قومي تعصب (نژاد پرستى) په خاطر جنګيږي هغه زموږ له ډلې څخه نه دى او څوک چې په دې تعصب کې مړ شو، زموږ څخه نه دى.

پوښتنې

١- څوک په جهاد مکلف دي؟

٢- رسول الله ﷺ د جګړې څخه نه وړاندې اسلامي لښکر ته څه لارښوونه کړې وه؟

٣- د جګړې په حالت کې د کومو کسانو وژل روا دي؟

٤- کوم ډول جنګونه حرام دي؟ روښانه يې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې لوست يو ځل خپلو دوستانو او د کورنۍ غړو ته ولولي او لنډيز دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام له نظره د جهاد ډولونه

جهاد د پياوړي او څواکمن کوښښ په معنا د اسلام له نظره په څو ډولونو وېشل کېداى شي چې له هغې جملې څخه ځينې يې عبارت دي له.

۱ـ مالي جهاد

مالي جهاد، د جهاد د نورو ډولونو د ملا تير جوړوي، ځکه هر ډول جهاد مالي امکاناتو ته اړتيا لري او که مسلمانان مالي جهاد ونه کړي، نور هر ډول جهاد ناشونى کېږي. له همدې کبله الله تعالى په قرآن کريم کې د ځان او مال قربانول، يو بل ته څېرمه ذکر کړي، د بېلګې په توګه په دې آيت کې فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾[التوبة: ۱۱۱] **ژباړه:** يقيناً الله تعالى له مؤمنانو څخه د هغوى ځانونه او مالونه د جنت په مقابل کې اخيستي دي.

۲ـ د دعوت جهاد

دا جهاد په ژبه سره خلکو ته په پخو دلايلو د دين رسولو او په عملي بڼه د دين په ريښتيني توګه تمثيلولو سره سر ته رسيږي، مسلمانان بايد د کفارو، منافقينو، مشرکينو، ملحدينو او بې باکه او نا ملتزمو مسلمانانو په مقابل کې د اسلام حقانيت بيان کړي او لازمه ده چې داعي په خپلو کړو وړو هم د نورو لپاره بېلګه واوسي، څو د هغوى لپاره مقتدا جوړ شي نو په دې توګه به د حق دين خپور شي، او همدا لار د دين د خپرولو لپاره تر ټولو اغېزمنه لاره ده چې ټولو انبياوو کارولې او په هر مسلمان باندې لازمه ده په هر ډول ټولنه کې چې اوسيږي د رسول اللهﷺ په طريقه خلک ښو کارونو ته راوبولي او له بديو څخه يې منعه کړي.

الله تعالى فرمايلي: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ [آل عمران:۱۱۰] **ژباړه:** تاسو تر ټولو غوره امت ياست د خلکو د ګټې لپاره وېستل شوي ياست، په نېکۍ امر کوئ او له بدۍ څخه منعه کوئ او په الله ايمان لرئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته د دعوت په جهاد کې په داعي لازمه ده، څو له حکمت څخه کار واخلي، د دعوت په امورو کې ډېر مهم مخکې کړي، د خلکو په څورونو او تکليف صبر وکړي او له هغې تولنې او محيط څخه چې دی دعوت پکې کوي با خبره واوسي.

۳ـ د علم او زده کړې جهاد

دا جهاد د مسلمانانو د علم په ګاڼه باندې په پوښلو سره تر سره کېږي، څو ټول زيار وباسي ديني او نور ګټور علوم چې هغو ته اړتيا لري زده کړي او په علمي فکري او کلتوري برخو کې د يو، کامل او هر اړخيز اسلامي تصور او ذهنيت خاوندان واوسي. په رواياتو کې له رسول اللهﷺ څخه را نقل شوي چې فرمايلي يې دي: د علم او پوهې په هکله يو بل ته لارښوونه کوئ، په علم کې خيانت د مال له خيانت څخه ډېر بد دی او هرو مرو به الله تعالی له تاسو څخه په دې هکله پوښتنه وکړي.

او الله تعالی فرمايلي: ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ [التوبة: ۱۲۲].

ژباړه: د مؤمنانو لپاره مناسب نه دي چې ټول دې ووځي، ولې له هرې سترې ډلې څخه يو څو کسان (د علم په زده کړه پسې) ونه وتل څو په دين کې پوهه تر لاسه کړي او خپل قوم ووېروي کله چې بېرته وروګرځي، څو (له ناوړه کارونو) ځان وساتي.

فعاليت

د دعوت او ښوونې په جهاد کې ځينې ارزښتناک ټکي شته چې بايد عملي شي، ښوونکی دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشي او له زده کوونکو څخه دې وغواړي چې د پورتني موضوع پايلې دې ټکي په ټکي وليکي او له دوی څخه دې وغواړي چې دغه موضوع په خپلو منځونو کې وڅېړي.

٤ـ سياسي جهاد

له دې جهاد څخه موخه د اسلام د عدل په اصولو د دولت جوړولو لپاره کوښښ کول دي، داسې دولت چې هلته حاکميت يوازې د الله تعالی وي، کله چې په اسلامی سيمو کې د دين احکام ترک شي او د مسلمانانو يو والی هېر کړای شي، نو په مسلمانانو لازمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، څو کوښښ وکړي د اسلام د قوانينو تر سيوري لاندې د مسلمانانو د يووالي سره سره اسلامي حاکميت په پښو ودروي.

۵ـ مسلحانه جهاد

د توري په مټ د طاغوت او د هغه د پلويانو پر خلاف مبارزه کول دي، هغه طاغوتيان چې د الله تعالی د دين په وړاندې يې بيرغ اوچت کړی وي او د الله ﷻ بندګان په خپله بندګی نيسي، ظلم او فساد يې په مخ کې اچولی وي، کښتونه او نسلونه هلاکوي، د الله تعالی د دين له اقامې څخه مخنيوی کوي او د حق د بلنې په وړاندې خنډونه جوړوي.

الله تعالی په دې هکله فرمايي: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ [البقرة: ۱۹۳]

ژباړه: او له هغوی سره جګړه وکړئ تر هغه پورې چې فتنه پاتې نه شي او د ژوند نظام ټول د الله تعالی (د خوښې) شي.

او همدا رنګه فرمايي: ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ [التوبة: ۲۹] **ژباړه:** له هغو خلکو سره جګړه وکړئ چې په الله تعالی او د آخرت په ورځ ايمان نه لري او د الله تعالی او رسول حرام کړی شوي شيزونه حرام نه ګڼي او د حق په دين رفتار نه کوي له هغو خلکو څخه چې کتاب ورکړی شوی تر هغه پورې (جګړه ورسره وکړئ) چې مغلوب شي او د عاجزۍ په حالت کې جزيه ورکړي.

هر کله چې جهاد مطلق ذکر شي، همدا وروستی معنا ورڅخه مراد کيږي، ځکه د جهاد کلمه په همدې معنا کې اصطلاحي شهرت لري، خو په هغه صورت کې چې له دې معنا څخه اړوونکې قرينه (نښه) شتون ولري، بيا بيا د قرينې د غوښتنې مطابق معنا ورڅخه اخيستل کيږي.

فعاليت

له نفس، شيطان او باندينې دښمن سره جهاد کول يو له بل سره څه تړاو لري؟

د مجاهدينو په برياليتوب کې د ځان جوړونې رول

په مورچلو کې د مجاهدينو د برياليتوب بنسټيز ټکی له نفس او نفساني غوښتنو سره جهاد دی، هغه داسې چې څوک د خدایﷻ په لار کې جنګيږي او خلک د خدایﷻ دين ته رابولي، څه چې وايي هغه به په عمل کې پلي کوي، د هر څه نه وړاندې به د خپل نفس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جوړولو کوښښ کوي، وروسته بیا له نورو سره مرستې ته لاس غځوي. په همدې خاطر رسول الله ﷺ فرمايي: «الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ»

ژباړه: مجاهد هغه څوك دی چې د خدای ﷻ په لار كې له خپل نفس سره جهاد وكړي. انسان د ټولنې يو جز دی، ټولنه له وګړو څخه جوړه شوې، نو هر څوك چې د جهاد د فريضې په ترسره كولو كې د هر څه نه لومړی د خپل ځان څخه پيل وكړي، ځان جوړ او اصلاح كړي، پرته له شكه دا ټولنه به له داسې پاكو وګړو څخه جوړه شي چې هېڅوك به يې د مقابلې ځواك ونه لري. نو په لنډ ډول ويلای شو، هر هغه څوك چې په جهاد اكبر كې بريالی شو، دا تن به ضرور په جهاد اصغر كې بريالی كيږي. كه څوك په جهاد اصغر كې پاتې راغی جهاد اكبر كې يې برياليتوب ناشونی دی، خو په ډېرو لږو حالاتو كې به څه مخ په وړاندې لاړ شي، خو پايلې ته رسېدل محال دي.

پوښتنې

١- د خدای ﷻ په لار كې جهاد په څو جبهو كې ترسره كيږي؟ نومونه يې واخلئ.

٢- د دعوت او جهاد لپاره له قرآن كريم څخه يو دليل ذكر كړئ.

٣- د ښوونې د جهاد لپاره له قرآن كريم او حديثونو څخه يو يو دليل ذكر كړئ.

٤- مسلحانه جهاد شرح كړئ.

٥- سياسي جهاد څه مفهوم لري؟

٦- د خپل ځان جوړول د مجاهدينو په برياليتوب كې څه رول لري؟

كورنۍ دنده

د خپل ځان جوړولو او د خپل نفس د روزنې د ارزښت په اړه يوه لنډه مقاله وليكئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوله او احکام يې

دا مو ولوستل چې په اسلام کې جګړې د ډېر لوړ هدف په خاطر چې هغه د فکر او عقيدې ازادي ده ترسره کيږي،ترڅو انسانيت ته د کمال لارې پرانيستل شي. ددې لپاره نه کيږي چې ځمکې لاندې، انسانان غلامان او د ځمکې لاندې او باندې زېرمې ترلاسه کړي. هرکله چې سولې ته د تګ اړتيا محسوس شي، نو هغه بې پامه نه غورځول کېږي، ځکه سوله اساس او بنسټ دی، جګړه استثنايي حالت دی، قرآن کريم په دې هکله فرمايي: ﴿وَإِن جَنَحُواْ لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ [الانفال: ٦١].

ژباړه: که چېرته هغوی سولې ته مايل شول، ته هم خپل ميلان ښکاره کړه، په الله ﷻ توکل وکړه، بېشکه خدای ﷻ اورېدونکی او پوه دی.

د مسلمانانو ترمنځ سوله

ځينې وخت د مسلمانانو ترمنځ هم جګړه پېښيږي چې په دې حالت کې بايد سوله وشي، قرآن کريم په دې هکله فرمايي: ﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فَاءتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [الحجرات: ١٠]

ژباړه: هرکله چې د مسلمانانو دوه ډلې سره په جګړه شي، د دوی ترمنځ سوله وکړئ، که يوه پربله ظلم او تېری کوي (او سوله نه مني)، هغه ډله چې ظلم او تېری کوي ،په مقابل کې يې ترهغه وخته وجنګيږئ چې سوله ومني او د خدای ﷻ حکم ته غاړه کيږدي، بيا د دوی ترمنځ عادلانه سوله وکړئ (له شرايطو سره سم)، له عدالت څخه کار واخلئ، ځکه چې الله ﷻ عادلان خوښوي. نو کله چې دوه ډلې په خپل منځ کې په جګړه شوي، وطن او ملت له داخلي اختلافاتو، خطر او تجزيې سره مخامخ کړي، بايد چې د اسلامي او ملي يووالي لپاره حساب ته کش شي او په هر قيمت چې وي پر وطن او ملت کې بايد يووالی ټينګ شي. دا هغه لارښوونې دي چې قرآن کريم يې مونږ ته را زده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

قرآن کریم فرمايي: ″و الصلح خير″ د سولې په گټو وغږېږئ.

پوښتنې

۱- قران کریم د سولې په هکله څه فرمایلي دي؟

۲- که د مسلمانانو یو ټولی په بل ټولي حمله وکړي او سوله هم ونه شي، نو څه معامله باید ورسره وشي؟خبرې پرې وکړئ.

کورنۍ دنده

په ټولنه کې د سولې د ارزښت، پرمختگ او د هغې د رول په اړه یوه لنډه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ذمي عقد (تړون)

د عزتمن او سوکاله ژوندانه لپاره ارزښتناکه لاره چې د متقابل احترام او حقوقو رعایت پـه کـې وشي د ذمي عقد دی، په دې لوست کې به ورسره اشنا شئ.

ذمه په لغت کې عهد او تړون ته وایي. اهل ذمه هغه کسان دي چې اسلامي حکومت ته د جزیې (مالیې) په نامه دیوې اندازې مال په ورکولو سره د دوی ځان، مال او حقونه خوندي کیږي.

د اهل ذمه حقونه

ټول ذمیان هغه حقونه لري کوم چې مسلمانان يې لري. حضرت علي کرم الله وجهه په دې هکلـه داسې فرمايي: ”دوی (ذمیانو) ددې لپاره جزیه منلې چې د دوی مالونه او وینې داسـې شـي، لکـه زمونږ مالونه او وینې“

اسلامي دولت مکلف دی چې له دوی څخه هر ډول ظلم دفع کړي، د دوی ځان او مال وساتي، د دوی عقیدې او عبادت ځایونو پورې غرض ونکړي، د کسب او کار زمینه ورته برابره کړي.

د ذمي حقونه له منځه وړل حرام دي

ذمي ته د ضرر رسولو په هکله رسول الله ﷺ په سختو ټکو داسې بیان کړی، فرمایي: « أَلاَ مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوِ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَجِيجُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» تاسـې خبر شئ هر هغه څوک چې په ذمي ظلم وکړي، یا په ناحقه دده حق وخوري، یا یـې پـه داسـې کار وګوماري چې هغه دده د طاقت څخه پورته وي، یا دده د خوښې پرته ورڅخه شی واخلـي، د قیامت په ورځ زه خپله د دوی مدعي یم)

جزیه څه شی ده؟

جزیه له هغه مال څخه عبارت ده چې ذمیان یې اسلامي دولت تـه ورکـوي، ددې پـه مقابـل کـې اسلامي حکومت دوی ته امکانات او سهولتونه برابروي، د دوی ساتنه کوي، د جنګ نه معاف دي، دا هم بایـد لـه یاده ونه ایستل شي چې په ماشومانو، ښځو، لیونو، عمر خوړلو او ړندو باندې جزیه نشته.

پوښتنې

۱ـ ذمه څه شی ده او اهل ذمه کوم کسان دي؟

۲ـ د اهل ذمه حقونه بیان کړئ.

۳ـ آیا جزیه باج اخیستنه ده که په مقابل کې یې ذمیان عوض تر لاسه کوي؟ روښانه یې کړئ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library